ITÄ-SUOMEN YLIOPISTO
Yhteiskuntatieteiden ja kauppatieteiden tiedekunta
Kauppatieteiden laitos

AGGRESSIIVINEN VEROSUUNNITTELU JULKISEN JA YKSITYISEN SEKTORIN OMISTAMISSA SUOMALAISISSA PIENISSÄ JA KESKISUURISSA YRITYKSISSÄ

Pro gradu -tutkielma
Laskentatoimen ja rahoituksen maisteriohjelma
Jenni Pulkkinen
5.6.2021

TIIVISTELMÄ
ITÄ-SUOMEN YLIOPISTO

Tiedekunta **Yhteiskuntatieteiden ja kauppatieteiden tiedekunta**	Yksikkö **Kauppatieteiden laitos**
Tekijä **Jenni Pulkkinen**	Ohjaaja **Hannu Ojala**

Työn nimi (suomeksi ja englanniksi)
Aggressiivinen verosuunnittelu julkisen ja yksityisen sektorin omistamissa suomalaisissa pienissä ja keskisuurissa yrityksissä

Aggressive tax planning in Finnish small and medium-sized corporations owned by the public and private sectors

Pääaine	Työn laji	Aika	Sivuja
Laskentatoimi ja rahoitus	**Pro gradu -tutkielma**	**5.6.2021**	**78+1**

Tutkimuksen tavoitteena oli selvittää yrityksen omistusrakenteen yhteys yrityksen verosuunnittelun aggressiivisuuteen. Tutkimuksessa selvitettiin, eroaako osakeyhtiömuodossa toimivien pienten ja keskisuurten yritysten harjoittama aggressiivinen verosuunnittelu yksityisen sektorin ja julkisen sektorin omistamien yritysten välillä. Lisäksi selvitettiin, onko kunnan ja valtion omistuksella yhteyttä verosuunnittelun aggressiivisuuteen.

Verot ovat yksi yrityksen merkittävistä kulueristä, joten osakkeenomistajalla on taloudellinen kannustin minimoida veroja. Valtio ja kunta ovat veronmaksajien lisäksi veronsaajia. Näin ollen ne saavat välillisesti osinkoa veroina, joten niillä on yksityiseen sektoriin verrattuna alhaisempi taloudellinen kannustin aggressiiviseen verosuunnitteluun. Yritysten aggressiivisen verosuunnittelun teoria perustuu päämies-agenttiteoriaan. Yrityksissä johto ja omistus on usein eriytynyt, joka luo päämies-agenttisuhteen osakkeenomistajan ja johdon välille. Päämies voi vaikuttaa agentin toimintaan oikeanlaisilla kannustimilla ja valvontatoimenpiteillä.

Tutkimuksen empiirinen osuus toteutetaan lineaarista ja logistista regressioanalyysiä hyödyntäen. Aineistona käytetään suomalaisten pienten ja keskisuurten yritysten tilinpäätöstietoja vuosilta 2017–2019. Vuonna 2019 Suomessa oli noin 20 000 pientä ja keskisuurta yritystä, joiden liikevaihto tuotti yli 40 % Suomen bruttokansantuotteesta, joten ne ovat merkittävä osa Suomen kansantaloutta. Yrityksen verosuunnittelun aggressiivisuutta mitataan efektiivisellä veroasteella ja selittävänä muuttujana käytetään yrityksen omistusrakennetta.

Tutkimuksen tuloksena oli, että yksityisen sektorin omistuksella oli negatiivinen yhteys efektiiviseen veroasteeseen. Valtion omistuksella oli negatiivinen yhteys ja kunnan omistuksella positiivinen yhteys efektiiviseen veroasteeseen. Logistisen regressioanalyysin tuloksien perusteella valtion omistus pienensi todennäköisyyttä aggressiiviseen verosuunnitteluun. Kunnan omistamilla yrityksillä oli suurempi todennäköisyys erittäin aggressiiviseen verosuunnitteluun, kun taas valtion omistus kasvatti todennäköisyyttä korkeampaan verojen maksuun kuin mihin laki velvoittaa.

Avainsanat
Aggressiivinen verosuunnittelu, päämies-agenttiteoria, pienet ja keskisuuret yritykset, efektiivinen veroaste

SISÄLLYS

1 JOHDANTO 5

1.1 Johdatus tutkimusaiheeseen 5

1.2 Tutkimuksen tavoite ja tutkimuskysymykset 8

1.3 Tutkielman rakenne 10

2 YRITYSVEROTUS 11

2.1 Verotuksen periaatteet 12

2.2 Sovellettava lainsäädäntö 13

2.3 Verotuksen ja kirjanpidon välinen suhde 15

2.4 Kunta ja valtio-omisteisten osakeyhtiöiden erityispiirteitä 16

2.5 Verosuunnittelu 18

2.6 Veronkierto kansallisessa lainsäädännössä ja EU-tasolla 19

2.7 Veropetos 21

3 AGGRESSIIVINEN VEROSUUNNITTELU 23

3.1 Strateginen verosuunnittelu 25

3.2 Taktinen verosuunnittelu 27

3.3 Operatiivinen verosuunnittelu 29

4 PÄÄMIES-AGENTTITEORIAN YHTEYS AGGRESSIIVISEEN VEROSUUNNITTELUUN 32

4.1 Päämies-agenttiteoria 33

4.2 Agenttikustannukset ja kannustimet 34

4.3 Omistusrakenne 35

4.4 Määräysvallan yhteys aggressiiviseen verosuunnitteluun 36

5 TUTKIMUSAINEISTO JA -MENETELMÄT 40

5.1 Tutkimusmenetelmät 41

5.2 Selitettävä muuttuja 46

5.3 Selittävä muuttuja 47

5.4 Kontrollimuuttujat 48

5.5 Tutkimuksen reliabiliteetti ja validiteetti 50

6 TUTKIMUSTULOKSET 52

6.1 Muuttujien kuvailevat tunnusluvut 52

6.2 Korrelaatiokertoimet 56

6.3 Lineaarisen regressioanalyysin tulokset 59

6.4 Logistisen regressioanalyysin tulokset 62

6.5 Regressiomallien tulosten yhteenveto 69

7 YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET 71

LÄHTEET 75

Liite 1: Toimialan dummy-muuttujat ja niiden kuvaukset. 79

1 JOHDANTO

1.1 Johdatus tutkimusaiheeseen

Osakeyhtiölain (624/2006) 1 luvun 5 §:n mukaan osakeyhtiön toiminnan tarkoituksena on tuottaa voittoa sen osakkeenomistajille. Verot ovat yksi yrityksen merkittävistä kulueristä ja ne vaikuttavat välittömästi yrityksen kannattavuuteen ja osakkeenomistajien voitto-osuuteen. Verosuunnittelu on osakkeenomistajan näkökulmasta kannattavaa, koska veroja minimoimalla kasvatetaan yrityksen omistajille kuuluvaa voitto-osuutta. (Landry, Deslandes & Fortin 2013; Bradshaw, Liao & Ma 2019.)

Verosuunnittelua on verojen minimointi valitsemalla liiketoimelle sellaiset olosuhteet ja toimenpiteet, joiden lopputulos on verovelvollisen kannalta optimaalisin. Verosuunnittelua on aitojen liiketoimien suorittaminen verotuksellisesti edullisimmalla tavalla ottaen huomioon hyväksytyt keinot verotuksessa ja oikeuskäytännössä. (Verohallinto 2016.) Slemrod & Yitzhaki (2002) kuvailevat, että lainsäädäntö ja oikeuskäytäntö luovat raamit verovelvollisen toiminnalle. Verovelvollinen punnitsee toisaalta kustannuksia oikein toimimisesta ja yhtäältä hyötyjä verojen välttämisestä.

Aggressiivinen verosuunnittelu määritellään vero-oikeudellisesti kansallisen lainsäädännön mukaan ja siitä voidaan käyttää synonyymejä verojen välttely tai verojen minimointi. Aggressiivinen verosuunnittelu asettuu hyväksytyn verosuunnittelun ja laittoman veronkierron väliin. Verosuunnittelu on aggressiivista, kun toimenpiteelle tai järjestelylle on annettu sellainen muoto, joka on lain tarkoitukseen nähden kyseenalainen. (Knuutinen 2015.) Toiminta asettuu niin kutsutulle harmaalle alueelle (Slemrod & Yitzhaki 2002).

Tutkimuskentässä hyväksytyn verosuunnittelun ja veronkierron välille on haasteellista piirtää rajaa, joten useissa tutkimuksissa aggressiivinen verosuunnittelu on määritelty laajasti. Aggressiivisen verosuunnittelun määritelmänä käytetään tässä tutkimuksessa Dyreng, Hanlon & Maydew (2008) määritelmää. He määrittelevät aggressiivisen verosuunnittelun kattamaan kaikki yrityksen toimet laillisista laittomiin järjestelyihin, mitkä minimoivat yrityksen efektiivistä veroastetta pitkällä aikavälillä.

Yrityksen verorasitusta voidaan mitata useilla eri mittareilla. Tyypillisimpiä mittareita ovat ero kirjanpidon ja verotettavan tulon välillä sekä efektiivinen veroaste. Efektiivinen veroaste kertoo keskimääräisen veroprosentin yhtä saatua rahayksikköä kohden ja sitä voidaan mitata joko tulosperusteisesti tai maksuperusteisesti ja tilikausikohtaisesti tai pitkällä aikavälillä. (Hanlon & Heitzeman 2010.) Steijvers & Niskanen (2014) mukaan tulosperusteinen efektiivinen veroaste on käyttökelpoinen mittari veroaggressiivisuuden mittaamiseen Suomessa, koska Suomi kuuluu maihin, joissa kirjanpidolla ja verotuksella on läheinen suhde. Kirjanpito ja verotus kulkevat näissä maissa käsikkäin, jolloin kirjanpitoon kirjatut tulot ja menot on lähtökohtaisesti ilmoitettava myös veroilmoituksella.

Allingham & Sandmo (1972) loivat teoreettisen mallin luonnollisten henkilöiden verojen välttelylle. Malli pyrki vastaamaan siihen, mihin perustuen ja missä määrin yksilö pyrkii välttämään verojen maksua tarkoituksenmukaisesti. Mallin mukaan yksilö välttää verojen maksua, jos odotettu hyöty järjestelystä on positiivinen. Odotettuun hyötyyn lasketaan mukaan sekä odotettu tuotto että odotetut kustannukset kiinnijäämisestä. Yksilö välttää veroja siihen asti, kunnes odotetut kustannukset ylittävät marginaalihyödyn. (Slemrod & Yitzhaki 2002.)

Slemrod (2004) ja Chen & Chu (2005) nostivat esille, ettei yksilöiden hyötyfunktio verojen välttelystä sovellu sellaisenaan yrityksiin. Yrityksissä päätöksenteko on useamman yksilön käsissä, jolloin verosuunnittelun aggressiivisuuteen vaikuttaa useamman henkilön hyötyfunktiot. Jensen & Meckling (1976) loivat teorian päämiehen ja agentin välisestä suhteesta. Yrityksissä johto ja osakkeenomistus on usein eriytynyt, jolloin osakkeenomistaja ja johto muodostavat päämies-agenttisuhteen. Agenttiteorian mukaan päämiehen ja agentin edut eroavat jokseenkin toisistaan, jos molemmat osapuolista ovat hyödynmaksimoijia. Osapuolet punnitsevat sekä toiminnan odotettuja hyötyä että kustannuksia. Kun osapuolien hyötyfunktiot eroavat toisistaan, syntyy päämiehen, eli osakkeenomistajan, ja agentin, eli johdon, välille agenttikustannuksia. Jotta agentti toimii päämiehen haluamalla tavalla, on päämiehen asettava oikeat kannustimet ja valvonta halutun toiminnan saavuttamiseksi.

Verotuksen tavoitteena on julkisen sektorin rahoittaminen (Malmgrén & Myrsky 2020, 1). Valtiot menettävät vuosittain noin 240 biljoonaa dollaria monikansallisten yritysten aggressiivisen verosuunnittelun seurauksena (OECD 2019). Näiden yritysten harjoittaman aggressiivisen verosuunnittelun tutkimiseen on fiskaalinen intressi, ja tutkimustulokset ovat useiden eri toimijoiden hyödynnettävissä kansainvälisesti. Pienten ja keskisuurten yritysten tutkiminen on

kuitenkin yhtä merkittävää fiskaalisesti kuin monikansallistenkin yritysten. Pienet ja keskisuuret yritykset muodostavat ison osan valtion kansantaloudesta niin euromäärässä kuin työllisyydessä mitattuna. Näiden yritysten verosuunnittelun tutkimisella on fiskaalinen intressi julkisen sektorin rahoittamisen näkökulmasta. Menetetyt verovarat ovat pois julkisen sektorin rahoittamisesta, jolla on vaikutus jokaisen suomalaisen arkipäivään.

Vuonna 2019 Suomessa oli vajaa 300 000 yritystä, jotka työllistivät 1,5 miljoonaa ihmistä. Näistä pieniä ja keskisuuria yrityksiä oli 19 844 ja suuryrityksiä vain 682. Pienet ja keskisuuret yritykset tuottivat liikevaihtoa 255 miljardia euroa, joka oli yli 40 % Suomen bruttokansantuotteesta vuonna 2019. (Suomen Yrittäjät 2021.) Pienet ja keskisuuret yritykset ovat merkittävä osa Suomen kansantaloutta ja siten niiden verosuunnittelun aggressiivisuuden tutkimiseen on fiskaalinen intressi.

Yksityisesti omistetut yritykset ovat heterogeenisempi joukko julkisesti noteerattuihin yrityksiin verrattuna. Yksityisillä yrityksillä on monimuotoisempi omistusrakenne ja erilaiset kannustimet tuloksen näyttämiseen kuin pörssiyhtiöillä. (Hanlon & Heitzeman 2010.) Yksityisesti omistetuissa yrityksissä omistus on keskittyneempää ja osakkeenomistaja työskentelee usein johtotehtävissä. Julkisesti noteeratuilla yrityksillä on laajalle levittäytynyt omistus ja johtotehtävissä työskentelevien henkilöiden osuus yrityksen osakepääomasta on joko pieni tai sitä ei ole ollenkaan. Näin ollen tutkimustulokset julkisesti noteeratuista yhtiöistä eivät ole usein yleistettävissä yksityisesti omistettuihin yrityksiin. (Langli & Willekens 2017.)

Yksityisen sektorin ja julkisen sektorin omistamat yritykset muodostavat mielenkiintoisen asetelman. Yksityisen sektorin omistamalla yrityksellä tarkoitetaan luonnollisen henkilön tai muun oikeushenkilön, joka ei ole kunta eikä valtio, määräysvallassa olevaa yritystä, ja julkisen sektorin yrityksellä kunnan tai valtion määräysvallassa olevaa yritystä. Valtio ja kunta ovat sekä veronmaksajia että veronsaajia, kun taas yksityisesti omistettujen yritysten osakkeenomistajat ovat vain veronmaksajia.

Tuloverolain (1535/1992) 21 §:n mukaan valtio ja kunta ovat osittain verovapaita yhteisöjä, kun taas osakeyhtiöt maksavat veroa tuloksesta 20 % yhteisöverokannan mukaan. Valtio ja kunta voivat yhtäältä hyödyntää osakkeenomistajan ja osakeyhtiön välistä epäsymmetriaa verotuksessa keinotekoisilla järjestelyillä tuloksen siirtämiseksi yhtiöltä osakkeenomistajalle (Penttilä, Ruohonen, Uoti & Vahtera ym. 2013). Toisaalta valtiolla ja kunnalla on kannustin olla

minimoimatta veroja. Valtio ja kunta saavat myös välillisesti osinkoa yrityksestä veroina, joten niiden asema osakkeenomistajana on verosuunnittelun näkökulmasta erilainen kuin yksityisen sektorin osakkeenomistajilla. Näin ollen valtiolla ja kunnalla voi olla osakkeenomistajana taloudellinen kannustin harjoittaa vähemmän aggressiivista verosuunnittelua kuin yksityisen sektorin yrityksillä. (Bradshaw ym. 2019.)

1.2 Tutkimuksen tavoite ja tutkimuskysymykset

Tutkimuksen tavoitteena on selvittää, onko yrityksen omistusrakenteella yhteyttä yrityksen verosuunnittelun aggressiivisuuteen. Tarkoituksena on selvittää, eroaako osakeyhtiömuodossa toimivien pienten ja keskisuurten yritysten harjoittama aggressiivinen verosuunnittelu yksityisen sektorin ja julkisen sektorin omistamien yritysten välillä. Lisäksi selvitetään, onko kunnan ja valtion määräysvallalla yhteyttä yrityksen aggressiiviseen verosuunnitteluun. Tutkimushypoteesit on asetettu seuraaviksi:

H1: Yksityisen sektorin omistamat yritykset tekevät enemmän aggressiivista verosuunnittelua kuin julkisen sektorin omistamat yritykset.

H2: Kunta-omisteiset yritykset tekevät vähemmän aggressiivista verosuunnittelua kuin valtio-omisteiset yritykset.

Tutkimus rajataan koskemaan pieniä ja keskisuuria yrityksiä verovuosina 2017–2019. Rajaus on tehty sen perusteella, että verovuodesta 2015 eteenpäin kunnilla on ollut yhtiöittämisvelvollisuus sellaisissa liiketoimissa, joita harjoitetaan kilpailuilla markkinoilla (Kuntalaki 410/2015; Meklin & Pukki 2018.) Verovuodesta 2020 alkaen osakeyhtiöillä on voinut olla vain elinkeinotoiminnan ja maatalouden tulolähteen tuloa, koska henkilökohtainen tulolähde poistui tulolähdemuutoksen myötä osakeyhtiöiltä. Hallituksen esityksessä (257/2018) on arvioitu, että muutoksella tulee olemaan vaikutus yrityksen verotettavaan tuloon. Lainsäädännöllisten muutosten takia tutkimus on mielekästä rajata vuosiin, jolloin sovellettavaan lainsäädäntöön ei ole tullut merkittäviä muutoksia.

Tutkimus rajataan koskemaan suomalaisia pieniä ja keskisuuria yrityksiä, jotka ovat joko yksityisen sektorin tai julkisen sektorin määräysvallassa. Julkisen sektorin yritykset jaetaan lisäksi kunta- ja valtio-omisteisiin yrityksiin määräysvallan perusteella. Pienet ja keskisuuret yritykset

määritellään Euroopan yhteisöjen komission antaman suosituksen (361/2003/EU) mukaan ja määräysvallan määritelmänä käytetään kirjanpitolain (1336/1997) 5 §:n määräysvallan määritelmää.

Mikroyritykset sekä pienet ja keskisuuret yritykset (”pk-yritys”) määritellään henkilöstömäärien ja rahamääräisten arvojen perusteella. Euroopan komission antaman suosituksen (361/2003/EU) mukaan pk-yritys on yritys, jonka palveluksessa on vähemmän kuin 250 työntekijää ja, jonka vuosittainen liikevaihto on korkeintaan 50 miljoonaa euroa tai taseen loppusumma korkeintaan 43 miljoonaa euroa. Mikroyritykseksi määritellään alle 10 työntekijän yritys, jonka vuosittainen liikevaihto tai taseen loppusumma on korkeintaan 2 miljoonaa euroa.

Kirjanpitolain (1336/1997) 5 §:n mukaan oikeushenkilöllä on määräysvalta, kun yrityksestä omistetaan enemmän kuin puolet kaikkien osakkeiden tai osuuksien tuottamasta äänimäärästä ja se perustuu joko omistukseen, jäsenyyteen, yhtiöjärjestykseen tai -sopimukseen, tai niihin verrattaviin sääntöihin tai sopimukseen. Määräysvallassa oleva oikeushenkilö käyttää tosiasiallisesti määräysvaltaansa yrityksessä ja hänellä on oikeus nimittää tai erottaa enemmistö hallituksessa tai siihen verrattavissa olevassa toimielimessä. Määräysvalta voi olla myös välillistä toisen yrityksen kautta.

Yritysten aggressiivisen verosuunnittelun ja omistusrakenteen yhteyttä ei ole tutkittu aiemmin yrityksen isoimman osakkeenomistajan näkökulmasta siten, että sekä yksityisen että julkisen sektorin yritykset olisi eroteltu tutkimuksessa ja omistuksen yhteyttä aggressiiviseen verosuunnitteluun olisi tutkittu. Kankaanpää, Laine & Ojala (2019) tutkivat tuloksenohjauksen eroja yksityisen ja julkisen sektorin omistamien suomalaisten pienten ja keskisuurten yritysten välillä. Bradshaw ym. (2019) tutkivat Kiinan valtion määräysvallan yhteyttä yrityksien verosuunnittelun aggressiivisuuteen. Suomessa julkisen sektorin määräysvallan ja aggressiivisen verosuunnittelun yhteyttä ei ole tutkittu, vaan tutkimus on keskittynyt muihin omistustyyppeihin.

Khurana & Moser (2013) tutkivat institutionaalisen sijoittajan vaikutusta yrityksen verosuunnittelun aggressiivisuuteen ja Chen, Chen, Cheng & Shevlin (2010) sekä Steijvers & Niskanen (2014) tutkivat aggressiivista verosuunnittelu perheomisteisissa yrityksissä. Edellä mainitut tutkimukset ovat osoittaneet, että omistusrakenteella on yhteys yrityksen verosuunnittelun aggressiivisuuteen. Tämän tutkielman tavoitteena on täydentää omistusrakenteen ja aggressiivisen

verosuunnittelun tutkimuskenttää tutkimalla, hyödyntääkö julkinen sektori osakkeenomistajan ja yrityksen välistä epäsymmetriaa verotuksessa aggressiivisen verosuunnittelun avulla.

1.3 Tutkielman rakenne

Tutkielma koostuu kahdeksasta osiosta. Johdannossa luodaan katsaus tutkimusaiheeseen, aiempiin tutkimuksiin ja teoreettiseen viitekehykseen. Toisessa luvussa kuvataan Suomen lainsäädäntöä yritysverotuksen näkökulmasta ja avataan tutkimuksen kannalta tärkeimmät käsitteet. Verotus perustuu kansalliseen lainsäädäntöön, joten verosuunnittelun tavoitteiden ymmärtämiseksi on ymmärrettävä niin verotuksen periaatteet kuin yrityksen verotettavan tulon määräytyminen. Aggressiivinen verosuunnittelu sijoittuu verosuunnittelun ja veronkierron väliin, minkä vuoksi tutkielmassa käsitellään myös Suomen kansallisessa lainsäädännössä määriteltyä veronkiertoa sekä Euroopan unionin suosituksia ja direktiivejä veronkierron estämiseksi. Veropetos on taas rikosoikeudellisesti rangaistava teko, jota sivutaan lyhyesti.

Kolmas luku käsittelee aggressiivista verosuunnittelua. Luvussa määritellään aggressiivinen verosuunnittelu ja tuodaan esiin keinoja verosuunnittelumahdollisuuksista laillisista verosuunnittelukeinoista laittomaan veronkiertoon. Neljännessä luvussa käydään läpi yrityksen aggressiivisen verosuunnittelun teoriatausta. Yrityksissä omistus ja johto on usein eriytynyt, jolloin päämiehen ja agentin välille syntyy agenttiteoriassa tarkoitettu päämies-agenttisuhde. Luvussa käsitellään agenttiteorian lisäksi agenttikustannuksia ja kannustimia sekä esitetään tutkimushypoteesit.

Viidennessä luvussa käsitellään tutkimusaineisto ja -menetelmät. Luvussa käydään läpi valittu aineisto ja rajaukset sekä tutkimukseen soveltuva aggressiivista verosuunnittelua mittaava selitettävä muuttuja. Lisäksi luvussa esitellään sekä selittävä muuttuja että kontrollimuuttujat. Tutkimuksen reliabiliteettia ja validiteettia kuvataan luvun lopussa.

Kuudes luku käsittelee tutkimuksen tuloksia. Aineiston muuttujien kuvailevat tunnusluvut ja korrelaatiokertoimet käydään läpi ennen lineaarisen ja logistisen regressioanalyysin tuloksia. Seitsemännessä luvussa esitetään yhteenveto tutkimuksen tuloksista ja pohditaan tutkimuksen rajoitteita sekä jatkotutkimusaiheita. Kahdeksanteen osioon on koottu tutkimuksessa käytetyt lähteet ja liite.

2 YRITYSVEROTUS

Osakeyhtiö on itsenäinen oikeushenkilö ja verosubjekti. Yhteisöt maksavat 20 % yhteisöveron tilikauden tuloksesta, kun palkansaajien ansioita verotetaan progressiivisesti. (Malmgrén & Myrsky 2020, 11–17.) Palkansaajilla veroprosentti voi nousta jopa yli 50 %, joten kysymykseksi usein nousee, onko nykyinen verojärjestelmä oikeudenmukainen, kun se asettaa verovelvolliset eriarvoisiin asemiin toisiinsa nähden. Verojärjestelmän voidaan ajatella kannustavan verovelvollisia harjoittamaan liiketoimintaa osakeyhtiömuodossa, koska yhteisöjen tuloverotus on ansiotuloverotusta kevyempää. (Isotalo 2016.)

Käytännössä kuitenkin osakeyhtiömuodossa saatua tuloa verotetaan Suomessa kaksinkertaisesti. Verotus perustuu nettoverotukseen eli yrityksen voittoa rasitetaan tuloverolla. Jo kerran verotettu voitto voidaan jakaa yhtiön osakkeenomistajille varojenjakona, jolloin voittoa verotetaan uudelleen osakkeenomistajien tulona. Tilikauden voitosta tulovero maksetaan heti, mutta varojenjaosta osakkeenomistajille vero realisoituu vasta, kun varat tosiasiassa jaetaan. Varojenjaon avulla kaksinkertaista verotusta voidaan lykätä tulevaisuuteen, jolloin voittovarat voidaan käyttää yhtiössä esimerkiksi tuoton kerryttämiseen tai investointeihin, mitkä mahdollistavat yrityksen kehityksen ja kasvun pitkällä aikavälillä. (Isotalo 2016; Malmgrén & Myrsky 2020, 9–15.) Osakkeenomistaja voi henkilökohtaisesti hyötyä voittovaroista myös niitä nostamatta esimerkiksi luontoisetujen muodossa tai kuluttamalla voittovaroja ravintolaillallisiin, jotka liikkuvat edustamisen rajamailla. Nämä ovat osakkeenomistajalle verotuksellisesti edullisempia tapoja, koska näihin käytettyjä varoja on verotettu vasta kerran. (Isotalo 2016.)

Vaikka yhteisöjen veroprosentti on alhaisempi kuin ansiotulojen verotus, on otettava huomioon kokonaisuus. Yrittäjän näkökulmasta tarkasteltuna osakeyhtiön tulisi olla yhtä hyvä vaihtoehto verotuksellisesti kuin yksityisenä elinkeinoharjoittajana toimiminen. Tällöin voiton tulovero ja varojenjaon tulovero vastaavat sitä määrää, jonka henkilö maksaisi, jos hän toimisi yksityisenä elinkeinoharjoittajana ja yrityksen tulo olisi suoraan hänen henkilökohtaista tuloansa. Verolainsäädäntö on laaja kokonaisuus, joten verojärjestelmässä pyritään hyvyyteen ja oikeudenmukaiseen ja yhdenvertaiseen kohteluun niin veronsaajien kuin verovelvollisten kohdalla. (Malmgrén & Myrsky 2020, 1–13.)

2.1 Verotuksen periaatteet

Perustuslain (731/1999) 81 §:n mukaan verosta on säädettävä lailla. Lainsäädännöllä pyritään luomaan hyvä verojärjestelmä, joka on oikeudenmukainen, tehokas, neutraali, yksinkertainen, ennustettava ja hallinnollisesti toteutettava (Malmgrén & Myrsky 2020, 1). Verotusmenettelystä annetun lain (1558/1995) 26 §:n mukaan verotus tulee toimittaa sekä veronsaajien että verovelvollisten etujen mukaan tasapuolisesti ja verotuksen tulee kohdistua kaikkiin verovelvollisiin yhtäläisin perustein. Oikeudenmukaisuudesta voidaan poiketa ja verovelvolliset voidaan asettaa eriarvoiseen asemaan, jos veroetu kohdistuu tiettyyn tarkoitukseen eikä muuhun toimintaan sekä se on hyväksyttävässä suhteessa edusta saatuun tarkoitukseen. (Isotalo 2016.) Esimerkiksi seuraavassa kappaleessa mainitut korotetut poistot ovat esimerkki oikeudenmukaisuudesta poikkeamisesta: veroetu kohdistuu vain tiettyyn tarkoitukseen ja tiettyihin verovelvollisiin, mutta sillä pyritään parantamaan talouskasvua ja työllisyyttä.

Verotuksen tavoitteena on julkisen sektorin rahoittaminen, mikä katetaan veropoliittisten ratkaisujen avulla. Verotuksen painopisteiden muuttaminen on veropolitiikkaa ja sillä tarkoitetaan verovelvollisen käyttäytymisen ohjausta verotuksen avulla. (Isotalo 2016; Malmgrén & Myrsky 2020, 1.) Korotetut poistot verotuksessa on esimerkki veropolitiikasta, jolla pyritään vaikuttamaan verovelvollisen päätöksentekoon. Korotetuilla poistoilla pyritään lisäämään yksityisten yritysten ja maatalouksien tekemiä investointeja, joilla on positiivinen vaikutus niin talouskasvuun kuin työllisyyteen. Poistot pienentävät verotettavaa tuloa, joten lailla luodaan taloudellinen kannustin sekä investointeihin että suurempiin poistoihin. (HE 85/2019.)

Viranomaisen tavoitteleman lopputuloksen lisäksi kansallisella veropolitiikalla saatetaan luoda sellaisia veroetuja, jotka kannustavat yrityksiä aggressiiviseen verosuunnitteluun. Tällöin verotus ei tapahdu oikeudenmukaisesti eikä se ole ennustettavaa, koska verovelvollinen pyrkii hyötymään veroedusta lain tarkoituksen vastaisesti. (Knuutinen 2015).

Verotuksessa pyritään neutraalisuuteen, jolloin verotus ei vaikuttaisi verovelvollisen päätöksentekoon (Malmgrén & Myrsky 2020, 4–5). Konserniavustuslaki (825/1986) on esimerkki verotuksen neutraalisuuden parantamisesta. Ennen lakimuutosta konserni oli verotuksellisesti epäedullisempi muoto harjoittaa liiketoimintaa kuin yksi yhtiö. (HE 257/2018.)

Verotuksen ennustettavuus ja verovelvollisen oikeusturva taas kärsivät, jos lain tulkinta on väljää ja aiempaa oikeuskäytäntöä ei ole. Tulkinnallisissa asioissa Verohallinto neuvookin hakemaan maksullista ennakkoratkaisua yksilöityyn tilanteeseen, jolloin verovelvollinen voi selvittää veroseuraamukset ennen liiketoimen suorittamista. (Verohallinto 2016.)

Kaksinkertainen verotus on yksi veropoliittinen ongelma maissa, joissa verotetaan sekä osakeyhtiötä että sen osakkaita osakeyhtiöstä saadusta tulosta erikseen. Osakeyhtiö ja sen osakkaat ovat erillisiä verosubjekteja, joita molempia rasittavat verot. Kaksinkertaista verotusta ei haluta poistaa kokonaan, koska se olisi vastoin neutraalisuusperiaatetta. Tämä johtaisi tilanteeseen, jossa osakeyhtiö olisi verotuksellisesti houkuttelevampi vaihtoehto, koska kokonaisverorasitus pienenisi. (Malmgrén & Myrsky 2020, 10–17.)

2.2 Sovellettava lainsäädäntö

Osakeyhtiölain (624/2006) 1 luvun 5 §:n mukaan osakeyhtiön toiminnan tarkoituksena on tuottaa voittoa sen osakkeenomistajille, joten yrityksen osakkeenomistajalla on jo lainsäädäntöön perustuen tavoite voiton maksimointiin ja kustannusten minimointiin. Osakeyhtiölaissa (624/206) säädetään toiminnan tarkoituksen lisäksi muun muassa osakeyhtiön keskeisistä periaatteista, oman pääoman kasvattamisesta ja varojen jaosta.

Verotuksen toimittamisessa keskeisiä säädöksiä ovat tuloverolaki (1535/1992), laki elinkeinotulon verottamisesta (360/1968) ja maatilatalouden tuloverolaki (543/1967). Tuloverolaissa (1535/1992) määritetään muun muassa mikä on yhteisö, miten muun tulolähteen verotettava tulos lasketaan ja miten tappio vähennetään tulevina vuosina. Elinkeinoverolaissa (360/1968) säädetään yrityksen elinkeinotoiminnan tuloksen määrittämisestä. Elinkeinoverolain (360/1968) 3 §:n mukaan verovelvollisen veronalaiset tulot ja vähennyskelpoiset menot jaksotetaan verovuosien tuotoiksi ja kuluiksi huomioiden myöhemmissä pykälissä mainitut vähennyskelpoiset erät. Näiden tuottojen ja kulujen erotus on verovelvollisen verokauden tulos elinkeinotoiminnan osalta. Tuloverotuksessa yrityksen verokausi on sama kuin tilikausi, mikä on yleensä kalenterivuosi. Maatilatalouden tuloverolaissa (543/11967) määritetään, miten maatalouden tulos lasketaan.

Muita oleellisia säädöksiä ovat laki konserniavustuksesta verotuksessa (825/1986) ja laki verotusmenettelystä (1558/1995). Jälkimmäisessä säädetään verotuksen toimittamisesta ja

ensimmäisessä konserniavustuksen veronalaisuudesta. Konserniavustuslain keskeisin tarkoitus on, ettei liiketoiminnan harjoittaminen konsernissa ole epäedullisempaa kuin liiketoiminnan harjoittaminen yhdessä yhtiössä (HE 257/2018). Konserniavustuslain (825/1986) mukaan kotimainen osakeyhtiö tai osuuskunta, joka omistaa vähintään yhdeksän kymmenesosaa toisen kotimaisen osakeyhtiön tai osuuskunnan osakepääomasta tai osuuksista, saa vähentää tytäryhteisölle suoritetun konserniavustuksen veronalaisesta elinkeinotulosta. Vastaavasti saatu konserniavustus on tytäryhteisön veronalaista elinkeinotuloa. Laki mahdollistaa konsernin sisäisen tulojen tasauksen ennen verotuksen toimittamista.

Osakeyhtiöillä voi olla vain kahden eri tulolähteen tuloa verovuodesta 2020 lähtien: joko elinkeinotoiminnan tuloa tai maatalouden tuloa. Elinkeinotoiminnan tulos lasketaan elinkeinoverolain mukaan ja maatalouden tulos maatilatalouden tuloverolain mukaan. Lähtökohtaisesti se tulo, joka ei ole maatalouden tuloa on elinkeinotuloa. Vuoden 2020 alussa voimaan astuneen lakimuutoksen myötä henkilökohtainen tulonlähde poistui tietyiltä yhteisöiltä. Henkilökohtaisen tulonlähteen tuloa ei voi olla enää tiettyjä poikkeuksia lukuun ottamatta tuloverolain (1535/1992) 3 §:ssä mainituilla yhteisöillä. Aiemmin henkilökohtaiseen tulonlähteeseen laskettu tulo (meno) lasketaan jatkossa joko elinkeinotoiminnan tai maatalouden tulona (menona). (HE 257/2018)

Osakeyhtiölaki pohjautuu siviilioikeudellisesti pitkälti sopimusvapauteen, kun taas vero-oikeus on finanssioikeuden eli julkisoikeuden ala. Tämä aiheuttaa ongelmia verotuksen toimittamisessa, koska vastaavia määritelmiä ja säännöksiä ei aina löydy sekä siviilioikeudesta että verolainsäädännöstä. Osakeyhtiölain 3 luvun 1 §:n mukaan kaikilla yhtiön osakkeilla on yhtäläiset oikeudet, mikäli yhtiöjärjestyksessä ei toisin mainita. Laki sallii osakesarjojen luomisen, jolla tarkoitetaan, että yhtiön erisarjaiset osakkeet voivat tuottaa erilaisia oikeuksia esimerkiksi äänivaltaan tai varojenjakoon. Verotuksessa erisarjaisia osakkeita ei tunnisteta, vaan kaikki yhtiön ulkona olevat osakkeet otetaan huomioon erilajisuudesta riippumatta matemaattista arvoa laskettaessa. Oikeuskäytäntö perustuu korkeimman hallinto-oikeuden päätökseen (ks. KHO 1999:24), jonka mukaan erisarjaisten osakkeiden siviilioikeudellisia oikeuksia ei oteta huomioon matemaattista arvoa jaettaessa vaan osakkeita käsitellään yhtäläisin oikeuksin. Nykyään on yleistä, että yhtiön osakkeita jaetaan eri sarjoihin varojenjako-oikeuksien perusteella. Tämä on hyvä esimerkki siitä, kuinka siviilioikeudellisen tulkinnan ja verolainsäädännön välillä on eroavaisuuksia. (Isotalo 2016.)

2.3 Verotuksen ja kirjanpidon välinen suhde

Suomi kuuluu maihin, joissa verotuksen ja kirjanpidon yhteys on vahva. Yhteys on vahva, kun pääsääntöisesti kaikki tulot ja menot, jotka on kirjattu kirjanpidossa, ilmoitetaan veroilmoituksella. Vahvan yhteyden maissa yrityksen tekemä aggressiivinen verosuunnittelu havaitaan tilinpäätöstiedoista. Esimerkiksi Yhdysvallat taas kuuluu maihin, joissa verotuksen ja kirjanpidon välinen suhde on heikompi, jolloin aggressiivisen verosuunnittelun havaitseminen tilinpäätöstiedoista on haasteellisempaa. Vahvan yhteyden maissa yrityksen sidosryhmien voi olla haastavaa tulkita tilinpäätöstietojen luotettavuutta, koska yrityksen ulkopuolinen henkilö ei pysty tunnistamaan, antaako tilinpäätös oikean kuvan yrityksen todellisesta taloudellisesta tilasta vai onko osa näytetystä tuloksesta aggressiivisen verosuunnittelun seurausta. (Steijvers & Niskanen 2014.)

Pääsääntöisesti sekä kirjanpitolain (1336/1997) että elinkeinoverolain (360/1968) mukaan yrityksen tulee kirjata meno ja tulo kahdenkertaisesti ja suoriteperusteisesti. Kahdenkertaisella kirjanpidolla tarkoitetaan liiketapahtuman kirjaamista sekä tulon (menon) lähdetilille että tulon (menon) käyttötilille. Suoriteperusteisuudella tarkoitetaan sitä, että meno kirjataan, kun tuotannontekijä vastaanotetaan ja tulo kirjataan, kun suorite luovutetaan (Kirjanpitolaki 1336/1997 2 luku 3 § 1 momentti). Poikkeuksia pääsääntöön ovat kirjanpitolaissa (1336/1997) säädetty maksuperuste ja laskuperuste: ensimmäisellä tarkoitetaan kirjauksia maksun mukaan ja jälkimmäisellä kirjauksia laskun päivämäärän mukaan. Elinkeinoverolain (360/1968) 19 § mahdollistaa maksuperusteisuuden vain vähämerkityksellisille erille.

Verotuksen ja kirjanpidon vahva suhde tulee elinkeinoverolaista. Elinkeinoverolain (360/1968) 54.1 §:n mukaan verovelvollinen saa jaksottaa tuloerät ja vähentää vaihto- ja sijoitusomaisuuden hankintamenot ja varaukset kuluina lain säännösten mukaisesti vain, jos kirjaukset on tehty myös kirjanpidossa. Samaisen pykälän 2 momentin mukaan poistot saa vähentää kuluina maksimissaan sen suuruisina kuin ne on kirjattu kirjanpitoon verovuonna ja sitä aikaisemmin. Verovelvollinen ei saa vähentää verotuksessa sellaista kuluerää, jota ei ole kirjattu kirjanpitoon.

Yrityksen kirjanpidollisen tuloksen ja verotuksellisen tuloksen välille voi syntyä joko väliaikaisia tai pysyviä eroja. Väliaikaisia eroja ovat poistoerot ja pysyviä eroja vähennyskelvottomat tai vähennyskelpoiset erät verotuksessa. Vähennyskelvottomia eriä ovat esimerkiksi sanktiot ja verovapaita tietyin edellytyksin muista osakeyhtiöistä saadut osinkotulot. (Steijvers &

Niskanen 2014.) Pääsääntöisesti vain realisoituneet tulot ja menot ovat verotuksessa hyväksyttyjä, kun taas IFRS-standardit ja kirjanpitolainsäädäntö joko sallivat tai vaativat käyvän arvon käyttämisen tilinpäätöksessä. Edellä mainitut muodostavat eroja kirjanpidon ja verotettavan tuloksen välillä, jolloin yrityksen efektiivinen veroaste poikkeaa usein 20 prosentin yhteisöverokannasta. (Malmgrén & Myrsky 2020, 12–33.)

2.4 Kunta ja valtio-omisteisten osakeyhtiöiden erityispiirteitä

Kunta ja valtio ovat sekä verovelvollisia että veronsaajia. Kunnan ja valtion verotuksellinen asema on näin ollen erilainen kuin yksityisoikeudellisten oikeushenkilöiden. (Penttilä ym. 2015.) Kunta ja valtio ovat osittain verovapaita yhteisöjä tuloverolain (1535/1992) 21 §:n mukaan. Samaisen lain 124 §:n nojaten osittain verovapaiden yhteisöjen tuloveroprosentit ovat olleet vuosina 2017–2019 noin kuuden prosentin luokkaa, joka eroaa merkittävästi niin luonnollisten henkilöiden progressiivisesta ansiotuloverotuksesta kuin osakeyhtiöiden 20 prosentin yhteisöverokannasta.

Osakeyhtiön tarkoituksena on tuottaa voittoa osakkeenomistajille osakeyhtiölain (624/2006) 1 luvun 5 §:n mukaan. Sama tarkoitus pätee myös kunnan ja valtion omistamissa osakeyhtiöissä. Yksityisen sektorin osakkeenomistajat ovat oikeutettuja yhtiön voittoon osakeyhtiölain varojenjakosäännösten mukaan, kun taas kunta ja valtio saavat omistamastaan osakeyhtiöistä varoja myös välillisesti veroina. Kunta ja valtio hyötyvät maksetuista veroista, koska heille kohdistuu niistä lopullinen etu. Yhtiöissä, joissa kunnalla ja valtiolla on määräysvalta, on alhaisempi kannustin verojen minimointiin. Vähemmistöosakkeenomistajille verot ovat kuitenkin kustannus. (Bradshaw ym. 2019.)

Kunta on velvollinen suorittamaan veroa kunnalle ja seurakunnalle, muttei valtiolle. Koska valtio rahoittaa kuntaa, ei valtionveron periminen kunnalta ole tehokasta edestakaisen rahaliikenteen takia. Tämän vuoksi kuntien verokanta on myös osakeyhtiöitä alhaisempi, koska kunta ei maksa valtiolle veroa. Kunta maksaa tuloveroa vain toisen kunnan alueella harjoitetusta elinkeinotulosta ja tietyin edellytyksin toisen kunnan alueella sijaitsevista kiinteistöistä saatavista tuloista. Tämä perustuu myös edestakaisen rahaliikenteen minimointiin. Vaikka kunnan erityispiirre verotuksessa luo sille ylivoimaisen aseman verotuksessa, rajoittaa se tietyin osin osakeyhtiöille suunnattujen veroetujen hyödyntämistä. (Ruohonen, Vahtera & Penttilä 2017, 267–272, 277.)

Valtio-omisteiset yritykset ovat maailmanlaajuisesti tyypillisiä ja valtion omistusosuus yrityksissä vaihtelee enemmistöomistuksen ja vähemmistöomistuksen välillä. Valtio voi tuottaa palveluita joko suoraan valtion alaisuudessa tai yhtiöittämisen kautta. Aiemmin valtiot on koettu osakkeenomistajina voittoa tavoittelevina toimijoina, jotka ovat keskittyneet enemmän voittoon ja kannattavuuteen kuin palvelun tasoon. Vertikaalisia agenttikustannuksia on saattanut ilmetä valtion ja muiden osakkeenomistajien välillä, jos valtio on puuttunut liikaa yrityksen liiketoimintaan poliittisesti tai muiden omien etujensa tavoittelun kautta. Yritys on myös saattanut raportoida suoraan maan hallinnolle. Nykyään valtiot toimivat aiempaa liiketaloudellisemmin osakkeenomistajina ja yrityksen liiketoimintaa harjoitetaan liiketaloudellisesta näkökulmasta. Osa yrityksistä ei enää raportoi suoraan maan hallinnolle vaan valtio toimii tasa-arvoisena osakkeenomistajana muiden rinnalla. Valtion omistus on yleensä vakaata ja pitkäaikaista sekä tuo mukanaan etuja, kuten takauksen rahoitukseen taloudellisesti vaikeina aikoina. (Hope 2013.)

Suomen valtio omistaa 66 suomalaisen yhtiön osakkeita joko suoraan tai välillisesti. Vuonna 2021 valtion salkku koostui 31 erityistehtävää hoitavasta yhtiöstä ja 35 kaupallisesti toimivasta yhtiöstä, joista 16 oli pörssiyhtiöitä. (Valtioneuvoston kanslia 2021a.) Yhtiöomistukset jakautuvat kolmeen luokkaan, joita ovat finanssi-intressi, strateginen intressi ja eritystehtävä. Finanssi-intressin yrityksissä valtiolla on puhtaasti sijoittajaintressi. Näitä yrityksiä valtio omistaa joko suoraan tai Solidium Oy:n kautta, joka on valtion sataprosenttisesti omistama osakeyhtiö. Solidium Oy on vähemmistöosakkeenomistajana kahdessatoista suomalaisessa pörssilistatussa yrityksessä. Strategisen intressin yrityksissä valtio haluaa pysyä vahvana omistajana. Näissä yrityksissä valtiolla on myös finanssi-intressi. Erityistehtävän yrityksiä ovat valtion määrittelemät erityisroolin yritykset, kuten Alko Oy. (Valtioneuvosto 2021c.)

Kuntien omistamien yritysten määrä ja liikevaihto ovat yli kaksinkertaistuneet viimeisen 20 vuoden aikana. Osaltaan tähän kasvuun on vaikuttanut kuntalain muutos vuonna 2013. Lakimuutos velvoitti kuntia yhtiöittämään yhtiöittämisvelvollisuuden piirissä olevat toiminnot vuoden 2014 loppuun mennessä. (Meklin & Pukki 2018.) Kuntalain (410/2015) mukaan kunnan toimiessa kilpailluilla markkinoilla tulee kunnan antaa kyseinen tehtävä osakeyhtiölle, osuuskunnalle, yhdistykselle tai säätiölle hoidettavaksi. Tätä kutsutaan kunnan yhtiöittämisvelvoitteeksi ja sen tarkoituksena on kilpailuneutraliteetin säilyttäminen (Ruohonen ym. 2017, 17–18). Kunta voi myös yhtiöittää toimintoja toimintojen tehostamisen perusteella, vaikka kunnalla ei olisi velvollisuutta yhtiöittää toimintaa kuntalain (410/2015) mukaan (Penttilä ym. 2015).

Yhtiöittämisprosessin lopputuloksena kunnan tai kuntayhtymän harjoittama liiketoiminta ja siihen liittyvä omaisuus on siirretty toimintaa harjoittavalle yhteisölle. Näin ollen myös päätöksenteko ja toiminnan järjestäminen tapahtuvat jatkossa kyseisessä yhteisössä. Tyypillisesti kunta on yhtiöittämisessä antanut toiminnan osakeyhtiön tehtäväksi. Osakeyhtiössä toimimisen etuina on muun muassa nähty osakeyhtiön selkeä vastuun- ja toimivallanjako. Parhaimmassa tapauksessa yhtiöittäminen osakeyhtiömuotoon on taloudellisesti tehokkaampi ratkaisu tuottaa toimintaa ja tehokkaan verosuunnittelun avulla kunta voi osakkeenomistajana saada enemmän varoja lakisääteisten palveluiden tuottamiseen. (Ruohonen ym. 2017, 16, 305.)

On huomioitava, että kunnan ja valtion omistamat osakeyhtiöt ovat itsenäisiä verosubjekteja eikä niihin sovelleta kuntia ja valtioita koskevia erityisiä verosäännöksiä. Poikkeuksena on kunnan alueella tapahtuva toiminta asuntojen hankinnasta, omistuksesta ja vuokralle annosta, kun toimintaa harjoitetaan osakeyhtiömuodossa ja kunta on omistanut yhtiön osakkeet perustamisesta lähtien. Edellytyksenä on lisäksi, ettei yhtiö jaa eikä ole jakanut osinkoa osakkeenomistajille. Tällöin osakeyhtiö on vapautettu tuloverosta tuloverolain (1535/1992) 20 §:n nojalla. Poikkeus perustuu siihen, ettei kunta itse maksaisi tästä toiminnasta tuloveroa ja sillä nopeutetaan päätöksentekoa asunnonhankintapäätöksissä. (Ruohonen ym. 2017, 271–272.)

2.5 Verosuunnittelu

Verot ovat yksi yrityksen merkittävistä kulueristä ja ne vaikuttavat välittömästi yrityksen kannattavuuteen ja osakkeenomistajille kuuluvaan voitto-osuuteen. Verosuunnittelu on osakkeenomistajan näkökulmasta kannattavaa, koska näin maksimoidaan yrityksen omistajille kuuluvaa voitto-osuutta. (Landry ym. 2013; Bradshaw ym. 2019.) Verosuunnittelua on verojen minimointi valitsemalla liiketoimelle sellaiset olosuhteet ja toimenpiteet, joiden lopputulos on verovelvollisen kannalta optimaalisin. Verosuunnitteluna voidaan pitää aitojen liiketoimien suorittamista verotuksellisesti edullisimmalla tavalla ottaen huomioon hyväksytyt keinot verotuksessa ja oikeuskäytännössä. (Verohallinto 2016.) Kuten yksityisesti omistettujen yritysten, myös kuntien yhtiöittämät osakeyhtiöt ottavat veroseuraamukset huomioon ja näitä toimenpiteitä tehdään joko tietoisesti tai tiedostamatta (Ruohonen ym. 2017, 303–304).

Muutokset lainsäädännössä ja oikeuskäytännössä muokkaavat verotuksen pelikenttää ja luovat tai supistavat yrityksien verosuunnittelumahdollisuuksia. Verolainsäädäntö on osa julkisoikeutta, kun taas osakeyhtiölaki kuuluu yksityisoikeuden piiriin. Erot julkisoikeuden ja

yksityisoikeuden välillä aiheuttavat tulkintoja ja ristiriitoja muuttuvassa elinkeinotoiminnan kentässä, mikä aiheuttaa tulkintavaikeuksia ensinnäkin liiketoiminnallisten toimenpiteiden verotukseen ja toiseksi tulkintaan hyväksyttävän verosuunnittelun ja veronkierron välillä. (Isotalo 2016.)

Verosuunnittelu voidaan jakaa strategiseen, taktiseen ja operatiiviseen verosuunnitteluun. Eri tasojen väliset rajat ovat häilyviä, koska niillä on yhtymäpintoja toisiinsa. Strateginen verosuunnittelu on pitkän tähtäimen suunnittelua, joka pitää sisällään yritysmuodon ja toimialan valinnat sekä isoimmat investoinnit ja yritysjärjestelyt. Näille toimille on yhteistä se, että niiden peruuttaminen on varsin hankalaa. Taktista verosuunnittelua on tilikauden valinnat, investointien ajoittamiset ja osingonjakotavoitteet. Päätökset palkan- ja osingonmaksun välillä sekä omistajien ja yrityksen väliset taloudelliset suhteet ovat tärkeitä taktisia verosuunnittelukeinoja. Taktisilla verosuunnittelukeinoilla pyritään saavuttamaan kyseisen suunnittelukauden tavoitteet. Operatiivista verosuunnittelua on lainsäädännön ja oikeuskäytännön soveltaminen tilinpäätökseen ja verotukseen strategisten ja taktisten tavoitteiden saavuttamiseksi. Tulon ja menon jaksottamisella sekä tehdyillä poistoilla on merkitystä yrityksen verovuoden tulokseen ja lopulliseen verorasitukseen. Yrityksen johdon tulee nähdä tehtyjen toimenpiteiden vaikutus niin kirjanpitoon kuin verotukseen ja valita toimenpiteet niin, että niillä saavutetaan asetetut tavoitteet. (Leppiniemi & Walden 2009, 143–145.)

2.6 Veronkierto kansallisessa lainsäädännössä ja EU-tasolla

Yleiskielinen näkemys veronkierrosta ei ole välttämättä veronkiertoa lainsäädännön näkökulmasta. Yleiskielessä veronkiertotermiä voidaan käyttää tarkoituksena kuvata veron välttämistarkoitusta, kun taas vero-oikeudellisessa näkökulmassa termiä käytetään kuvaamaan veron kiertämistä koskevaa säännöstä. Oikeudellisesta näkökulmasta tarkasteltuna toimi tai järjestely, joka ei vastaa asian todellista luonnetta ja sen päämääräinen tavoite on verosta vapautuminen, on veronkiertoa. (Knuutinen 2015.)

Verotusmenettelystä annetun lain (1558/1995) 28 §:n mukaan verotus toimitetaan asian varsinaisen luonteen tai tarkoituksen mukaan, jos olosuhteelle tai toimenpiteelle annettu oikeudellinen muoto ei vastaa asian varsinaista luonnetta tai tarkoitusta. Jos tarkoituksena on ollut suoritettavasta verosta vapautuminen, verotus voidaan tehdä arvioimalla. Yleislausekkeen lisäksi erityissäännökset löytyvät elinkeinoverolaista, varainsiirtoverolaista ja arvonlisäverolaista.

Sanamuodoltaan erityissäännökset ovat hyvin lähellä yleislauseketta, mutta niihin liittyvät termit ovat yleensä tarkempia yksityisoikeudellisesti. Erityissäännöksiä sovelletaan yleensä suhteessa yleislausekkeeseen, joten säännöksiä ei tarvitse soveltaa samanaikaisesti. Yleisimmin yleislauseketta sovelletaan tuloverolain ja elinkeinoverolain mukaan toimitettavassa verotuksessa näiden laajan tulokäsitteen vuoksi. (Verohallinto 2016.)

Aggressiivisen verosuunnittelun torjumiseksi ja veropohjan rappeutumisen estämiseksi on annettu Euroopan unionin (myöhemmin ”EU”) tasolla niin kutsuttu ATAD-direktiivi (*The Anti Tax Avoidance Directive*). Sen kuudennessa artiklassa määritelty yleinen veronkierron vastainen sääntö vastaa pitkälti jo olemassa olevaa verotusmenettelylain (1558/1995) veronkiertosäännöstä. (Knuutinen 2015.) Direktiiviä ennen Euroopan komissio oli antanut suosituksen (2012/772/EU) aggressiivisesta verosuunnittelusta. OECD (2019) on toteuttanut BEPS-hankkeen (*Base Erosion and Profit Shifting*), jossa tutkittiin monikansallisten yritysten tekemään verovälttelyä. Kansallisen veronkiertosäännöksen lisäksi veron kiertämisen käsite löytyy EU-tasolla emo-tytäryhtiödirektiivin, korko-rojaltidirektiivin ja yritysjärjestelydirektiivin artikloissa (Knuutinen 2015).

Aggressiivinen verosuunnittelu kohdistuu hyväksyttävän verosuunnittelun ja veron kiertämisen väliin. Verovelvollinen pyrkii pienentämään verorasitusta joko hyödyntäen verojärjestelmien eroja tai muotoseikkoja. Verosäännösten tosiallinen tarkoitus ja tavoite pyritään syrjäyttämään veroedun saavuttamiseksi. Jotta veronkiertosäännöstä sovelletaan, liiketoimen oikeudellisen muodon ja tarkoituksen poikkeavuuden lisäksi verovelvolliselle on muodostuttava tästä verotuksellinen etu. (Euroopan komission antama suositus 2012/772/EU; Verohallinto 2016.)

Verosuunnittelun ja veron kiertämisen välistä rajaa ei voida määritellä etukäteen vaan veronkiertosäännöstä joudutaan soveltamaan tapauskohtaisesti, jos aiempaa oikeuskäytäntöä asiasta ei ole. Verovelvollisella on oikeus antaa selvitys siitä, ettei olosuhteelle tai toimenpiteelle ole annettu sen oikeudellisesta muodosta poikkeavaa tarkoitusta tai ettei toimenpiteeseen ole ryhdytty tarkoituksena vapautua verosta. Käytännössä tämä tarkoittaa verotuksesta riippumattomien liiketaloudellisten perusteiden olemassaoloa ja niiden esittämistä veroviranomaiselle. (Verohallinto 2016.)

Euroopan komission on antaman suosituksen (2012/772/EU) mukaan jäsenmaiden tulisi puuttua seuraavan kaltaisiin veronkiertämistarkoituksessa tehtyihin keinotekoisiin järjestelyihin

kansallisen lainsäädäntönsä avulla. Keinotekoisilla järjestelyillä tarkoitetaan järjestelyä tai niiden sarjaa, joilla ei ole liiketaloudellista perustetta. Näitä ovat

- järjestelyn oikeudellisen muodon ristiriita sen muodostavien vaiheiden oikeudellisten muotojen kanssa,
- järjestelyt, joka on muodostettu tavalla, jotka eivät ole yleensä hyväksyttäviä liiketoiminnassa,
- järjestelyt, joissa on vaiheita, jotka korvaavat tai peruuttavat toisensa,
- järjestelyt, joissa liiketoiminnat kiertävät kehää,
- järjestelyt, joista koituu merkittävä veroetu, jolla ei kuitenkaan ole vaikutusta rahavirtoihin tai liiketoimintariskeihin, tai
- odotettu veroetu on suhteessa suuri verrattuna odotettuun voittoon ennen veroja.

2.7 Veropetos

Veronkiertämistä ei katsota rikoslain näkökulmasta lainvastaisena toimintana. Kansankielessä veronkiertoa käytetään myös rikoslain näkökulmasta lainvastaisen toiminnan kuvaamiseen, kuten veropetoksiin, joka voi sekoittaa verovelvollisia. (Knuutinen 2013.) Veropetos määritellään kansallisen lainsäädännön mukaan rikoslain (39/1889) 29 luvun 1 §:ssä ja sen mukaan veropetokseksi määritellään tiedon salaaminen, väärän tiedon antaminen viranomaiselle ja verotuksesta säädetyn velvollisuuden laiminlyöminen veron välttämistarkoituksessa. Tiedon salaamisella tai väärän tiedon antamisella tulee olla vaikutus veron määräämiseen. Veropetokseksi määritellään myös petollinen toimi, jonka seurauksena vero jää määräämättä tai se määrätään liian alhaiseksi. Tuomio veropetoksesta on sakko tai enintään kahden vuoden vankeus.

Taloudellisen hyödyn tai rikoksen erityisen suunnitelmallisuuden vuoksi, veropetos voidaan määritellä törkeäksi veropetokseksi, jos se arvioidaan kokonaisuutena törkeäksi. Törkeästä veropetoksesta tuomitaan vankeutta neljästä kuukaudesta neljään vuoteen. Lieväksi veropetokseksi määritellään veropetos, joka on kokonaisuutena katsoen vähäinen ottaen huomioon taloudellisen hyödyn tavoiteltu määrä ja rikoksen muut seikat. Lievän veropetoksen rangaistus on sakko. (Rikoslaki 39/1889 29 luku 2 §.)

Verorikkomukseksi määritellään itselle tai toiselle taloudellisen hyödyn hankkiminen jättämällä suorittamatta määräajassa ennakonpidätys, lähdevero, tilitettävä varainsiirtovero tai

arvonlisävero, työnantajan sosiaaliturvamaksu tai liikevaihtovero tai sitä vastaava eräistä vakuutusmaksuista suoritettava vero. Verorikkomukseksi ei katsota vähäistä laiminlyöntiä, jos se korjataan viipymättä, tai, jos se johtuu maksukyvyttömyydestä tai tuomioistuimen määrästä maksukiellosta. (Rikoslaki 39/1889 29 luku 4 §.)

3 AGGRESSIIVINEN VEROSUUNNITTELU

Aggressiivinen verosuunnittelu määritellään vero-oikeudellisesti kansallisen lainsäädännön mukaan ja siitä voidaan käyttää synonyymejä verojen välttely tai verojen minimointi. Aggressiivinen verosuunnittelu asettuu hyväksyttävän verosuunnittelun ja veronkierron väliin, jolloin toimenpiteelle tai järjestelylle on annettu sellainen muoto, joka on lain tarkoitukseen nähden kyseenalainen. (Knuutinen 2015.) Toiminta asettuu niin kutsutulle harmaalle alueelle (Slemrod & Yitzhaki 2002). Tutkimuskentässä hyväksyttävän verosuunnittelun ja veronkierron välille on haasteellista piirtää rajaa, joten useissa tutkimuksissa aggressiivinen verosuunnittelu on määritelty laajasti. Aggressiivisen verosuunnittelun määritelmänä käytetään tässä tutkimuksessa Dyreng ym. (2008) määritelmää. He määrittelevät aggressiivisen verosuunnittelun kattamaan kaikki yrityksen toimet laillisista laittomiin järjestelyihin, mitkä minimoivat yrityksen efektiivistä veroastetta pitkällä aikavälillä.

Verosuunnittelun ja aggressiivisen verosuunnittelun raja määräytyy kansallisen verolainsäädännön mukaan. Vero-oikeudellisesta näkökulmasta tarkasteltuna toimi tai järjestely voi olla joko hyväksyttävää toimintaa eli verosuunnittelua tai laitonta veronkiertoa. Lainsäädännössä ei ole määritelmää aggressiiviselle verosuunnittelulle, joten toimen hyväksyttävyyttä arvioidaan oikeudellisen näkökulman lisäksi taloudellisesta ja moraalisesta näkökulmasta. Taloudellisesta näkökulmasta tarkasteltuna voidaan arvioida järjestelystä saavutettavaa verotuksellista etua suhteessa lain tarkoitukseen ja moraalisesta näkökulmasta järjestelyn vastuullisuutta suhteessa saavutettuun veroetuun. (Knuutinen 2015.)

Aggressiivinen verosuunnittelu voidaan nähdä aukkojen tai tulkinnallisten kohtien etsimisenä verolainsäädännöstä, joita verovelvollinen yrittää hyödyntää tarkoituksenaan vapautua suoritettavasta verosta. Positiivisoikeudellinen näkökulma lähtee siitä, että verolainsäädännössä ei ole aukkoja, koska verosta säädetään lailla. Näin ollen, jos yritystä syytetään aggressiivisesta verosuunnittelusta, positiivisoikeudellisesta näkökulmasta perusteltuna järjestelyssä ei välttämättä nähdä mitään väärää. Usein kuitenkin verolainsäädännön ja taloudellisen tulon välille syntyy eroavaisuuksia, koska yksityisoikeuden ja verolainsäädännön käsitteet eivät kohtaa. Antipositiivien mukaan lain tulkinta onkin muuta kuin teksti. Lailla on tarkoitus eikä sitä koskaan pystytä kirjoittamaan täydellisesti, koska kieli on vain väline tarkoituksen ilmaisuun. (Knuutinen 2015.)

Verosuunnittelun aggressiivisuus herätti jo 2000-luvun alussa keskustelua toimien moraalisuudesta. Laki ei velvoita yrityksiä maksamaan veroja enemmän kuin se vaatii, joten yrityksellä ei ole velvoitetta maksaa veroja lain velvoittamaa määrää enempää. Vaikka verojen välttämistä ei katsottaisi laittomaksi, nousee esiin usein toimien moraalisuus: missä kulkee vastuullisen veronmaksun ja moraalittoman verojen välttelyn raja. (Slemrod 2004.)

Nykyään yrityksiltä odotetaan entistä enemmän vastuullisuutta liiketoiminnan harjoittamisessa. Osakkeenomistajien etujen huomioon ottamisen lisäksi yrityksien odotetaan ottavan huomioon myös muiden sidosryhmien taloudelliset, ekologiset ja sosiaaliset odotukset. Nämä odotukset ovat lainsäädännöstä riippumattomia velvoitteita vastuullisesta liiketoiminnasta. Veronmaksu voidaan katsoa osaksi taloudellista vastuuta ja sen vuoksi aggressiivista verosuunnittelua ei usein katsota hyväksyttävänä toimintana sidosryhmien näkökulmasta. (Landry ym. 2013; Knuutinen 2015.)

Aggressiivisella verosuunnittelulla tavoitellaan taloudellista etua yrityksen osakkeenomistajille voiton maksimoinnin ja yrityksen arvon kasvattamisen kautta (Landry ym. 2013). Toiminnan riskinä ovat taloudelliset ja ei-taloudelliset seuraamukset kiinnijäämisestä, joiden kustannukset voivat nousta veroetuja suuremmiksi. Keinotekoinen järjestely saatetaan havaita veroviranomaisen toimesta ja yritykselle voi tulla maksettavaksi jäännösveroja, viivästyskorkoja ja sakkoja. Nämä kustannukset pienentävät yrityksen kassavirtaa ja omistajille kuuluvaa voittoosuutta. (Hanlon & Heitzeman 2010.)

Ei-taloudellisina seurauksina voidaan pitää yrityksen maineen menettämistä (Steijvers & Niskanen 2014). Maine on yksi yrityksen tärkeistä voimavaroista ja se perustuu sidosryhmien havaintoihin yrityksen toiminnasta. Sidosryhmiä ovat niin omistajat, työntekijät, asiakkaat, toimittajat, viranomiset, media kuin yhteiskunta. Näiden ryhmien muodostama käsitys yrityksestä muokkautuu ajan myötä yrityksen toiminnan ja viestinnän kautta. Aggressiivinen verosuunnittelu voi vaikuttaa negatiivisesti yrityksen maineeseen, joten vastuullisesti toimivien yritysten, jotka haluavat ylläpitää maineensa, tulisi olla vähemmän aggressiivisia. Yritysten raportointi vastuullisesta liiketoiminnasta ei kuitenkaan ole tutkimuksen mukaan välttämättä johdonmukaista yrityksen harjoittaman verosuunnittelun aggressiivisuuden kanssa. (Landry ym. 2013.)

Seuraavaksi käsitellään strategista, taktista ja operatiivista verosuunnittelua esimerkein. Säännöksiä veronkierrosta tai peitellystä osingosta voidaan joutua soveltamaan, jos järjestelyt on

tehty veroetujen saavuttamisiksi. Peitellyksi osingoksi katsotaan verotusmenettelylain (1558/1995) 29 §:n mukaan rahanarvoinen etu ”jonka osakeyhtiö antaa osakkaansa tai tämän omaisen hyväksi osakkuusaseman perusteella tavallisesta olennaisesti poikkeavan hinnoittelun johdosta tai vastikkeetta”. Erityisesti tilanteet, joissa saman intressipiirin sisällä rakennetaan järjestelyitä, joissa yhtiöllä on korkeintaan muutama osakas, ja he omistavat tasaisesti erisarjaisia osakkeita saavuttaen selkeitä veroetuja, säännöksiä voidaan joutua soveltamaan. On myös olemassa yhtiöjärjestyksiä, joissa ei ole yksilöity eri osakesarjojen oikeuksia varojenjakoon. Liiketaloudellisesta näkökulmasta tarkasteltuna ei ole perusteltua, että voitonjako osakkaiden välillä perustuisi yksittäisiin sopimuksiin eikä siitä olisi sovittu mitään yhtiöjärjestyksessä. Toisena ääripäänä on laaja omistuspohja erisarjaisten osakkeiden osakeyhtiössä. Näissä ongelmiksi muodostuu, kuka päättää varojenjaosta ja millaisia sopimuksia asiasta on tehty suullisesti osakkeenomistajien välillä. Pääsääntöisesti verotus toimitetaan näissä tilanteissa siviilioikeudelliset sopimukset sivuuttaen. (Isotalo 2016.)

3.1 Strateginen verosuunnittelu

Strategisena verosuunnitteluna pidetään pitkän tähtäimen suunnittelua hankalasti peruutettavista toimista. Esimerkiksi yritysmuoto ja organisaatiorakenne valitaan pitkän tähtäimen tavoitteen mukaisesti. (Leppiniemi & Walden 2009, 143.) Veroetuja saavutetaan, kun konsernirakenne muodostetaan niin, että konserniyhtiöiden välillä voidaan antaa konserniavustusta tai konsernirakenne on sellainen, että voittovaroja voidaan lipastoida tiettyyn yhtiöön. Lipastoinnilla tarkoitetaan varojen säilyttämistä yhtiössä ennen niiden jakoa varojenjakona lopulliselle edunsaajalle. (Isotalo 2016.) Kuntien omistamilla yrityksillä strateginen verosuunnittelu on yhtä tärkeää kuin yksityisen sektorin omistamilla yrityksillä. Kuntien tulee jo yhtiöittämisvaiheessa pohtia, millainen organisaatiorakenne on kunnan näkökulmasta kannattavin. Kunta voi omistaa osakeyhtiöitä suoraan tai se voi perustaa holdingyhtiön, jonka kautta se omistaa välillisesti tytäryhtiöitä. (Penttilä ym. 2015; Ruohonen ym. 2017, 277–280.) Myös valtion tulee kiinnittää huomiota organisaatiorakenteeseen. Valtio omistaakin välittömästi osan yrityksistä ja välillisesti osan Solidium Oy:n kautta, mikä on valtion holdingyhtiö (Valtioneuvosto 2021c).

Organisaatiorakenteen valinnalla on vaikutusta yrityksen verorastitukseen, koska vain osakeyhtiöt ja osuuskunnat voivat muodostaa sellaisen konsernin verotuksessa, joiden välillä voidaan antaa konserniavustusta. Konserniavustuslain (825/1986) mukaan konserniavustuksella tarkoitetaan muuna kuin pääomansijoituksena annettua avustusta ja sitä voi suorittaa osakeyhtiö tai

osuuskunta toiselle osakeyhtiölle tai osuuskunnalle. Yhtiöiden välillä tulee olla konserniavustuslain mukainen konsernisuhde. Konserniavustuksella voidaan tasata konserniin kuuluvien yhtiöiden tulosta, jolloin konsernissa toimiminen ei ole yhdessä yhtiössä toimimiseen nähden epäedullisempaa. Jos tasausta ei voisi tehdä, efektiivinen verokanta voisi nousta yli yhteisöverokannan. (Ruohonen ym. 2017, 309–310; HE 257/2018.) Kunta ei ole osakeyhtiö, joten kunta ei voi toimia konserniavustuslain mukaisessa tarkoituksessa emoyhtiönä. Tämän vuoksi verotuksellisesti kunnan on tehokkaampaa järjestää konserni niin, että se omistaa tytäryhtiöt välillisesti holdingyhtiön tai muun yhtiön kautta, jolloin konserniavustuslain mukainen konsernisuhde syntyy yhtiöiden välille. (Penttilä ym. 2015; Ruohonen ym. 2017, 312.)

Holdingyhtiöllä tarkoitetaan yhtiötä, joka on lopullisen edunsaajan ja omistettavan yhtiön välissä. Rakennetta käytetään yleensä voittovarojen lipastoimiseen. Holdingyhtiöitä voi olla useampi peräkkäin ja niiden välissä voi olla ulkomainen väliyhteisö. Listaamattoman yhtiön saama osinkotulo listaamattomalta yhtiöltä on verovapaata, joten holdingyhtiörakenne on verotuksellisesti neutraali väline verosuunnitteluun. Koska käyttöomaisuusosakkeiden luovutusvoitot ovat pääosin verovapaita, voidaan elinkeinotoimintaa harjoittava yhtiö myydä alhaisin veroseuraamuksin ja voitto lipastoida emoyhtiölle. Yksityisen sektorin omistamille osakeyhtiöille lipastoinnilla on merkitystä osakkeenomistajan näkökulmasta. Varojen lipastointi mahdollistaa kevyemmin verotetun osingon jakamisen luonnollisille henkilöille, koska yrityksen nettovarallisuus kasvaa lipastoinnin myötä. Koska varojenjakoa verotetaan tiettyyn rajaan asti kevyemmin kuin ansiotuloa, antaa tämä taloudellisen kannustimen osakkeenomistajalle edellä mainittuun verosuunnitteluun. (Isotalo 2016.)

Holdingyhtiöiden toiminta tuo haasteen niiden verotukseen. Tulkinta siitä, verotetaanko holdingyhtiötä elinkeinoverolain vai tuloverolain mukaan ei ole yksiselitteinen. Yhtenä kriteerinä voidaan pitää isoa konsernia, johon holdingyhtiö kuuluu. Esimerkiksi liiketoimintaa harjoittavat konsernin emoyhtiöt, joita kutsutaan holdingyhtiöiksi, kuuluvat yleensä elinkeinoverolain soveltamisen piiriin. Holdingyhtiöllä on myös yleensä henkilökuntaa yritysryhmän johtamistehtäviin, kuten talous- ja henkilöstöhallintoa. Jos holdingyhtiö on perustettu luonnollisten henkilöiden passiivista arvopaperisijoittamista varten, sovelletaan yhtiön verottamiseen tuloverolakia. Tällaiset holdingyhtiöt omistavat pääsääntöisesti liiketoimintaa harjoittavien yhtiöiden osakkeita luonnollisten henkilöiden osakeomistusta varten. (HE 257/2018.)

Verotuksessa ei hyväksytä osakeyhtiötä, joka toimii osakkeenomistajan passiivisena varojen säilytyspaikkana. Yhtiöjärjestys ei tällöin kuvaa osakkaiden todellisia suhteita oikeuksiin yhtiön varoista eikä yhtiön perustamiselle ole liiketaloudellisia syitä. (Isotalo 2016.) Osakeyhtiön perustamiseen liittyy usein investointeja, ulkopuolista henkilökuntaa tai muita toimintaan liittyviä erityisiä riskejä, jolloin toimiminen osakeyhtiömuodossa on liiketoiminnallisesta näkökulmasta järkevää (Leppiniemi & Walden 2009, 166).

3.2 Taktinen verosuunnittelu

Tärkeitä taktisia verosuunnittelukeinoja ovat päätökset palkanmaksun ja varojenjaon välillä sekä omistajien ja yrityksen väliset taloudelliset suhteet (Leppiniemi & Walden 2009, 145). Maksetut palkat ovat vähennyskelpoinen erä verotuksessa, jolloin ansiotulojen verotuksen voidaan katsoa olevan oikeutetusti ankarampaa kuin varojenjaon verotuksen, koska yrityksen voittovaroista osakkeenomistajille jaettava varallisuus on jo kertaalleen verotettu. Osakkeenomistajat voivat hyödyntää ansiotulojen progressiivista verotusta maksamalla palkkaa itselleen sen verran, että siitä koituva verorasitus on alhaisempi kuin muiden varojenjakotapojen. Osakkeenomistajille on myös edullisempaa hankkia yrityksen nimiin auto, jonka käyttöä verotetaan luontaisetuna huomattavasti huokeammin, tai tarjota edustamisen ja yksityismenon välimaastossa ravintolaillallisia. Nämä menot ovat yritykselle täysin tai osittain vähennyskelpoisia verotuksessa. (Isotalo 2016.) Yrityksen varallisuuden hyödyntäminen osakkeenomistajien omien etujen mukaisesti ilman liiketaloudellista syytä voi kuitenkin kasvattaa vertikaalisia agenttikustannuksia enemmistö- ja vähemmistöosakkeenomistajien välillä (Hope 2013).

Osakeyhtiön varojenjaosta osakkeenomistajille säädetään osakeyhtiölain (624/2006) 13 luvun 1 §:ssä. Varoja voidaan jakaa osinkona, alentamalla osakepääomaa, hankkimalla omia osakkeita tai lunastamalla niitä, tai purkamalla yhtiö. Varojenjako yhtiön osakkeenomistajille verotetaan sen tulolähteen mukaan, mihin osakkeet kuuluvat. Osakeyhtiön saamien osinkojen veronalaisuus määräytyy kuitenkin elinkeinoverolain (360/1968) 6 a §:n mukaan riippumatta siitä, mihin tulolähteeseen osingot kuuluvat ja esimerkiksi noteeraamattoman osakeyhtiön saama osinkotulo toiselta noteeraamattomalta osakeyhtiöltä on saajalle verovapaata tuloa (Leppiniemi & Walden 2009, 170).

Palkanmaksun, luontaisetujen ja varojenjaon lisäksi osakkeenomistajat voivat siirtää varallisuutta yrityksestä pois vilpillisesti, johon viitataan englannin kielessä sanalla *tunnelling*

(Johnson, La Porta, Lopez-de-Silanes & Shleifer 2000). Varoja siirretään osakeyhtiöstä osakkeenomistajille laittomasti silloin, kun oikeustoimi on suoritettu osakeyhtiön ja osakkeenomistajan lainsäädännössä hyväksyttyjen toimien vastaisesti (Verohallinto 2016). Varallisuutta voidaan myös siirtää osakkeenomistajan eduksi myymällä yhtiön omaisuutta osakkeenomistajaa hyödyttävällä tavalla. Enemmistöosakkeenomistaja voi näin hyödyntää asemaansa vähemmistöomistajien kustannuksella erilaisten hankintojen, osakeantien ja muiden omaa etua hyödyttävien transaktioiden avulla. (Johnson ym. 2000.)

Luonnollisen henkilön saamaa osinkotuloa osakeyhtiöstä verotetaan tuloverolain (1535/1992) 33 b §:n säännösten mukaan. Osinkotuloa verotetaan kevyemmin, kun luonnollinen henkilö saa tuloa yksityisesti omistetulta osakeyhtiöltä, joka vastaa enintään kahdeksaa prosenttia osakkeen matemaattisesta arvosta ja on alle 150 000 euroa verovelvollista kohden (HE 85/2019). Osinkoverotus näin ollen kannustaa osakeyhtiöitä nettovarallisuuden kasvattamiseen, koska kevyemmin verotettua osinkoa saa nostaa yhtiöstä vain 8 % asti osakkeen matemaattiseen arvoon suhteutettuna (Isotalo 2016). Yhtiön nettovarallisuus lasketaan varojen arvostamisesta verotuksessa annetun lain (1142/2005) 2 luvun 2 §:n 1 momentin mukaan vähentämällä yhtiön varoista yhtiön velat. Laskennassa käytetään osingonjakovuotta edeltäneen vuoden tilikauden tasearvoja, jolloin kuluvan vuoden tuotto ja päätökset eivät vaikuta kyseisen vuoden edullisemmin verotettavaan maksimiosingonmäärään.

Käyttöomaisuusosakkeet ovat elinkeinotoimintaan liittyvää pitkäaikaista sijoittamista ja täten myös osa strategista verosuunnittelua. Niiden myynnillä voidaan toteuttaa taktista verosuunnittelua ja kasvattaa nettovarallisuutta. Vuonna 2004 voimaan astuneen lakimuutoksen tarkoituksena on ollut edistää kansainvälistä kilpailukykyä, koska tiettyjen edellytysten täyttyessä käyttöomaisuusosakkeiden myynti on luovutusvoittoverovapaata. Luovutusvoiton verovapaus ja myynnistä seurannut kasvanut nettovarallisuus kasvattavat myös osakkeen matemaattista arvoa. Näin kevyemmin verotettua osinkoa voidaan jakaa enemmän osakkeenomistajille, jotka ovat yksityishenkilöitä. Edellä mainittu lakimuutos on mahdollistanut laajat verosuunnittelumahdollisuudet, koska käytännössä osakkeet, joita ei lueta käyttöomaisuuteen, verotetaan tuloverolain säännösten mukaan. Tällöin luovutusvoitto on veronalaista ja tappiot vain rajoitetusti vähennyskelpoisia. Rajanveto tulolähteestä onkin noussut oleelliseksi varsinkin holdingyhtiöiden verotuksessa. Toimiin voidaan puuttua veronkiertosäännöksellä, jos voidaan osoittaa, että konsernirakenne on luotu vain myyntitarkoitukseen esimerkiksi vääristävällä hinnoittelulla tai liiketoimintasiirrolla veroedun saavuttamiseksi. (Isotalo 2016; HE 257/2018.)

3.3 Operatiivinen verosuunnittelu

Operatiivisessa verosuunnittelussa verovelvollinen soveltaa lainsäädäntöä ja vallitsevaa oikeuskäytäntöä tilinpäätökseen ja verotukseen, jotta se saavuttaa strategiset ja taktiset verosuunnittelun tavoitteet (Leppiniemi & Walden 2009, 145). Lainsäädännön ja oikeuskäytännön tuntemus sekä mahdollisten muutosten seuraaminen edellä mainituissa on oleellista operatiivisen verosuunnittelun kannalta. Lainsäädäntö muuttuu ja uutta oikeuskäytäntöä syntyy epäselvistä tilanteista, joten verovelvollisen on syytä huomioida muutokset koskien kuluvaa verovuotta tai tulevia verovuosia.

Operatiivisella verosuunnittelulla vaikutetaan viime kädessä yrityksen verorasitukseen. Dyreng ym. (2008) tutkimuksen mukaan matalan efektiivisen veroasteen yritykset pystyivät todennäköisemmin ylläpitämään veroasteen matalana pitkällä aikavälillä, kun taas korkean veroasteen yrityksissä veroaste vaihteli enemmän pidemmällä ajanjaksolla tarkasteltuna.

Tulon ja menon jaksottamisella eri tilikausien välillä voidaan tehdä tuloksenjärjestelyä, joka vaikuttaa myös verotukseen. Poistot ovat yksinkertainen tapa muokata verotettavaa tulosta. Poistoja tehdään yrityksen hankkimista hyödykkeistä, kuten koneista ja kalustosta. (HE 85/2019.)

Kirjanpidossa poistot tehdään suunnitelman mukaisesti, kun taas verotuksessa poistoja voidaan tehdä säännösten puitteissa enemmän tai vähemmän. Poistoja voidaan tehdä verotuksessa sen verran kuin niitä on tehty kirjanpidossa kuluvana verovuonna tai aiempina verovuosina. Verolainsäädäntö asettaa maksimimäärän vuosittaisille poistoille. Jos poistoja tehdään kuluvana vuonna vähemmän verotuksessa kuin kirjanpidossa, syntyy verotuksen ja kirjanpidon välille poistoero. Tämä tarkoittaa, että tulevina vuosina voidaan tehdä suuremmat poistot ja näyttää pienempää verotettavaa tulosta. Poistoero on väliaikainen ero kirjanpidon ja verotuksen välillä. (Steijvers & Niskanen 2014.) Poistoilla on sekä positiivinen että negatiivinen vaikutus yrityksen verorasitukseen. Poistot vaikuttavat välittömästi yrityksen verotettavaan tuloon ja välillisesti yrityksen nettovarallisuuteen. Jos yritys tekee kuluvana verovuotena suuret poistot, pienenee sen myötä verotettava tulo, mutta samoin myös yrityksen nettovarallisuus. (HE 85/2019.)

Verotuksessa on ollut mahdollista tehdä tietyin edellytyksin korotettuja poistoja tuotannollisten investointien korotetuista poistoista verovuosina 2013–2016 annettuun lakiin (699/2012)

nojaten. Korotetut poistot ovat myös voimassa verovuosina 2020–2023 hieman eri edellytyksin. Koneiden, kaluston ja muun niihin verrattavan irtaimen käyttöomaisuuden korotetuista poistoista verovuosina 2020–2023 annetun lain (1572/2019) mukaan verovelvollinen, joka harjoittaa elinkeinotoimintaa tai maataloutta, saa vähentää verotuksessa elinkeinotoiminnassa tai maataloudessa käytössä olevien koneiden, kaluston tai niihin verrattavissa olevan irtaimen käyttöomaisuuden hankintamenosta enintään 50 prosenttia. Korotetut poistot saa tehdä koneen, kaluston tai irtaimen omaisuuden käyttövuonna ja sitä seuraavina vuosina.

Yhteisöjen korkomenojen vähennysoikeutta verotuksessa on rajoitettu vuodesta 2014 lähtien elinkeinoverolain (360/1968) 18–18 b §:n perustuen. Lakimuutosta ennen vähennysoikeutta on voitu rajata siirtohinnoittelusäännöksen tai veronkiertosäännöksen perusteella. Lainan markkinaehtoisuuden puuttuminen tai konsernin sisäisten yritysjärjestelyiden perusteella syntyneiden korkojen vähennysoikeus on voitu evätä edellä mainittuihin säännöksiin perustuen. (Verohallinto 2014.) Korkein hallinto-oikeus on katsonut ratkaisussaan (ks. KHO 2017:5) korkomenojen vähennysoikeudesta, että vaikka kunnan omistama osakeyhtiö jakoi lähes kaikki varojenjakokelpoiset varat velkana kunnalle, ei järjestelyä katsottu verotusmenettelylain 28 §:n mukaiseksi veron kiertämiseksi. Velan tarkoituksena oli yhtiön pääomarakenteen uudelleenmuokkaus. Korkein hallinto-oikeus perusteli päätöstä osakeyhtiön oikeudella päättää varojenjaosta, eikä nähnyt järjestelyä veron kiertämisenä, vaikka osakeyhtiön ainoa osakkeenomistaja oli tuloverosta vapautettu yhteisö. Velasta syntyneet markkinaehtoiset korot olivat vähennyskelpoisia verotuksessa elinkeinoverolain 18 a §:n rajoituksin, vaikka velan antajalle tulo oli verovapaata tuloa. (Ruohonen ym. 2017, 306–307.)

Euroopan unionin neuvoston antama veronkiertämistä koskeva direktiivi tulee entisestään tiukentamaan korkojen vähennyskelpoisuutta verovuodesta 2019 alkaen, jolloin rajoitukset koskevat myös tuloverolain mukaan verotettavia yhteisöjä. Esimerkiksi holdingyhtiöt ja kiinteistötoimintaa harjoittavat yhtiöt ovat olleet eriarvoisessa asemassa tähän asti, koska niitä rajoitukset eivät ole koskeneet, jos verotus on toimitettu tuloverolain säännösten mukaan. (HE 257/2018.) Korkomenojen vähennysoikeuden rajoittaminen onkin yksi esimerkki siitä, miten verolainsäädännön aukkoja yritetään tukkia ja minimoida aggressiivisen verosuunnittelun keinoja.

Jos elinkeinotoiminta on tappiollista, yritykselle voidaan vahvistaa verotuksessa tappio. Konserniavustusta voidaan antaa saman konsernin yhtiöiden välillä tuloksen tasaamiseksi, jos konserniavustuslain mukaiset edellytykset täyttyvät. Näin konsernin kokonaisverorasitusta voidaan

alentaa, jos osa yrityksistä on voitollisia ja osa tappiollisia. Konserniavustuksen määrä voi olla korkeintaan elinkeinotoiminnan tuloksen verran ennen konserniavustuksen antamista. (Ruohonen ym. 2017, 311–314.)

Elinkeinotoiminnan tappioiden vähennysoikeus on 10 vuotta ja siitä säädetään tuloverolain (1535/1992) 119 §:ssä. Tappio syntyy, kun yrityksen tulos on tulolähteessä tappiollinen. Vahvistettu tappio voidaan vähentää kyseisen yhtiön saman tulolähteen tulosta seuraavan 10 verovuoden aikana. Elinkeinotoiminnan ollessa jatkuvasti tappiollista tai jos yli puolet yhtiön osakkeista vaihtavat omistajaa tappiovuonna tai sen jälkeen, tappiot jäävät verovelvollisen lopullisiksi kustannuksiksi. (Ruohonen ym. 2017, 302.)

4 PÄÄMIES-AGENTTITEORIAN YHTEYS AGGRESSIIVISEEN VEROSUUNNITTELUUN

Allingham & Sandmo (1972) loivat teoreettisen mallin luonnollisten henkilöiden verojen välttelylle, mikä pyrki vastaamaan siihen, millä perusteella ja missä määrin yksilö pyrkii välttämään verojen maksua tarkoituksenmukaisesti. Mallin mukaan yksilö välttää verojen maksua, jos toiminnan odotettu hyöty kasvaa toiminnan myötä. Odotettuun hyötyyn lasketaan mukaan sekä odotettu tuotto että odotetut kustannukset kiinnijäämisestä. Mallin mukaan yksilö välttää veroja, kunnes odotetut kustannukset ylittävät marginaalihyödyn. (Slemrod & Yitzhaki 2002.)

Vielä 2000-luvun alun kirjallisuudessa yritysten aggressiivisesta verosuunnittelusta oletettiin, että yrityksien päätöksenteko aggressiivisen verosuunnittelun toteuttamisesta on samanlaista kuin yksilöillä. Tutkimuskentässä ei huomioitu, että yrityksissä omistus ja johto voivat olla eriytyneitä, jolloin aggressiivista verosuunnittelua toteuttaa osakkeenomistajan eli päämiehen agentti. Näin ollen johto tekee viime kädessä päätöksen aggressiivisesta verosuunnittelusta, joka mahdollistaa johdolle myös valtuuden väärinkäytön omien etujen mukaisesti. (Slemrod 2004.)

Chen & Chu (2005) vastasivat tarpeeseen yrityksien aggressiivisen verosuunnittelun ymmärtämisestä ja loivat mallin yritysten verovälttelystä, mikä otti huomioon, niin johdon ja omistuksen eriytymisen, kuin yrityksen toimintarakenteen. Malli perustuu päämies-agenttiteoriaan, jonka keskiössä ovat agenttikustannukset sekä päämiehen ja agentin eroavaisuudet riskinsiedosta. Yritykset joutuvat yhtäältä punnitsemaan aggressiivisesta verosuunnittelusta saatavaa hyötyä ja toisaalta kustannuksia, jotka syntyvät sisäisistä kannustin- ja valvontatoimenpiteistä.

Riskineutraali päämies tarvitsee agenttia aggressiivisen verosuunnittelun toteuttamiseen. Toimintaan liittyy riski, jonka agentti kantaa. Jotta agentti suostuu ottamaan riskin, tulee agenttia palkita kompensaatiolla riskin ottamisesta. Kompensaatio on kannustin toivotulle toiminnalle, joka pitää sisällään kompensaation sekä toivotusta toiminnasta että kannetusta riskistä. Näin ollen yritysten malli verojen välttämisestä on huomattavasti monimutkaisempi kuin yksilöiden, koska mallissa tulee ottaa huomioon kahden tai useamman osapuolen odotetut hyödyt ja kustannukset sekä halukkuus riskinottoon. (Chen & Chu 2005.)

4.1 Päämies-agenttiteoria

Päämies-agenttiteoria pohjautuu johtajien ja omistajien väliseen vuorovaikutukseen. Jensen & Meckling (1976) ovat määritelleet agenttisuhteen sopimukseksi yhden tai useamman päämiehen ja agentin välillä, minkä tarkoituksena on, että agentti suorittaa jotakin ennalta määriteltyä tehtävää päämiehen lukuun. Tehtävän suorittamiseksi päämiehellä on suorittamista edellyttävä päätöksentekovaltuus ja oikeanlaiset kannustimet. Jos molemmat sopimuksen osapuolista ovat hyödynmaksimoijia, agentti ei välttämättä toimi täysin päämiehen edun mukaisesti vaan haluaa maksimoida myös oman hyötynsä. Tällöin päämiehen tulee rajoittaa epätoivottua toimintaa oikeilla kannustimilla ja valvonnalla. Sopimus voi pitää sisällään rajoituksia ja sanktioita, jos agentti toimii vastoin päämiehen etuja. Lähtökohtaisesti päämiehen ja agentin välillä vallitsee positiivinen kannustin- ja valvontajärjestelmä, jolloin agentin tekemät päätökset eroavat jossain määrin päätöksistä, jotka olisivat täysin päämiehen edun mukaisia. Agenttikustannuksiksi määritellään kannustin- ja valvontajärjestelmien sekä osakkeenomistajien etujen vastaisten päätösten kustannusten summa.

Osakkeenomistajat ja johto muodostavat ideaalin päämies-agenttisuhteen. Operatiivinen johto on vastuussa yrityksen toiminnasta ja resurssoinnista, joten johdolla on osakkeenomistajia parempi tieto yrityksen tilanteesta. Johto kuuluu yrityksen sisäpiiriin. Osakkeenomistajalla on taas rajattu tieto yrityksen toiminnasta. Kun molemmilla osapuolilla ei ole samaa informaatiota käytettävissä, konflikteja voi syntyä päämiehen, eli osakkeenomistajan, ja agentin, eli johdon, välille. Johto voi käyttää tietoasemaansa väärin ja edistää omia etujaan osakkeenomistajien ja muiden sidosryhmien kustannuksella. (Kankaanpää, Oulasvirta & Wacker 2011, 12.)

Jos yrityksen ainoa osakkeenomistaja toimii myös yrityksen johdossa, agenttikustannuksia ei synny, koska yrittäjän päätökset perustuvat hänen omaan etuunsa ainoana osakkeenomistajana. Yksinyrittäjä maksimoi hyötynsä, kun yhden rahayksikön kustannus vastaa siitä saatavaa hyötyä. Useamman osakkeenomistajan yrityksessä osakkeenomistaja maksimoi oman hyötynsä, kun yhdestä kulutetusta rahayksiköstä saatava hyöty vastaa hänen osuuttaan yrityksessä. (Jensen & Meckling 1976.)

4.2 Agenttikustannukset ja kannustimet

Agenttikustannukset jaetaan vertikaalisiin ja horisontaalisiin agenttikustannuksiin. Vertikaalisia agenttikustannuksia syntyy pääasiassa johdon ja osakkeenomistajien välille, mutta niitä voi myös syntyä enemmistö- ja vähemmistöosakkeenomistajien välille. Horisontaalisia agenttikustannuksia syntyy osakkeenomistajien, kuten enemmistö- ja vähemmistöosakkeenomistajan, välille. (Hope 2013.)

Jensen & Meckling (1976) agenttiteorian mukaan osakkeenomistaja maksimoi hyötynsä, kun yhdestä kulutetusta rahayksiköstä saatava hyöty vastaa hänen osuuttaan yrityksessä. Näin ollen osakkeenomistaja on halukas investoimaan valvontatoimenpiteisiin vain hänen omistusosuuttansa vastaavan määrän. Omistuksen laajetessa yksittäiset osakkeenomistajat ovat vähemmän halukkaita investoimaan valvontatoimenpiteisiin, koska niistä saatava hyöty osakkeenomistajalle vastaa vain hänen osuuttaan yrityksessä. (Hope 2013.) Vertikaalisia agenttikustannuksia voidaan lieventää suppealla omistuspiirillä tai johtotehtävissä työskentelevällä osakkeenomistajalla, jolloin johdon ja osakkeenomistajan edut eivät ole niin eriytyneitä (Langli & Willekens 2017).

Horisontaalisia agenttikustannuksia syntyy osakkeenomistajien, kuten enemmistö- ja vähemmistöosakkeenomistajan, välille. Enemmistöosakkeenomistaja voi hyödyntää määräysvaltaansa vähemmistöosakkeenomistajan kustannuksella omien etujensa mukaisesti, jotka eivät välttämättä ole liiketaloudellisesti kannattavia. Määräysvallassa oleva osakkeenomistaja voi yrittää peitellä toimia manipuloimalla tulosta ja järjestelemällä yritystoimintaa omien etujensa mukaisesti. (Johnson ym. 2000; Hope 2013.) Horisontaaliset agenttikustannukset nousevat, kun johtotehtävissä työskentelee määräysvallassa oleva osakkeenomistaja (Langli & Willekens 2017), mutta laskevat, kun toiseksi suurimman osakkeenomistajan osuus yrityksessä kasvaa (Hope 2013).

Johdon ja omistuksen eriytyminen voi aiheuttaa sen, ettei johto toimi omistajien etujen mukaisesti, koska johtoa motivoi myös heidän omat etunsa (Jensen & Meckling 1976). Aggressiivisen verosuunnittelun toteuttamiseksi päämiehen tulee antaa agentille riittävät valtuudet tehtävän hoitamiseen. Kun johdolla on valtuudet tuloksen manipulointiin, voi se myös käyttää valtuuksia omien etujensa mukaisesti. (Chen & Chu 2005.) Johto voi naamioida aggressiivisella verosuunnittelulla tuloksenohjausta, lähipiiritapahtumia tai myös muita heitä hyödyttäviä toimia (Langli

& Willekens 2017). Vaikka yrityksen verojen jälkeinen tulos kasvaisikin, voi johdon omien etujen tavoittelu huonosti hallinnoiduissa yrityksessä turmella niistä saatavat hyödyt (Desai & Dharmapala 2009). Näin ollen verojen välttäminen voi aiheuttaa kustannuksia osakkeenomistajille, mitkä ovat lopulta korkeampia kuin aggressiivisesta verosuunnittelusta saatava hyöty (Hope 2013).

Osakkeenomistajien tulisi löytää tasapaino kannustimien ja valvontatoimenpiteiden välillä, jolloin agenttikustannukset optimoidaan ja johto tekee verotehokkaita päätöksiä osakkeenomistajien etujen mukaisesti. Johdon tavoitteiden saavuttamista voidaan mitata esimerkiksi yrityksen kohtaamalla verorasituksella tai välillisesti sillä, kuinka paljon yritys joutuu maksamaan jäännösveroja tai millainen vaikutus päätöksillä on yrityksen osakekurssiin. (Jensen & Meckling 1976.)

Armstrong, Blouin & Larcker (2012) tutkivat ylimmän johdon kannustimien vaikutusta aggressiiviseen verosuunnitteluun ja löysivät vahvan negatiivisen yhteyden yrityksen efektiivisen veroasteen ja verojohtajan kannustimien välillä. Aggressiivisen verosuunnittelun on tutkittu kasvavan, kun johtoa palkitaan verojen jälkeiseen tulokseen perustuen, ja pienenevän, kun johtoa palkitaan oman pääomanehtoisilla palkkioilla. Jos johto tekee aggressiivista verosuunnittelua omien etujensa mukaisesti, tulisi johtoa kannustaa oman pääoman ehtoisilla palkkioilla enemmän, jolloin johdon omien etujen mukainen aggressiivinen verosuunnittelu vähenee. (Hanlon & Heitzeman 2010.)

4.3 Omistusrakenne

Yrityksen omistusrakenteella on osoitettu olevan yhteys verosuunnittelun aggressiivisuuteen. Badertscher, Katz & Rego (2013) tutkimus osoitti, että keskittyneellä omistusrakenteella oli negatiivinen vaikutus yrityksen harjoittamaan aggressiiviseen verosuunnitteluun. Yrityksissä, joissa omistus ja johto oli keskittynyt pienemmälle joukolle, harjoitettiin vähemmän aggressiivista verosuunnittelua.

Chen ym. (2010) mukaan perheomisteiset yritykset ovat vähemmän aggressiivisia verosuunnittelussa kuin ei-perheomisteiset. Verosuunnittelun aggressiivisuuden havaittiin olevan vielä heikompaa, kun yrityksellä ei ollut institutionaalista sijoittajaa osakkeenomistajana ja yrityksellä oli tavoitteena kerätä lisää pääomaa. Khurana & Moser (2013) tutkivat institutionaalisen

sijoittajan yhteyttä aggressiiviseen verosuunnitteluun. Institutionaalisia sijoittajia ovat muun muassa pankit, vakuutuslaitokset ja sijoitusrahastot. Tutkimus osoitti, että pitkäaikainen institutionaalinen sijoittaja laski yrityksen verosuunnittelun aggressiivisuutta, kun taas lyhytaikainen sijoittaja nosti sitä.

Bradshaw ym. (2019) tutkivat Kiinan valtion määräysvallassa olevien yritysten verosuunnittelun aggressiivisuuden eroa ei-valtion omistamiin yrityksiin. Tutkimuksen mukaan valtion omistamilla yrityksillä oli korkeampi efektiivinen veroaste kuin muilla aineiston yrityksillä. Lisäksi efektiivisten veroasteiden havaittiin nousevan, kun yrityksen johdon suoriutumista arvioitiin ylennyksiä varten. Tutkimustuloksen verrattavuudessa suomalaisiin valtion omistamiin yrityksiin on oltava tarkka. Kiina on markkinana hyvin erilainen kuin länsimaat. Yritykset olivat pitkään vain valtion omistuksessa eikä osakkeiden julkinen kaupankäynti ollut sallittua. Näin ollen yrityksillä ei ollut mahdollisuutta hyötyä arvon nousemisesta. Vielä nykyäänkin Kiinassa on heikommat rahoitusmarkkinat kuin länsimaissa. (Bradshaw ym. 2019.)

4.4 Määräysvallan yhteys aggressiiviseen verosuunnitteluun

Tässä tutkielmassa omistusrakenteen yhteyttä aggressiiviseen verosuunnitteluun tutkitaan määräysvallan näkökulmasta. Määräysvallassa oleva osakkeenomistaja käyttää tosiasiallisesti määräysvaltaa yrityksessä ja hänellä on oikeus nimittää tai erottaa enemmistö hallituksessa tai siihen verrattavissa olevassa toimielimessä. Kirjanpitolain (1336/1997) 5 §:n mukaan osakkeenomistajalla on määräysvalta, kun yrityksestä omistetaan enemmän kuin puolet kaikkien osakkeiden tai osuuksien tuottamasta äänimäärästä ja omistus perustuu joko omistukseen, jäsenyyteen, yhtiöjärjestykseen tai -sopimukseen, tai niihin verrattaviin sääntöihin tai sopimukseen. Määräysvalta voi olla myös välillistä toisen yhtiön kautta.

Osakkeenomistaja on valmis investoimaan johdon valvontatoimenpiteisiin vain hänen omaa omistusosuuttansa vastaavan määrän, jolloin siitä saatava hyöty vastaa hänen omistusosuuttansa yrityksessä. Näin ollen osakkeenomistaja maksimoi hyötynsä, kun yhdestä kulutetusta rahayksiköstä saatava hyöty vastaa hänen osuuttaan yrityksessä. Kun osakkeenomistajan omistusosuus kasvaa, kasvaa myös osakkeenomistajan halu investoida johdon valvontatoimenpiteisiin. (Jensen & Meckling 1976.)

Määräysvallassa oleva osakkeenomistaja on yrityksen isoin osakkeenomistaja, joka pystyy tosiasiassa vaikuttamaan yrityksen toimintaan. Isoin osakkeenomistaja harjoittaa usein omien etujensa valvontaa hallituksen kautta tai osallistumalla operatiiviseen toimintaan. Suorat valvontatoimenpiteet luovat kustannuksia, mutta hyödyttävät isointa osakkeenomistajaa. (Hope, Langli & Thomas 2012.)

Yksityisen sektorin osakkeenomistajat saavat voittoa yrityksestä osakeyhtiölain varojenjakosäännösten mukaan, kun taas kunta tai valtio saavat omistamastaan osakeyhtiöstä varoja myös välillisesti veroina. Kunta ja valtio hyötyvät maksetuista veroista, koska heille kohdistuu niistä lopullinen etu. (Bradshaw ym. 2019.) Yksityisen sektorin osakkeenomistajat ovat epäoikeudenmukaisessa asemassa julkisen sektorin osakkeenomistajiin nähden. Yksityisen sektorin osakkeenomistajilla voidaan olettaa olevan suurempi kannustin verojen minimointiin kuin julkisen sektorin osakkeenomistajilla. Tähän pohjautuen ensimmäiseksi tutkimushypoteesiksi asetetaan:

H1: Julkisen sektorin omistamat yritykset tekevät vähemmän aggressiivista verosuunnittelua kuin yksityisen sektorin omistamat yritykset.

Suomessa valtio omistaa sekä kaupallisesti toimivia yrityksiä että erityistehtävän yrityksiä. Omistukset ovat osa kansallisvarallisuutta ja yritysten omistajaohjaus tapahtuu eduskunnassa ja valtioneuvoston kansliassa. Valtion tarkoitus osakkeenomistajana on myötävaikuttaa yhtiön toimintaperiaatteisiin ja hallintoon omistajaohjauksen kautta. (Kankaanpää ym. 2011, 7.)

Valtioneuvoston kanslia valmistelee ja toimeenpanee valtion omistajapolitiikkaa, joka perustuu omistajaohjauslakiin (1368/2007). Laissa määritellään muun muassa määräysvallan hankkimisesta ja luovuttamisesta yhtiöissä sekä eduskunnan että valtioneuvoston toimivallasta. Valtioneuvosto kuvailee omistajapolitiikan olevan aktiivista ja avointa. Osakkeenomistajana valtio toimii vastuullisesti ja tavoittelee pitkäaikaista kasvua yritykselle. (Valtioneuvoston kanslia 2021b.) Valtioiden omistamien yhtiöiden arvoina tulee olla yhteiskuntavastuu esimerkillisen toiminnan kautta. Päätöksenteossa tulee ottaa huomioon taloudellisten tekijöiden lisäksi myös sosiaaliset ja ekologiset tekijät. Periaatepäätöksessä todetaan muun muassa, ettei minkäänlainen aggressiivinen verosuunnittelu ole hyväksyttävää toimintaa ja toiminta määritellään koskemaan kaikkia keinotekoisia toimintoja ja rakenteita, joilla pyritään saavuttamaan tilanteita, joissa tulo jää verottamatta. (VNK/2016/29.)

Valtion omistajapolitiikka on poliittista toimintaa, jota tehdään perustuslain ja muun lainsäädännön raameissa. Lainsäädännössä ei ole määritelmää, kuinka paljon tai millaisia yrityksiä valtio voi omistaa. Varsinainen omistajaohjauksen käytäntöjen määrittäjä on jokaista hallituskautta varten annettu valtioneuvoston periaatepäätös. Periaatepäätös on poliittinen kannanotto siitä, millaista omistajaohjauksen tulisi olla. (Kankaanpää ym. 2011, 15–16.)

Vuonna 2016 annetun valtion omistajapolitiikkaa koskevan periaatepäätöksen (VNK/2016/29) mukaan taloudellisina tavoitteina tulisi olla kaupallisesti toimivien yhtiöiden kannattavaan kasvuun pohjautuva toiminta. Erityistehtävän yritysten toiminnanohjaus tulisi olla liiketaloudellista yhteiskunnallisia tavoitteita unohtamatta. Päätöksessä korostetaan tasaista osinkovirtaa, toimialavertailukelpoista taserakennetta sekä kaupallisesti toimivien yhtiöiden kilpailuneutraliteettia toimialalla valtion omistuksesta huolimatta.

Periaatepäätöksessä annetaan myös kannanotto palkitsemiseen, joka on valtion näkemys johdon palkitsemisesta. Kannanotto on valtion näkemys osakkeenomistajana, eikä se mene lakisääteisten velvollisuuksien tai hallituksen velvollisuuksien edelle. Yhtiön omistajien ja johdon etujen nähdään kohtaavan, kun yrityksen johdon kannustimet toteutetaan siten, että palkitseminen tapahtuu yhtiön pitkän aikavälin tavoitteiden saavuttamisesta. Palkitsemisen tulee olla kohtuullista ja kilpailukykyistä. Tulokseen perustuva palkitseminen on sallittua kiinteän palkkauksen lisäksi. Tulospalkkioiden on oltava vaativia ja niiden on perustuttava palkkionsaajan omaan työpanokseen. Osakepalkkiojärjestelmät eivät saa muodostaa suurinta osaa johdon palkasta eikä niissä saa käyttää optioita. (VNK/2016/29.) Kannanotossa esitettyjen toimenpiteiden tavoitteena on agenttikustannusten pienentäminen, jotta johto ei manipuloi tulosta omien etujen mukaisesti kasvattamalla yrityksen arvoa lyhyellä aikavälillä.

Valtiot pystyisivät kunnan tapaan hyödyntämään omistajan ja yhtiön välistä epäsymmetriaa verotuksessa. Valtio-omisteiset yritykset ovat kuitenkin julkisuudessa esillä paljon näkyvämmin kuin kunnan omistamat yritykset sekä yhtiöiden omistajaohjaus on keskittynyt valtioneuvoston kanslian alaisuuteen, kun taas kunnan omistamien yhtiöiden omistajaohjaus on kuntakohtaista. (Kankaanpää ym. 2019.)

Kankaanpää ym. (2019) mukaan suurempi julkisuus ja keskittynyt omistajaohjaus voisivat vaikuttaa siihen, etteivät valtio-omisteiset yritykset harjoita tuloksenohjausta yhtä suuressa määrin kuin kuntaomisteiset yhtiöt. Tutkimuksen tulos ei kuitenkaan tukenut hypoteesia, vaan kunnan

omistamat yhtiöt tekivät vähemmän tuloksenohjausta kuin valtion omistamat yhtiöt. Tutkimuksessa käytettiin aineistona vuoden 2016 tilinpäätöstietoja, jolloin kuntien yhtiöittämisvelvollisuus oli ollut voimassa vasta muutaman vuoden. Lisäksi on huomioitava, että aineisto koostui vain yhden vuoden havainnoista.

Verot ovat yksi kannustin tuloksenjärjestelyyn, joten Kankaanpää ym. (2019) tutkimustulosta voidaan hyödyntää myös aggressiivisen verosuunnittelun tutkimisessa. Suomessa verotuksen ja kirjanpidon suhde on vahva. Sundvik (2017) mukaan maissa, joissa verotuksen ja kirjanpidon suhde on vahva, tuloksenohjausta tehdään vähemmän kuin maissa, joissa suhde on heikompi. Koska pääsäännön mukaan vahvan yhteyden maissa kaikki kirjanpidossa esitetyt tulot ja menot on ilmoitettava myös verotuksessa, yrityksen tekemä aggressiivinen verosuunnittelu pitäisi havaita jo tilinpäätöstiedoista (Steijvers & Niskanen 2014). Näin ollen, jos yritys tekee vähemmän tuloksenohjausta, tekee se myös vähemmän aggressiivista verosuunnittelua. Kankaanpää ym. (2019) tulokseen pohjaten tutkimuksen toiseksi hypoteesiksi asetetaan:

H2: Kunta-omisteiset yritykset tekevät vähemmän aggressiivista verosuunnittelua kuin valtio-omisteiset yritykset.

Tutkimuksen toinen hypoteesi asetetaan Kankaanpää ym. (2019) tutkimukseen perustuen vaikka valtion omistajapolitiikkaa koskevan periaatepäätöksen (VNK/2016/29) mukaan minkäänlainen aggressiivinen verosuunnittelu ei ole hyväksyttävää toimintaa valtion omistamissa yrityksissä. Landry ym. (2013) tutkimuksen mukaan yritysten raportointi vastuullisesta liiketoiminnasta ei ole aina linjassa yrityksien harjoittaman verosuunnittelun aggressiivisuuden kanssa. Näin ollen tutkimuksen hypoteesi asetetaan aiempiin tutkimustuloksiin perustuen eikä valtion viestintään perustuen.

5 TUTKIMUSAINEISTO JA -MENETELMÄT

Pääsääntöisesti veroilmoitukset ovat salassa pidettävää tietoa eikä niitä voi tiedustella veroviranomaiselta suoraan (Desai & Dharmapala 2009). Suomessa verotietojen julkisuudesta säädetään verotustietojen julkisuudesta ja salassapidosta annetussa laissa (1346/1999). Yhteisöjen julkisia verotietoja ovat verovelvollisen nimi, kotikunta ja y-tunnus. Tämän lisäksi julkiseksi on säädetty verotettavan tulon määrä, maksuunpannun veron yhteismäärä, ennakoiden yhteismäärä ja verokannossa maksettava tai palautettava määrä. Julkiset tiedot ovat verotuksen päättymishetken mukaisia tietoja. Veron määrään liittyviä tietoja voi maksutta tarkastella Verohallinnon toimipisteissä, mutta tulosteiden saaminen on maksullista.

Aggressiivisen verosuunnittelun tutkiminen julkisilla verotiedoilla olisi haastavaa, koska verotiedot ovat rajoitetusti julkisia ja niiden hankkiminen massana ei onnistu. Julkiset tiedot ovat verotuksen päättymishetken mukaisia tietoja eikä niissä huomioida mahdollisia laskuvirheitä tai oikaisua. Aineistoon liittyy paljon epävarmuutta laadullisesti. Vaikka veroilmoituksiin olisi pääsy massadatana, niiden vertailu keskenään ei olisi luotettavaa mahdollisten virheiden ja oikaisujen vuoksi. Näin ollen lopullisen toteuman tarkastelu vaatisi verotuspäätösten analysointia muutoksenhakuajan ja tehtyjen oikaisuiden jälkeen.

Ojala, Kinnunen, Niemi, Troberg & Collis (2020) tutkivat veroviranomaisen poikkeamista verovelvollisen antamasta veroilmoituksesta aggressiivisen verosuunnittelun ja tilintarkastuksen näkökulmasta salassa pidettävää aineistoa hyödyntäen. Tutkimus osoitti, että löydökset pienten yritysten harjoittamasta aggressiivisesta verosuunnittelusta olivat tilastollisesti merkitseviä veroilmoitusaineistossa, muttei julkisesti saatavilla olevassa tilinpäätösaineistossa.

Yritysten tilinpäätöstiedot ovat julkisia ja helposti saatavilla. Tilinpäätös ei anna absoluuttista totuutta verotettavasta tulosta tai maksetuista veroista, mutta tiedot ovat keskenään vertailukelpoisia ja niiden perusteella voidaan laskea verojen määrä. (Desai & Dharmapala 2009; Hanlon & Heitzeman 2010.) Saatavuuden ja keskinäisen vertailukelpoisuuden vuoksi tutkimuksessa käytetään aineistona tilinpäätöstietoja, mutta tuloksia tulkitessa tulee ottaa huomioon, ettei yritysten tilinpäätökset välttämättä anna oikeaa kuvaa yrityksen verosuunnittelun aggressiivisuudesta.

Tutkimusaineisto koostuu pienten ja keskisuurten yritysten tilinpäätöstiedoista verovuosilta 2017–2019. Kuntalain (410/2005) muutoksen myötä kunnilla on ollut vuodesta 2015 alkaen yhtiöittämisvelvollisuus toimintoihin, joita harjoitetaan kilpailuilla markkinoilla. Verovuodesta 2020 alkaen osakeyhtiöillä voi olla vain elinkeinotoiminnan ja maatalouden tuloa, jolloin henkilökohtainen tulolähde poistuu kokonaan osakeyhtiöiltä. Tulolähdemuutos tulee vaikuttamaan yritysten verotettavaan tuloon. (HE 257/2018.) Isojen lainsäädännöllisten muutosten takia tutkimus rajataan koskemaan verovuosia 2017–2019.

Aineisto haettiin Amadeus-tietokannasta ja se koostuu 27 718 pienestä ja keskisuuresta yrityksestä verovuosilta 2017–2019. Näiden yritysten palveluksessa on 10–249 työntekijää ja vuosittainen liikevaihto on alle 50 miljoonaa, mutta vähintään 2 miljoonaa euroa tai taseen loppusumma on alle 43 miljoonaa euroa, mutta vähintään 2 miljoonaa euroa. Vaatimuksena oli lisäksi, että määräysvallassa olevista osakkeenomistajista oli saatavilla tiedot ja kontrollimuuttujien laskentaan vaaditut tiedot olivat saatavilla tilinpäätöksistä. Aineistosta poistettiin yritykset, joiden nettotulos tai tulos ennen veroja oli negatiivinen sekä yritykset, joiden efektiivinen veroaste oli negatiivinen tai epätavallisen korkea. Tutkimukseen otettiin mukaan yritykset, joiden efektiivinen veroaste oli alle 100 %.

Aineistosta poistettiin selkeät ääriarvot (*outliers*), jolla normaalista poikkeavat havainnot saatiin pois analyysista. Näitä havaintoja oli yhteensä 681. Havainnot luokiteltiin Euroopan unionin virallisen toimialaluokittelun mukaan 19 päätoimialaan. Aineistosta poistettiin pankki- ja vakuutustoimialan yrityshavainnot (568 kpl) yleisen käytännön mukaisesti, jolloin lopulliseen aineistoon jäi 13 141 yrityshavaintoa. Näistä 12 882 yritystä oli yksityisen sektorin määräysvallassa ja 259 julkisen sektorin. Julkisen sektorin yritykset jakautuvat 209 kunnan omistamaan ja 50 valtion omistamaan yritykseen.

5.1 Tutkimusmenetelmät

Tutkimusmenetelminä käytetään lineaarista ja logistista regressioanalyysia. Regressiomenetelmiä käytetään muuttujien välisien yhteyksien mallintamiseen ja sillä voidaan ennustaa selittävien muuttujien yhteyttä selitettävään muuttujaan. Lineaarisen regressiomallin yksi oletuksista on muuttujien välinen lineaarinen yhteys. (Nummenmaa 2009, 309–315.) Lineaarista regressiomenetelmää ei siten voida käyttää, jos selitettävä muuttuja on laatuerollinen. Lineaarisella regressioanalyysilla selvitetään, onko efektiivisessä veroasteessa eroavaisuuksia sen

perusteella, kenen määräysvallassa yritys on: yksityisen sektorin, kunnan vai valtion. Lineaarisen regressioanalyysin tuloksista ei kuitenkaan voida tehdä suoraan johtopäätöksiä yrityksen verosuunnittelun aggressiivisuudesta tutkimatta tarkemmin niitä yrityksiä, joiden efektiivinen veroaste on alle yritysverokannan. Verosuunnittelun aggressiivisuuden ja omistusrakenteen välistä suhdetta voidaan tutkia logistisella regressiolla jakamalla yritykset luokkiin efektiivisen veroasteen perusteella.

Ennen regressioanalyysin suorittamista aineistoa tarkastellaan muuttujien kuvailevien tunnuslukujen avulla, jolloin saadaan alustava käsitys aineiston sisältämistä ilmiöistä. Kuvailevina tunnuslukuina käytetään sijaintilukuja mediaani, keskiarvo ja keskihajonta, joiden tarkoituksena on kuvata tunnuslukujen tyypillistä suuruutta ja sijaintia. Mediaani kertoo muuttujan suurusjärjestyksessä keskimmäisen havainnon. Keskiarvo on tyypillinen tunnusluku ja se kertoo, minkä suuruisia arvoja muuttujan havainnot ovat keskimäärin aineistossa. Keskiarvo lasketaan jakamalla muuttujien arvojen summa havaintojen lukumäärällä. Keskiarvon tulkintaan liittyy paljon epävarmuutta, koska erilaiset havaintoarvot voivat tuottaa saman keskiarvon. Jos jakauma on normaalijakaumasta poikkeava, voi tyypillisestä havainnosta tehdä virheellisiä johtopäätöksiä keskiarvon perusteella. Tämän vuoksi keskiarvon lisäksi on syytä tarkastella muuttujien havaintojen leviämistä tai jakautumista. Keskihajonta on tyypillinen hajontaluku, joka raportoidaan keskiarvon rinnalla. Se kertoo, minkä etäisyyden päässä keskiarvosta tyypillisimmät havainnot keskimäärin ovat. (Tähtinen, Laakkonen & Broberg 2020, 102–105.)

Yksittäisten muuttujien kuvailevien tunnuslukujen tarkastelun jälkeen on syytä tutkia muuttujien välistä yhteisvaihtelua. Aineistossa voi olla sekä satunnaista että systemaattista vaihtelua. Satunnainen vaihtelu on luonnollista aineistossa, kun taas systemaattista vaihtelua tulisi tarkastella tarkemmin. Systemaattisella vaihtelulla tarkoitetaan vaihtelua muuttujassa, mikä on riippuvaista toisesta tai useammasta muuttujasta. (Nummenmaa 2009, 276.)

Systemaattista yhteisvaihtelua mitataan tässä työssä korrelaatiokertoimella, joka kertoo, kuinka voimakas kahden muuttujan välinen lineaarinen yhteys on. Korrelaatiokerroin saa arvoja -1 ja 1 välillä. Itseisarvoltaan lähellä 1 oleva arvo tarkoittaa, että muuttujien välillä on voimakas lineaarinen yhteys. Lineaarisen yhteyden vahvuus laskee, mitä lähemmäs nollaa mennään. Korrelaatiokertoimen ollessa nolla, ei lineaarista yhteyttä ole. Arvo 1 taas tarkoittaa positiivista yhteyttä muuttujien välillä. Arvot nollan ympärillä tarkoittavat, ettei muuttujien välillä ole

lineaarista yhteyttä. Korrelaatiokertoimien lisäksi tulkitaan arvon tilastollista merkitsevyyttä. (Nummenmaa 2009, 279–290.)

Korrelaation tilastollista merkitsevyyttä kuvaava p-arvo kertoo, millä todennäköisyydellä korrelaatio voisi olla sattumaa eli poikkeaako korrelaatio tilastollisesti merkitsevästi nollasta. P-arvon tulkinnassa tulee ottaa huomioon korrelaatiokertoimen arvo. Ohjeistuksena voidaan pitää itseisarvoltaan 0.5 korrelaatiokerrointa, jota alhaisemmat arvot ovat usein epärelevantteja yhteisvaihtelua tarkasteltaessa. Näin ollen myöskään arvon tilastollisella merkitsevyydellä ei ole merkitystä tulkinnassa. (Nummenmaa 2009, 290–292.)

Tilastollista merkitsevyyttä mitataan p-arvolla, joka kertoo millä todennäköisyydellä nollahypoteesi pitää paikkaansa. Hypoteesin tarkoitus on testata oletettua tutkimustulosta, jonka perusteella arvioidaan, voidaanko tuloksesta tehdä johtopäätöksiä koko populaatioon. Hypoteeseja on aina kaksi: nollahypoteesi ja vaihtoehtoinen hypoteesi. Nollahypoteesin oletus on, ettei ilmiötä esiinny populaatiossa, ja vaihtoehtoisen hypoteesin oletus on, että ilmiötä esiintyy. Hypoteesi jää voimaan tietyllä todennäköisyydellä, jota mitataan p-arvolla. P-arvo vastaa kysymykseen, millä todennäköisyydellä vaihtoehtoinen hypoteesi on väärä. P-arvo voi saada arvoja 0 ja 1 välillä. Mitä lähempänä nollaa p-arvo on, sitä pienemmällä todennäköisyydellä vaihtoehtoinen hypoteesi on väärä. (Nummenmaa 2009, 146–153.)

Nummenmaa (2009, 149) ja Tähtinen ym. (2020, 41–42) mukaan tyypilliset tutkimuksessa käytetyt p-arvot ovat 0.05, 0.01 ja 0.001. Aggressiivisen verosuunnittelun tutkimuskentässä myös 0.1 p-arvot ovat katsottu tilastollisesti merkitseviksi (ks. Steijvers & Niskanen 2014; Bradshaw ym. 2019). P-arvot voidaan lukea prosentteina eli p-arvo 0.1 tarkoittaa 10 % todennäköisyyttä. Tässä tutkielmassa käytetään seuraavia kriittisiä p-arvoja tilastollisen merkitsevyyden ilmaisuun ja ne merkitään tähdellä (*):

- $p < 0.01$***
- $p < 0.05$**
- $p < 0.10$*

Tutkimuksessa toteutetaan lineaarinen ja logistinen regressioanalyysi. Sekä lineaarisessa regressioanalyysissä että logistisessa regressioanalyysissä arvioidaan mallin sopivuutta, selitysastetta, selittäjien sopivuutta ja jäännöstermejä. Tavat arvioida edellä mainittuja eroaa regressiomenetelmien välillä, koska logistisessa regressiossa muuttujien välillä ei oleta olevan lineaarista

yhteyttä. Lineaarisessa regressioanalyysissä mallin sopivuutta arvioidaan Fisherin F-arvolla, joka on selitetyn vaihtelun ja selittämättä jääneen vaihtelun suhde. Fisherin F-arvo kertoo, kuinka hyvin selitettävää muuttujaa voidaan ennustaa mallin selitettävillä muuttujilla. Jos F-arvo on tilastollisesti merkitsevä, malli sopii hyvin aineistoon. (Nummenmaa 2009, 319–337.)

Mallin selitysastetta kuvataan multippelikorrelaation neliöllä R^2. Selitysaste kertoo, kuinka paljon malli pystyy kuvaamaan selitettävän muuttujan vaihtelusta. Selitysasteeseen vaikuttaa käytettyjen muuttujien lukumäärä, joten selitysasteen lisäksi raportoidaan yleensä korjattu selitysaste R^2. Korjattu selitysaste on tavallisesti selitysastetta matalampi. (Nummenmaa 2009, 320–321.)

Mallin sopivuuden ja selitysasteen tarkastelun jälkeen tarkastellaan yksittäisten selittäjien sopivuutta. Regression β-kertoimet kuvaavat yksittäisen muuttujan vaikutusta selitettävään muuttujaan ja ne voivat saada negatiivisia tai positiivisia arvoja. Mitä suurempi regressiokertoimen itseisarvo on, sitä enemmän selitettävän muuttujan vaihtelusta pystytään ennustamaan selittävällä muuttujalla. Regressiokerroin itsessään ei kerro, sopiiko muuttuja malliin vaan sitä testataan t-testillä, joka antaa p-arvot tilastollisen merkitsevyyden tulkitsemiselle. Viimeiseksi tarkastellaan jäännöstermejä, jotka kertovat, kuinka hyvin malli on selittänyt selitettävää muuttujaa. Korkea selitysaste viittaa normaalisti ja satunnaisesti jakautuneisiin pieniin sekä suuriin jäännöstermeihin. Jäännöstermien tarkastelu onnistuu helpoiten histogrammin ja sirontakuvion avulla. (Nummenmaa 2009, 321–323.)

Lineaarisella regressioanalyysillä selitetään, onko yrityksen omistusrakenteen ja efektiivisen veroasteen välillä yhteyttä. Ensimmäisessä mallissa tutkitaan omistusrakenteen yhteyttä efektiiviseen veroasteeseen yksityisen ja julkisen sektorin välillä. Toisessa mallissa sekä yksityisen sektorin, kunnan että valtion omistukset on otettu huomioon kahdella dummy-muuttujalla. Mallit ovat seuraavat:

(1) $ETR = \beta_0 + \beta_1 x\ PRIVATE + \beta_2 x\ GROWTH + \beta_3 x\ TANGIBLES + \beta_4 x\ INTANGIBLES + \beta_5 x\ NOINTANGIBLES + \beta_6 x\ LONGTERM_DEBT + \beta_7 x\ NODEBT + \beta_8 x\ LNSIZE + \sum \beta_9 x\ INDUSTRY_i$

$$(2)\ ETR = \beta_0 + \beta_1 x\ STATE + \beta_2 x\ CITY + \beta_2 x\ ROA + \beta_3 x\ GROWTH + \beta_4 x\ TANGIBLES + \beta_5 x\ INTANGIBLES + \beta_6 x\ NOINTANGIBLES + \beta_7 x\ LONGTERM_DEBT + \beta_8 x\ NODEBT + \beta_9 x\ LNSIZE + \sum \beta_{10} x\ INDUSTRY_i$$

Logistinen regressioanalyysi eroaa lineaarisesta regressiosta siten, että selitettävä muuttuja on kategorinen. Tavoitteena on ennustaa havaintojen jakautumista luokkiin. Referenssikategoriaksi eli ennustettavaksi kategoriaksi valitaan yleensä teoreettisesti mielekkäämpi kategoria. Referenssikategoriaan kuuluvat havainnot saavat arvon 1 ja muut arvon 0. Mallin sopivuutta mitataan χ^2 -testisuureella tai siihen perustuvalla sopivuuskertoimella. χ^2 -testisuureella tutkitaan, poikkeaako pelkästään β:lla muodostettu datamatriisi mallilla tuotetusta datamatriisista. Mikäli mallien välillä ei ole eroavaisuuksia, voidaan edetä seuraavaan kohtaan. (Nummenmaa 2009, 337.)

Selitysastetta kuvataan multippelikorrelaation neliötä vastaavalla *Nagelkerke pseudo* R^2:lla. *Pseudo* R^2 saa arvoja nollan ja yhden väliltä sekä sen tulkinta on hyvin samankaltaista kuin R^2. Yhtä tarkkaa tulkintaa siitä ei voi tehdä, vaan sitä käytetään tulkinnan apuna. Selitysasteen lisäksi arvioidaan, kuinka hyvin malli pystyy jakamaan havainnot valittuihin luokkiin. Tätä kutsutaan mallin ennustustarkkuudeksi ja sitä voidaan arvioida sillä, kuinka monta prosenttia malli luokittelee havainnoista oikein. (Nummenmaa 2009, 338.)

Yksittäisten selittäjien sopivuutta arvioidaan, kuten lineaarisessa regressiossa. Regressiokertoimien nimet ovat *logiteja* ja todennäköisyyttä kuvataan *likelihood ratiolla*, mutta molempien tulkinta on, kuten lineaarisessa regressiossa. Näiden lisäksi raportoidaan Exp(b)-kertoimet, jotka kuvaavat riskiä (*odds*). Alle yhden saavat arvot tarkoittavat, että selitettävän ja selittävän muuttujan välillä on negatiivinen yhteys, ja yli yhden arvot positiivista yhteyttä. Tasan yhden arvo tarkoittaa, ettei yhteyttä ole. (Nummenmaa 2009, 339–340.)

Logistisella regressionanalyysillä on tarkoitus selvittää, kasvattaako yrityksen määräysvallassa oleva omistaja todennäköisyyttä aggressiivisen verosuunnittelun harjoittamiseen, kun (1) efektiivinen veroaste on alle 10 % (2) efektiivinen veroaste on alle 20 % (3) efektiivinen veroaste on tasan 20 % (4) efektiivinen veroaste on yli 20 %. Referenssikategoria edellä mainituissa malleissa on kategoria, johon edellä mainittu kuuluu. Malleissa käytetään samoja kontrollimuuttujia kuin lineaarisessa regressiossa. Mallit ovat seuraavat:

(1) $ETR_LESS10 = \beta_0 + \beta_1 \text{ x } PRIVATE + \beta_2 \text{ x } GROWTH + \beta_3 \text{ x } TANGIBLES + \beta_4 \text{ x } INTANGIBLES + \beta_5 \text{ x } NOINTANGIBLES + \beta_6 \text{ x } LONGTERM_DEBT + \beta_7 \text{ x } NODEBT + \beta_8 \text{ x } LNSIZE + \sum \beta_9 \text{ x } INDUSTRY_i$

(3) $ETR_LESS20 = \beta_0 + \beta_1 \text{ x } PRIVATE + \beta_2 \text{ x } GROWTH + \beta_3 \text{ x } TANGIBLES + \beta_4 \text{ x } INTANGIBLES + \beta_5 \text{ x } NOINTANGIBLES + \beta_6 \text{ x } LONGTERM_DEBT + \beta_7 \text{ x } NODEBT + \beta_8 \text{ x } LNSIZE + \sum \beta_9 \text{ x } INDUSTRY_i$

(4) $ETR_EQUAL20 = \beta_0 + \beta_1 \text{ x } PRIVATE + \beta_2 \text{ x } GROWTH + \beta_3 \text{ x } TANGIBLES + \beta_4 \text{ x } INTANGIBLES + \beta_5 \text{ x } NOINTANGIBLES + \beta_6 \text{ x } LONGTERM_DEBT + \beta_7 \text{ x } NODEBT + \beta_8 \text{ x } LNSIZE + \sum \beta_9 \text{ x } INDUSTRY_i$

(5) $ETR_MORE20 = \beta_0 + \beta_1 \text{ x } PRIVATE + \beta_2 \text{ x } GROWTH + \beta_3 \text{ x } TANGIBLES + \beta_4 \text{ x } INTANGIBLES + \beta_5 \text{ x } NOINTANGIBLES + \beta_6 \text{ x } LONGTERM_DEBT + \beta_7 \text{ x } NODEBT + \beta_8 \text{ x } LNSIZE + \sum \beta_9 \text{ x } INDUSTRY_i$

5.2 Selitettävä muuttuja

Tutkimuksessa käytetään selitettävänä muuttujana efektiivistä veroastetta (ETR). Se on laajasti käytetty mittari verosuunnittelun aggressiivisuuden mittaamiseen (ks. Dyreng ym. 2008; Hanlon & Heitzeman 2010). ETR sopii aggressiivisen verosuunnittelun mittaamiseen, koska se havainnoi yrityksen harjoittaman verosuunnittelun täysin laillisista laittomiin keinoihin asti (Landry ym. 2013). Efektiivinen veroaste kertoo keskimääräisen veroprosentin tuloa tai kassavirtaa kohden ja se mittaa kirjanpidon ja verotuksen eroavaisuutta. Tulosperusteinen efektiivinen veroaste lasketaan seuraavasti:

$$ETR = \frac{Tilinpäätöksen\ tuloverot}{Tulos\ ennen\ veroja}$$

Matalampi efektiivinen veroaste tarkoittaa korkeampaa aggressiivista verosuunnittelua (Bradshaw ym. 2019). Aggressiivisen verosuunnittelun tutkimiseksi logistista regressioanalyysia varten muuttujasta tehdään neljä luokkamuuttujaa dummy-koodauksella. Luokkamuuttuja voi kuulua vain yhteen luokkaan. Aggressiivisuutta mitataan sillä, kuinka paljon pienempi yrityksen efektiivinen veroaste on verrattuna yritysveroasteesta, joka on ollut 20 % tarkasteluvuosina. ETR_LESS10 saa arvon 1, kun efektiivinen veroaste on alle 10 % ja muuten arvo on nolla.

Nämä yritykset ovat erittäin aggressiivisia verosuunnittelussa. ETR_LESS20 saa arvon 1, kun efektiivinen veroaste on alle 20 % ja muuten arvo on nolla. Nämä yritykset ovat aggressiivisia verosuunnittelussa ja näihin lukeutuu kaikki yritykset, joiden efektiivinen veroaste on alle 20 %. ETR_EQUAL20 saa arvon 1, kun efektiivinen veroaste on 20 % ja muuten arvo on nolla. ETR_MORE20 saa arvon 1, kun efektiivinen veroaste on yli 20 % ja muuten arvo on nolla. Kahdella jälkimmäisellä mallilla voidaan tutkia, onko määräysvallassa olevalla omistajalla vaikutusta siihen, maksaako yritys yritysverokantaa enemmän veroja.

Steijvers & Niskanen (2014) mukaan ETR on muuttujana käyttökelpoinen mittari veroaggressiivisuuden mittaamiseen Suomessa, koska Suomi kuuluu maihin, joissa kirjanpidolla ja verotuksella on läheinen suhde. Kirjanpito ja verotus kulkevat näissä maissa käsikkäin, jolloin kirjanpidossa ilmoitetut tulot ja menot ovat poikkeuksia lukuun ottamatta ilmoitettava myös veroilmoituksella.

Mittarin heikkouksina on nähty sen kyky havainnoida vain aggressiivista verosuunnittelua. Mittari kuvastaa kaikkea yrityksen toimintaa, jolla on vaikutusta veroasteeseen eikä vilpittömiä veroedullisia toimia voida erottaa puhtaasti verotuksellisista syistä tehdyistä toimista. (Hanlon & Heitzeman 2010.)

Tulokseen perustuva efektiivinen veroaste ei myöskään huomioi tosiasiassa maksettuja veroja. Yrityksen maksamat verot eroavat yleensä kirjanpidossa ilmoitetuista veroista, koska lopullinen verorasitus voidaan todeta vasta tilikauden jälkeen. Ennakkoon maksettuja veroja voidaan oikaista jäännösveroilla tai palautuksilla tilikauden jälkeen, jolloin maksuperusteinen pitkän aikavälin efektiivinen veroaste antaisi tarkemman kuvan yrityksen verorasituksesta. (Dyreng ym. 2008.) Maksuperusteista efektiivistä veroastetta ei pystytä määrittämään pienille tai keskisuurille yrityksille, koska kirjanpitolaki ei velvoita näitä yrityksiä laatimaan rahoituslaskelmaa tilinpäätöksen liitteeksi (Kirjanpitolaki 1336/1997 3 luku 1 §).

5.3 Selittävä muuttuja

Tutkimuksen tarkoituksena on selvittää yrityksen omistusrakenteen yhteyttä yrityksen verosuunnittelun aggressiivisuutta. Omistusrakenteen yhteyttä tutkitaan määräysvallan näkökulmasta, koska määräysvallassa oleva osakkeenomistaja käyttää tosiasiallisesti määräysvaltaa yrityksessä ja hänellä on oikeus nimittää tai erottaa enemmistö hallituksessa tai siihen verrattavissa

olevassa toimielimessä. Määräysvallan määritelmänä käytetään kirjanpitolain (1336/1997) 5 §:n määritelmää määräysvallasta. Sen mukaan määräysvalta on, kun yrityksestä omistetaan enemmän kuin puolet, yli 50 %, kaikkien osakkeiden tai osuuksien tuottamasta äänimäärästä ja omistus perustuu joko omistukseen, jäsenyyteen, yhtiöjärjestykseen tai -sopimukseen, tai niihin verrattaviin sääntöihin tai sopimukseen. Määräysvalta voi olla myös välillistä toisen yhtiön kautta.

Selittävä muuttuja on luokkamuuttuja. Muuttujia tehdään yhteensä kolme: PRIVATE, CITY ja STATE. Muuttuja PRIVATE saa arvon 1, jos yksityinen sektori omistaa yli 50 % yrityksen osakkeista suoraan tai välillisesti ja muuten arvon nolla. Muuttuja CITY saa arvon 1, jos kunta omistaa yli 50 % yrityksen osakkeista suoraan tai välillisesti, ja muuten arvon nolla. Muuttuja STATE saa arvon 1, jos valtio omistaa yli 50 % yrityksen osakkeista suoraan tai välillisesti, ja muuten arvon nolla.

5.4 Kontrollimuuttujat

Kontrollimuuttujina käytetään kannattavuuden ja kasvun, velkaantuneisuuden, tehtyjen investointien, yrityksen koon sekä toimialan muuttujia. Edellä mainitut mittarit ovat käytettyjä aggressiivisen verosuunnittelun tutkimuskentässä ja niillä on osoitettu olevan yhteys aggressiiviseen verosuunnitteluun (ks. Dyreng ym. 2008; Steijvers & Niskanen 2014; Bradshaw ym. 2019). Kannattavuuden mittarina käytetään koko pääoman tuottoastetta (ROA), joka lasketaan seuraavasti:

$$ROA = \frac{Tulos\ ennen\ veroja}{Taseen\ loppusumma\ edellisen\ä\ tilikautena}$$

Steijvers & Niskanen (2014) ja Ojala ym. (2020) tutkimuksessa kannattavuudella ja efektiivisellä veroasteella oli positiivinen yhteys, joten myös tässä tutkimuksessa odotetaan positiivista regressiokerrointa. Taseen loppusummana käytetään edellisen tilikauden loppusummaa eli viivästettyä tasearvoa. Viivästettyjä tasearvoja käytetään, jotta kuluvan vuoden päätökset ja tuotot eivät vaikuta muuttujan arvoon. (Landry ym. 2013; Steijvers & Niskanen 2014.)

Yrityksen kasvua mitataan liikevaihdon kasvulla. Kasvavilla yrityksillä on enemmän mahdollisuuksia hyötyä veroedullisista investoinneista ja ratkaisuista (Bradshaw ym. 2019). Näin ollen

kasvavilla yrityksillä oletetaan olevan alhaisempi efektiivinen veroaste. Muuttuja GROWTH lasketaan seuraavasti:

$$GROWTH = \frac{Liikevaihto\ t\ -\ Liikevaihto\ t-1}{Liikevaihto\ t-1}$$

Aineellisista ja aineettomista hyödykkeistä tehdään poistoja, jotka pienentävät yrityksen verotettavaa tulosta. Näin ollen aineellisilla ja aineettomilla hyödykkeillä oletetaan olevan negatiivinen yhteys efektiiviseen veroasteeseen. Jos yrityksellä ei ole aineettomia hyödykkeitä, muuttuja *NOINTANGIBLES* saa arvon 1 ja muuten arvon nolla. Muuttujalla oletetaan olevan positiivinen yhteys efektiiviseen veroasteeseen. Aineettomien ja aineellisten hyödykkeiden määrää kuvataan seuraavilla muuttujilla:

$$TANGIBLES = \frac{Aineelliset\ hyödykkeet}{Taseen\ loppusumma\ edellisenä\ tilikautena}$$

$$INTANGIBLES = \frac{Aineettomat\ hyödykkeet}{Taseen\ loppusumma\ edellisenä\ tilikautena}$$

Velkaantuneisuuden oletetaan olevan negatiivisesti yhteydessä efektiiviseen veroasteen, koska lainojen korkokulut ovat lähtökohtaisesti vähennyskelpoisia verotuksessa. Velkaantuneisuudesta tehdään lisäksi dummy-muuttuja NO_DEBT, joka saa arvon 1, kun yrityksellä ei ole yhtään pitkäaikaista velkaa, ja muuten arvon nolla. Muuttujalla oletetaan olevan positiivinen yhteys efektiiviseen veroasteeseen. Velkaantuneisuus lasketaan seuraavasti:

$$LONGTERMDEBT = \frac{Pitkäaikaiset\ velat}{Taseen\ loppusumma\ edellisenä\ tilikautena}$$

Yrityksen kasvaessa mahdollisuudet hyötyä koon mukana tulevista skaalaeduista kasvaa (Bradshaw ym. 2019). Tutkimuskenttänä on pienet ja keskisuuret yritykset, joiden toiminta poikkeaa isoista yrityksistä. Steijvers & Niskanen (2014) tutkimuksessa isoimmilla yrityksillä oli korkeampi efektiivinen veroaste. Tutkimuksessa aineisto koostui suomalaisista perheyrityksistä. Ojala ym. (2020) aineisto koostui suomalaisista yrityksistä ja tutkimuksessa yrityksen koko sai positiivisen regressiokertoimen. Näin ollen ennustetaan, että myös tässä työssä

yrityksen koolla ja efektiivisellä veroasteella on positiivinen yhteys. Yrityksen koon mittarina on luonnollinen logaritmi edellisen tilikauden taseen loppusummasta ja se lasketaan seuraavasti:

$$LNSIZE = \ln\ (Taseen\ loppusumma\ edellisen\ä\ tilikautena)$$

Viimeisenä kontrollimuuttujana käytetään dummy-muuttujia kuvaamaan toimialaa. Kankaanpää ym. (2019) tutkimus osoitti, että toimiala vaikutti yrityksen harjoittamaan tuloksenohjaukseen. Rakentamisen ja informaation toimialoilla oli tuloksenohjauksen määrää kasvattava kerroin, kun taas energiatuotannon ja kiinteistötoimialan vaikutus oli negatiivinen.

Yritykset on jaettu tässä tutkielmassa toimialoittain dummy-muuttujiksi Euroopan Unionin virallisen toimialaluokittelun (European Communities 2008, 57) mukaan. Dummy-muuttuja saa arvon yksi, kun yritys kuuluu kyseiseen toimialaan, ja muuten arvon nolla. Regressioanalyysistä tulee jättää vähintään yksi muuttujista pois muuttujien keskinäisen korrelaation minimoimiseksi. Dummy-muuttujat ja niiden kuvaukset on esitetty liitteessä 1.

5.5 Tutkimuksen reliabiliteetti ja validiteetti

Reliabiliteetti kuvaa tutkimuksen luotettavuutta. Tutkimuksen tavoitteena on antaa virheettömiä tuloksia, jotka eivät ole sattumanvaraisia. (Nummenmaa 2009, 346.) Tutkimuksen aineistona käytetään yrityksien laatimia tilinpäätöstietoja, joiden tulisi vastata yrityksen todellista taloudellista tilaa. Tilinpäätöstiedoissa voi olla virheellisesti ilmoitettuja tietoja, joiden esiintyminen aineistossa on pyritty minimoimaan poistamalla poikkeavia lukuja saavat havainnot. Tilinpäätöstietoihin itsessään liittyy jo riski, ettei se anna luotettavaa ja oikeaa kuvaa yrityksen toiminnasta. Tilinpäätökset laaditaan kirjanpitolain ja/tai tilinpäätösstandardien mukaisesti, ja samankaltaisia kirjanpitovelvollisia koskee samat ohjeistukset. Tämä minimoi verovelvolliselle jäävää tulkintavapautta ja säännösten soveltamista, joten tutkimuksessa käytetyn aineiston, tilinpäätösten, reliabiliteetti on riittävän korkea. Tutkimuksesta tehtyjä havaintoja voidaan pitää todellista ilmiötä kuvaavina eikä sattumanvaraisina.

Validiteetti kuvaa mittareiden kykyä mitata haluttua ominaisuutta ja sillä voidaan arvioida, kuinka luotettavasti tarkasteltavaa kohdetta on pystytty mittaamaan valitulla mittarilla. (Nummenmaa 2009, 360.) Tutkimuksessa on tarkoitus selvittää yrityksen efektiivisen veroasteen ja

omistuksen välistä yhteyttä. Efektiivinen veroaste lasketaan tilinpäätöstiedoilla, joiden oikeellisuuteen liittyy riski. Tilinpäätös ei anna oikeaa kuvaa tuloveroista, jos yritys on muokannut tulosta merkittävästi, tai virheellisesti jaksottanut aiempien tilikausien veronpalautukset tai jäännösverot. Toiseksi tilinpäätöksellä ilmoitetut tuloverot eivät anna oikeaa kuvaa yrityksen maksamista tuloveroista, koska verovapaat tulot ja vähennyskelvottomat menot muokkaavat verotettavaa tulosta, jolloin verotettavaa tulosta ja verojen määrää on mahdotonta arvioida julkisista tiedoista. Veroviranomainen voi myös poiketa annetusta veroilmoituksesta tai verotuspäätöstä voidaan oikaista, jolloin lopullinen efektiivinen veroaste voi olla tiedossa vasta useamman vuoden kuluttua verovuoden jälkeen.

Kolmantena riskinä on mittarin kyky mitata vain haluttua ominaisuutta. Efektiiviseen veroasteeseen vaikuttaa muutkin toimenpiteet kuin verosuunnittelun aggressiivisuus. Mittari havainnoi kaiken yrityksen toiminnan, joka minimoi yrityksen efektiivistä veroastetta. Mittari ei erottele, mitkä toimenpiteet on tehty vain verotuksellisesti syistä ja mitkä liiketaloudellisista (Hanlon & Heitzeman 2010). Näin ollen tutkimustuloksia tulkitessa on muistettava, että efektiivinen veroaste mittarina voi havainnoida myös muita yrityksen toimia, jotka ovat veroedullisia, mutta eivät ole aggressiivista verosuunnittelua. Mittari on toistaiseksi paras julkisista lähteistä laskettava mittari yrityksen efektiivisen veroasteen havainnointiin maissa, joissa kirjanpidolla ja verotuksella on vahva yhteys.

6 TUTKIMUSTULOKSET

Tutkimuksen tarkoituksena oli vastata kysymykseen, onko yrityksen omistusrakenteella yhteyttä yrityksen harjoittaman verosuunnittelun aggressiivisuuteen. Omistusta mitattiin tässä tutkielmassa määräysvallalla. Yritykset jaettiin kolmeen luokkaan sen mukaan, onko yritys yksityisen sektorin, kunnan vai valtion määräysvallan alla. Tutkimuksen hypoteeseiksi asetettiin seuraavat:

H1: Yksityisen sektorin omistamat yritykset tekevät enemmän aggressiivista verosuunnittelua kuin julkisen sektorin omistamat yritykset.

H2: Kunta-omisteiset yritykset tekevät vähemmän aggressiivista verosuunnittelua kuin valtio-omisteiset yritykset.

6.1 Muuttujien kuvailevat tunnusluvut

Koko aineisto koostuu 13 141 yrityksen havainnosta. Taulukossa 1 on esitetty muuttujien kuvailevat tunnusluvut. Yrityksien efektiivinen veroaste on kesimäärin 19,29 % (mediaani 20,12 %), joka on hyvin lähellä 20 % yritysveroastetta. Efektiivisen veroasteen keskihajonta on 9,15, joten havainnot ovat keskimäärin 9,15 prosenttiyksikön päässä keskiarvosta. Keskihajonta kertoo, kuinka kaukana havainnot on keskimäärin keskiarvosta (Nummenmaa 2009, 68).

Yrityksien kannattavuus on ollut keskimäärin hyvä, koska koko pääoman tuottoasteen keskiarvo on 14,06 %. Tunnuslukua tulkitessa on muistettava, että aineistosta on poistettu tappiolliset yritykset, mikä osaltaan nostaa kannattavuuden mittaria keskiarvoa. Yritykset ovat kasvaneet keskimäärin 13,75 % vuodessa liikevaihdossa mitattuna, mutta havainnoista löytyy myös yrityksiä, joiden liikevaihto on pienentynyt edellisvuoteen verrattuna (keskihajonta 30,69). Yrityksien taseesta keskimäärin 26,10 % on ollut aineellisia hyödykkeitä ja 3,10 % aineettomia hyödykkeitä. Hieman alle puolella yrityksistä ei ole ollut ollenkaan aineettomia hyödykkeitä. Keskimääräinen velkaantuneisuus tasearvoon suhteutettuna on ollut 16,04 %, joka on hyvin maltillinen. Vain noin 20 % yrityksistä on ollut velkaa. Yrityksen koko tasearvossa mitattuna on ollut noin 8,07.

Koko aineistosta yksityisen sektorin määräysvallassa olevia yrityksiä on 12 882 ja julkisen sektorin määräysvallassa olevia on 259. Näistä 209 on kunnan määräysvallassa ja 50 valtion. Yksityisen sektorin määräysvallassa olevat yritykset ovat kuvailevilta muuttujilta hyvin lähellä koko aineistoa. Julkisen sektorin määräysvallassa olevilla yrityksillä efektiivinen veroaste on keskimäärin alhaisempi ja ne tuottavat keskimäärin vähemmän voittoa osakkeenomistajille kuin yksityisen sektorin yritykset. Niiden kasvu on maltillisempaa, mutta niillä on yli kaksinkertaisesti enemmän aineellisia hyödykkeitä tasearvossa mitattuna kuin yksityisen sektorin yrityksillä. Aineettomia hyödykkeitä julkisen sektorin yrityksillä on taas vähemmän. Näillä yrityksillä on myös kaksinkertaisesti enemmän pitkäaikaista velkaa kuin yksityisen sektorin yrityksillä. Tasearvossa mitattuna yritykset ovat hieman isompia kuin yksityisen sektorin yrritykset.

Julkisen sektorin määräysvallassa olevat yritykset on jaettu kunnan omistamiin ja valtion omistamiin yrityksiin. Kunnan omistamilla yrityksillä on keskimäärin hieman korkeampi efektiivinen veroaste (19,63 %) kuin yksityisen sektorin omistamilla yrityksillä. Valtion omistamilla yrityksillä efektiivinen veroaste (14,81 %) on keskimäärin merkittävästi alhaisempi kuin kunnan ja yksityisen sektorin omistamilla yrityksillä. Valtion omistamat yritykset ovat huomattavasti kannattavampia kuin kunnan omistamat yritykset. Kuntien omistamien yritysten keskimääräinen koko pääoman tuottoaste on 4,46 %, kun valtion omistamilla yrityksillä se on 11,49 % ja yksityisen sektorin omistamilla yrityksillä 13,89 %.

Kuntien omistamilla yrityksillä on valtion ja yksityisen sektorin omistamiin yrityksiin nähden enemmän aineellisia hyödykkeitä suhteessa tasearvoon, kun taas valtion omistamilla yrityksillä on keskimäärin enemmän aineettomia hyödykkeitä. Kunnan omistamat yritykset ovat melkein kolminkertaisesti velkaantuneempia kuin yksityisen sektorin ja valtion omistamat yritykset. Ne ovat tasearvossa mitattuina suurimpia yrityksiä.

Taulukko 1: Muuttujien kuvailevat tunnusluvut lineaarisessa regressiossa.

	Koko aineisto			Yksityinen sektori			Julkinen sektori		
	n = 13141			*n* = 12882			*n* = 259		
	Mean	Med	Std.Dev.	Mean	Med	Std.Dev.	Mean	Med	Std.Dev.
ETR	19.29	20.12	9.15	19.30	20.13	9.05	18.70	19.64	13.30
ROA	14.06	10.17	13.61	14.23	10.37	13.64	5.81	3.28	8.33
GROWTH	13.75	7.28	30.69	13.89	7.46	30.76	6.68	2.30	26.53
TANGIBLES	26.10	15.72	27.12	25.39	15.27	26.47	61.47	71.03	34.59
INTANGIBLES	3.10	0.15	8.55	3.11	0.15	8.58	2.67	0.61	6.68
NOINTANGIBLES	0.41	0.00	0.49	0.41	0.00	0.49	0.18	0.00	0.38
LONGTERMDEBT	16.04	9.13	19.37	15.61	8.91	18.91	37.51	37.15	28.02
NODEBT	0.19	0.00	0.40	0.20	0.00	0.40	0.10	0.00	0.30
LNSIZE	8.07	7.92	1.13	8.04	7.90	1.10	9.75	9.84	1.33

	Kunnan omistamat			Valtion omistamat		
	n = 209			*n* = 50		
	Mean	Med	Std.Dev.	Mean	Med	Std.Dev.
ETR	19.63	19.90	13.84	14.81	16.92	9.94
ROA	4.46	3.11	5.20	11.49	4.14	14.49
GROWTH	7.02	2.30	24.81	5.25	2.02	33.03
TANGIBLES	67.63	76.13	31.98	35.69	30.63	33.43
INTANGIBLES	2.10	0.55	5.91	5.08	1.58	8.92
NOINTANGIBLES	0.20	0.00	0.40	0.10	0.00	0.30
LONGTERMDEBT	42.26	41.85	26.17	17.67	4.11	27.00
NODEBT	0.09	0.00	0.29	0.12	0.00	0.33
LNSIZE	9.87	9.92	1.26	9.25	9.53	1.49

Taulukko 2: Muuttujien kuvailevat tunnusluvut logistisessa regressiossa.

	ETR_LESS10			ETR_LESS20			ETR_EQUAL20			ETR_MORE20		
	n = 1583			*n* = 5158			*n* = 450			*n* = 7533		
	Mean	Med	Std.Dev.	Mean	Med	Std.Dev.	Mean	Med	Std.Dev.	Mean	Med	Std.Dev.
ETR	3.78	3.05	3.19	13.26	16.28	6.94	20.00	20.00	0.00	23.38	20.71	8.45
ROA	17.04	10.78	17.84	14.83	10.69	14.21	13.06	9.93	11.51	13.60	9.79	13.27
GROWTH	14.23	6.69	33.13	14.33	7.29	32.43	15.44	8.17	32.83	13.26	7.23	29.31
TANGIBLES	27.87	15.28	30.44	27.86	17.21	28.39	27.21	16.41	26.87	24.23	14.64	26.16
INTANGIBLES	4.23	0.46	10.76	3.14	0.23	8.61	1.96	0.00	6.32	3.15	0.12	8.62
NOINTANGIBLES	0.30	0.00	0.46	0.37	0.00	0.48	0.52	1.00	0.50	0.43	0.00	0.50
LONGTERMDEBT	19.64	11.57	23.24	17.39	10.21	20.58	15.59	9.25	18.80	15.15	8.41	18.48
NODEBT	0.18	0.00	0.39	0.18	0.00	0.39	0.24	0.00	0.43	0.20	0.00	0.40
LNSIZE	8.51	8.39	1.33	8.25	8.09	1.21	7.46	7.45	0.77	7.98	7.85	1.07

Taulukossa 2 on kuvattu muuttujien kuvailevat tunnusluvut eri luokissa: efektiivinen veroaste on alle 10 % (ETR_LESS10), efektiivinen veroaste on alle 20 % (ETR_LESS20), efektiivinen veroaste on tasan 20 % eli yritysveroasteen (ETR_EQUAL20), ja efektiivinen veroaste on yli 20 % (ETR_MORE20). Havaintojen luokkiin jakamisella voidaan havaita, onko joissakin luokissa selkeitä eroja yritysten välillä. Alle 10 % efektiivisen veroasteen yrityksiä on 12 % aineiston yrityksistä, alle 20 % efektiivisen veroasteen yrityksiä on 39 % aineiston yrityksistä ja verokonservatiivisia yrityksiä, joiden veroaste on yli 20 % on 57 % yrityksistä. Luokassa ETR_LESS10 olevat yritykset ovat kaikista aggressiivisimpia verosuunnittelussa: näillä yrityksillä efektiivinen veroaste on korkeintaan 10 % tilikauden tuloksesta ennen veroja. Alle 10 % efektiivisen veroasteen yrityksien koko pääoman tuottoaste on korkein kaikkiin muihin luokkiin ja sektoreihin verrattuna. Tämä on ristiriidassa aiempiin tutkimuksiin nähden, joiden mukaan kannattavilla yrityksillä on yleensä korkeampi veroaste (ks. Steijvers & Niskanen 2014). Alle 10 % efektiivisen veroasteen yritykset ovat suurimpia, joka taas viittaa siihen, että isommat yritykset ovat pystyneet hyödyntämään koon mukana tulevia skaalaetuja myös verosuunnittelussa.

Sekä alle 10 % efektiivisen veroasteen että alle 20 % efektiivisen veroasteen yritykset ovat velkaantuneempia kuin korkeamman efektiivisen veroasteen yritykset. Alle 10 % efektiivisen veroasteen yritykset ovat keskimäärin velkaantuneempia kuin korkeamman veroasteen yritykset, joka viittaa mahdollisuuteen hyödyntää velan vipuvaikutusta myös verotuksessa. Aineellisista ja aineettomista hyödykkeistä tehtävillä poistoilla voidaan vaikuttaa efektiiviseen veroasteeseen. Aineellisten hyödykkeiden suhde tasearvoon on kuitenkin kaikissa havaintoluokissa suunnilleen yhtä suuri, joskin verokonservatiiveilla yrityksillä aineellisten osuus on hieman alhaisempi. Aineettomien hyödykkeiden määrässä on eroa; alle 10 % efektiivisen veroasteen yrityksillä on enemmän suhteessa aineettomia hyödykkeitä tasearvoon nähden kuin alle 20 % efektiivisen veroasteen yrityksillä.

6.2 Korrelaatiokertoimet

Taulukossa 3 on esitetty lineaarisessa regressioanalyysissä käytetyt korrelaatiokertoimet. Diagonaalin alapuolella on Pearsonin tulomomenttikorrelaatiokertoimet ja diagonaalin yläpuolella Spearmanin järjestyslukukorrelaatiokertoimet. Pearsonin korrelaatiokertoimet voidaan laskea vähintään välimatka-asteikolla mitatuille muuttujille, jotka ovat normaalisti jakautuneita. Spearmanin korrelaatiokerroin on epäparametrinen vastine Pearsonin korrelaatiokertoimelle,

jolloin muuttujat voivat olla järjestyslukuasteikolla mitattuja eikä niiden tarvitse olla jatkuvia. (Tähtinen ym. 2020, 185–190.)

Lähes kaikilla muuttujista on normaalijakaumasta poikkeava jakauma. Näin ollen myös välimatka-asteikolla mitatuille muuttujille on laskettu Spearmanin järjestyskorrelaatiokertoimet. Efektiivisellä veroasteella on hyvin heikko negatiivinen lineaarinen yhteys koko pääoman tuottoasteen (ROA) kanssa. Efektiivisellä veroasteella ei ole juuri ollenkaan yhteyttä muuttujien PRIVATE, STATE ja CITY kanssa. Yhteys on hyvin pieni myös kontrollimuuttujien ja efektiivisen veroasteen välillä. Muuttujalla PRIVATE on voimakas lineaarinen yhteys muuttujan CITY kanssa ja keskinkertainen lineaarinen yhteys muuttujan STATE kanssa. Muuttujaa PRIVATE ei käytetä samassa regressiossa STATE ja CITY muuttujien kanssa, joten suurella korrelaatiokertoimella ei ole merkitystä. STATE ja CITY muuttujien välillä on heikko lineaarinen yhteys.

Kertoimien tilastollisella merkitsevyydellä ei ole merkitystä, jos kahden muuttujan välillä on heikko korrelaatio. Myös alle 0.5 korrelaatiokertoimista tehtyjen johtopäätösten kanssa on oltava tarkka. (Nummenmaa 2009, 290.) Muuttujien LONGTERMDEBT ja TANGIBLES välillä on tilastollisesti merkitsevä keskinkertainen lineaarinen yhteys. Yhteys on luonnollinen, koska aineellisien hyödykkeiden hankintaan tarvitaan rahoitusta, joka on tyypillisesti pitkäaikaista velkaa hyödykkeiden käyttötarkoituksen vuoksi. Muuttujien välillä ei ole huolestuttavia korrelaatiokertoimia, joten tutkimuksessa voidaan edetä lineaariseen regressioanalyysiin.

Taulukko 3: Korrelaatiomatriisi. Diagonaalin alapuolella Pearsonin korrelaatiokertoimet ja yläpuolella Spearmanin korrelaatiokertoimet (*n* = 13414).

		1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.
1.	ETR	1	0.025	-0.028	-0.014	-0.216	-0.039	-0.025	-0.002	0.034	0.000	-0.016	-0.074
			0.004***	0.001***	0.102	<0.001***	<0.001***	0.004***	0.858	<0.001***	0.973	0.062*	<0.001***
2.	PRIVATE	0.009	1	-0.436	-0.897	0.129	0.055	-0.136	-0.048	0.067	-0.110	0.035	-0.160
		0.293		0.000***	0.000***	<0.001***	<0.001***	<0.001***	<0.001***	<0.001***	<0.001***	<0.001***	<0.001***
3.	STATE	-0.030	-0.436	1	-0.008	-0.025	-0.017	0.015	0.040	-0.039	-0.005	-0.012	0.048
		<0.001***	0.000***		0.368	0.004***	0.047**	0.080*	<0.001***	<0.001***	0.578	0.181	<0.001***
4.	CITY	0.005	-0.897	-0.008	1	-0.131	-0.052	0.144	0.033	-0.055	0.124	-0.033	0.154
		0.590	0.000***	0.368		<0.001***	<0.001***	<0.001***	<0.001***	<0.001***	<0.001***	<0.001***	<0.001***
5.	ROA	-0.199	0.086	-0.012	-0.090	1	0.308	-0.178	-0.066	0.087	-0.284	0.184	-0.272
		<0.001***	<0.001***	0.180	<0.001***		<0.001***	<0.001***	<0.001***	<0.001***	<0.001***	<0.001***	<0.001***
6.	GROWTH	-0.034**	0.033***	-0.017	-0.028	0.293	1	0.041	0.028	0.016	0.092	-0.060	-0.188
		<0.001***	<0.001***	0.050*	<0.001***	<0.001***		<0.001***	0.002***	0.068*	<0.001***	<0.001***	<0.001***
7.	TANGIBLES	-0.026	-0.185	0.022	0.195	-0.177	0.023	1	-0.031	-0.022	0.503	-0.326	0.030
		0.003***	<0.001***	0.012**	<0.001***	<0.001***	0.007***		<0.001***	0.013**	0.000***	0.000***	<0.001***
8.	INTANGIBLES	0.061	0.007	0.014	-0.015	-0.011	0.086	-0.119	1	-0.883	0.123	-0.090	0.212
		0.000***	0.414	0.101	0.087*	0.201	<0.001***	0.000***		0.000	<0.001***	<0.001***	<0.001***
9.	NOINTANGIBLES	0.024	0.067	-0.039	-0.055	0.081	0.025	-0.004	-0.303	1	-0.105	0.088	-0.301
		0.005***	<0.001***	<0.001***	<0.001***	<0.001***	0.004***	0.637	<0.001***		<0.001***	<0.001***	<0.001***
10.	LONGTERMDEBT	0.002	-0.157	0.005	0.172	-0.197	0.101	0.543	0.143	-0.093	1	-0.688	0.058
		0.854	<0.001***	0.550	<0.001***	<0.001***	<0.001***	0.000***	<0.001***	<0.001***		0.000***	<0.001***
11.	NOBEDT	-0.020	0.035	-0.012	-0.033	0.189	-0.039	-0.284	-0.068	0.088	-0.407	1	-0.066
		0.020**	<0.001***	0.181	<0.001***	<0.001***	<0.001***	<0.001***	<0.001***	<0.001***	0.000***		<0.001***
12.	LNSIZE	-0.057	-0.210	0.064	0.202	-0.270	-0.182	0.113	0.029	-0.299	0.103	-0.076	1
		<0.001***	<0.001***	<0.001***	<0.001***	<0.001***	<0.001***	<0.001***	<0.001***	<0.001***	<0.001***	<0.001***	

***, **, * Tulos on tilastollisesti merkitsevä 1 %, 5 % ja 10 %:n merkitsevyystasolla.

6.3 Lineaarisen regressioanalyysin tulokset

Ensimmäisellä regressiomallilla pyrittiin selvittämään, onko yksityisen sektorin ja julkisen sektorin omistamien yritysten efektiivisessä veroasteessa eroavaisuuksia. Malli sai tilastollisesti merkitsevän F-arvon, joten voidaan todeta, että malli sopii aineistoon. Mallin selitysaste on 7,00 % ja korjattu selitysaste on 6,80 %. Vaikka malli sopii aineistoon, efektiivisen veroasteen vaihtelusta voidaan kuvata vain 7,20 % mallin avulla. Mallin heikkoa selitysastetta voi selittää pienten ja keskisuurten yritysten heterogeeninen joukko isoihin yrityksiin verrattuna.

Mallin 1 tulokset taulukossa 4 antavat viitteitä ensimmäisen hypoteesin vahvistumisesta. Yksityisen sektorin omistamilla yrityksillä on alhaisempi veroaste kuin julkisen sektorin omistamilla yrityksillä. Yksityisen sektorin omistuksella on negatiivinen yhteys efektiiviseen veroasteeseen (β = -1,295) ja muuttujan arvo on tilastollisesti merkitsevä. Malli ennustaa, että yksityisen sektorin omistamilla yrityksillä olisi noin 1,30 % alhaisempi efektiivinen veroaste kuin julkisen sektorin omistamille yrityksillä. Aiemmista tutkimuksista poiketen kannattavuudella on negatiivinen yhteys efektiiviseen veroasteeseen. Koko pääoman tuottoasteen laskiessa efektiivinen veroaste nousee. Liikevaihdon kasvulla ei ole tilastollista merkitsevyyttä efektiiviseen veroasteeseen ja sen regressiokerroin on lähellä nollaa. Aineellisilla hyödykkeillä ja pitkäaikaisella velalla on odotettu negatiivinen vaikutus efektiiviseen veroasteeseen. Aineettomien hyödykkeiden määrän kasvaessa myös efektiivinen veroaste nousee odotusten vastaisesti. Yrityksen koolla on negatiivinen vaikutus efektiiviseen veroasteeseen, joka viittaa siihen, etteivät pk-yritysten isoimmat yritykset pysty hyödyntämään skaalaetuja, kuten isot yritykset. Toimialojen regressiokertoimista vain kaksi sai negatiivisen kertoimen: sähkö-, kaasu ja lämpöhuolto sekä terveys- ja sosiaalipalvelut (Ks. liite 1 toimialamuuttujien kuvauksista). Vain ensimmäinen näistä oli tilastollisesti merkitsevä p-arvolla 0,021.

Mallin 2 regressioanalyysin tulokset on esitetty taulukossa 4. Malli toteutettiin koko aineistolle, mutta selittävinä muuttujina käytettiin muuttujia STATE ja CITY. F-arvon mukaan malli sopii aineistoon ja mallin korjattu selitysaste (7,00 %) on hieman korkeampi kuin mallin 1 korjattu selitysaste. Muuttuja STATE sai negatiivisen regressiokertoimen ja muuttuja CITY sai positiivisen regressiokertoimen. Molempien muuttujien kertoimet ovat tilastollisesti merkitseviä. Valtion omistamilla yrityksillä on 3,87 % alhaisempi efektiivinen veroaste kuin yksityisen sektorin yrityksillä, kun taas kunnan omistamilla yrityksillä on 2,79 % korkeampi efektiivinen veroaste kuin yksityisen sektorin yrityksillä. Kannattavuudella on edelleen negatiivinen yhteys

efektiiviseen veroasteen, kuten myös aineellisilla hyödykkeillä ja pitkäaikaisella velalla. Merkittäviä muutoksia kontrollimuuttujien kertoimissa ensimmäiseen regressiomalliin verrattuna ei tullut.

Sekä mallin 1 että mallin 2 regressioanalyysin selitysasteet viittaavat, etteivät jäännöstermit ole satunnaisesti tai normaalisti jakautuneita. Jäännöstermejä tarkasteltiin sekä histogrammin että sirontakuvion avulla. Histogrammi osoitti, että selitettävän muuttujan jäännöstermien jakauma oli huipukas ja havainnoista suurin osa painottui vasemmalle puolelle jakaumaa. Sirontakuvio osoitti myös, etteivät jäännöstermit olleet satunnaisesti jakautuneita. Malli ei täten kuvaa riittävän hyvin vaihtelua selitettävässä muuttujassa valittujen selittävien muuttujien ja kontrollimuuttujien avulla.

Lineaarisen regressioanalyysin tuloksena voidaan todeta, että valtion omistamilla yrityksillä on alhaisempi efektiivinen veroaste kuin yksityisen sektorin ja kunnan omistamilla yrityksillä. Kunnan omistamilla yrityksillä on taas korkeampi efektiivinen veroaste kuin yksityisen sektorin ja valtion omistamilla yrityksillä. Mallin 1 ja 2 tuloksista ei kuitenkaan pystytä sanomaan, onko sektoreiden välillä tilastollisesti merkitseviä eroja, kun efektiivinen veroaste on alle yritysveroasteen.

Taulukko 4: Lineaarisen regressioanalyysin tulokset: mallit 1 ja 2.

	(1)			(2)		
Dep. Variable: ETR	β	S. E	p-value	β	S. E	p-value
PRIVATE	-1.295	0.610	0.034**			
STATE				-3.870	1.258	0.002***
CITY				2.791	0.688	<0.001***
ROA	-0.165	0.006	<0.001***	-0.164	0.006	<0.001***
GROWTH	0.003	0.003	0.250	0.003	0.003	0.265
TANGIBLES	-0.006	0.004	0.104	-0.007	0.004	0.085*
INTANGIBLES	0.074	0.010	<0.001***	0.075	0.010	<0.001***
NO_INTANGIBLES	0.452	0.177	0.010***	0.436	0.177	0.013**
LONGTERM_DEBT	-0.010	0.005	0.048**	-0.011	0.005	0.030**
NO_BEDT	0.041	0.218	0.852	0.015	0.218	0.947
LNSIZE	-0.814	0.079	<0.001***	-0.814	0.079	<0.001***
INDUSTRY 1	1.404	1.390	0.313	1.560	1.390	0.262
INDUSTRY 2	4.390	1.679	0.009***	4.473	1.678	0.008***
INDUSTRY 3	1.736	1.288	0.178	1.818	1.287	0.158
INDUSTRY 4	-3.376	1.466	0.021**	-3.826	1.468	0.009***
INDUSTRY 5	4.177	1.461	0.004***	4.007	1.460	0.006***
INDUSTRY 6	2.547	1.290	0.048**	2.610	1.289	0.043**
INDUSTRY 7	2.180	1.288	0.091*	2.245	1.287	0.081*
INDUSTRY 8	1.562	1.312	0.234	1.677	1.311	0.201
INDUSTRY 9	1.187	1.365	0.384	1.228	1.364	0.368
INDUSTRY 10	2.382	1.328	0.073*	2.486	1.327	0.061*
INDUSTRY 12	1.585	1.428	0.276	1.497	1.427	0.294
INDUSTRY 13	3.232	1.306	0.013**	3.297	1.305	0.012**
INDUSTRY 14	1.946	1.325	0.142	1.990	1.324	0.133
INDUSTRY 16	1.056	1.778	0.553	1.156	1.777	0.515
INDUSTRY 17	-0.698	1.386	0.615	-.702	1.385	0.612
INDUSTRY 18	2.377	1.590	0.135	2.349	1.588	0.139
CONSTANT	27.272	1.583	<0.001***	25.940	1.438	<0.001***
r2		0.070			0.072	
Adjusted r2		0.068			0.070	
n		13141			13141	
F		39.508***			38.897***	

***, **, * Tulos on tilastollisesti merkitsevä 1 %, 5 % ja 10 %:n merkitsevyystasolla.

6.4 Logistisen regressioanalyysin tulokset

Logistisessa regressioanalyysissa selitettävä muuttuja on luokkamuuttuja, jolloin voidaan tutkia, onko omistuksella tilastollisesti merkitsevää yhteyttä aggressiiviseen verosuunnitteluun. Logistisia regressiomalleja tehtiin yhteensä neljä, joista kaksi ensimmäistä (mallit 3 ja 4) mallintavat yhteyttä omistuksen ja aggressiivisen verosuunnittelun välillä sellaisissa yrityksissä, joiden (3) efektiivinen veroaste on alle 10 % ja (4) efektiivinen veroaste on alle 20 %. Mallit 5 ja 6 mallintavat yrityksiä, joiden (5) efektiivinen veroaste on tasan 20 % (6) efektiivinen veroaste on yli 20 %. Nämä yritykset maksavat veroja enemmän kuin laki velvoittaa.

Logistisen regressioanalyysin mallin 3 tulokset on esitetty taulukossa 5. Mallin referenssikategoriana on yritykset, joiden efektiivinen veroaste on alle 10 %. Näitä yrityksiä oli aineistossa yhteensä 1583. Mallin ennustustarkkuus (88,1 %) on kohtalaisen hyvä, vaikkakaan mallin sopivuuskerrointa mittaava *Hosmer and Lemeshow Test* antaa tilastollisesti merkitsevän arvon, jonka mukaan malli ei sovi aineistoon. Mallin selitysaste on alhainen: *Nagelkerke pseudo* R^2 saa arvon 9,7 %. Taulukoissa 6, 7 ja 8 on esitetty mallien 4, 5 ja 6 tulokset. Mallin sopivuus aineistoon paranee, mitä korkeampi referenssikategorian efektiivinen veroaste on. Mallin selitysaste taas muuttuu vastakkaiseen suuntaan. Jälkimmäinen on odotettavissa, koska mallin selittävillä muuttujilla on yhteys aggressiiviseen verosuunnitteluun, joten muuttujien ei tulisi yhdessä selittää korkeaa efektiivistä veroastetta.

Taulukko 5: Logistisen regressiomallin tulokset, kun efektiivinen veroaste on alle 10 % (Malli 3).

Dep. Var. ETR_LESS10	β	S.E.	Wald	Sig.	Exp(b)
STATE	-0.736	0.322	5.221	0.022**	0.479
CITY	0.389	0.375	9.022	0.053*	1.476
ROA	0.027	0.002	182.277	<0.001***	1.028
GROWTH	-0.001	0.001	1.113	0.291	0.999
TANGIBLES	-0.004	0.001	7.157	0.007***	0.996
INTANGIBLES	0.005	0.003	3.105	0.078*	1.005
NOINTANGIBLES	0.205	0.066	9.532	0.002***	1.227
LONGTERM_DEBT	0.011	0.002	45.956	<0.001***	1.011
NODEBT	-0.027	0.080	0.112	0.737	0.973
LNSIZE	0.383	0.027	208.410	<0.001***	1.467
INDUSTRY 1	0.259	0.497	0.271	0.603	1.295
INDUSTRY 2	1.320	0.746	3.135	0.077*	3.745
INDUSTRY 3	0.226	0.453	0.249	0.618	1.253
INDUSTRY 4	-0.826	0.483	2.916	0.088*	0.438
INDUSTRY 5	0.438	0.516	0.721	0.396	1.550
INDUSTRY 6	0.516	0.456	1.280	0.258	1.674
INDUSTRY 7	0.484	0.454	1.135	0.287	1.622
INDUSTRY 8	-0.119	0.460	0.066	0.797	0.888
INDUSTRY 9	0.206	0.480	0.184	0.668	1.229
INDUSTRY 10	0.267	0.464	0.329	0.566	1.305
INDUSTRY 12	-0.123	0.486	0.064	0.800	0.884
INDUSTRY 13	0.449	0.459	0.953	0.329	1.566
INDUSTRY 14	0.339	0.468	0.525	0.469	1.404
INDUSTRY 16	-0.316	0.575	0.302	0.582	0.729
INDUSTRY 17	-0.836	0.471	3.150	0.076*	0.434
INDUSTRY 18	0.415	0.573	0.525	0.469	1.515
Constant	-7.849	6.822	1.324	0.250	.000
Nagelkerke R2	0.097				
Hosmer-Lemeshow (sig.)	0.009***				
n	13 141				

***, **, * Tulos on tilastollisesti merkitsevä 1 %, 5 % ja 10 %:n merkitsevyystasolla.

Yksittäiset mallin muuttujat sopivat aineistoon. Mallissa 3 muuttuja STATE saa negatiivisen regressiokertoimen ja muuttuja CITY positiivisen regressiokertoimen. Tuloksen mukaan valtion omistus pienentää todennäköisyyttä erittäin aggressiiviseen verosuunnitteluun yksityiseen sektoriin nähden ja kunnan omistus taas kasvattaa todennäköisyyttä yksityiseen sektoriin verrattuna. Nyt kannattavuudella on tilastollisesti merkitsevä positiivinen yhteys alhaiseen veroasteeseen. Kannattavuuden kasvaminen kasvattaa todennäköisyyttä erittäin aggressiiviseen verosuunnitteluun 1,028-kertaisesti.

Aineellisten hyödykkeiden määrän kasvaminen vähentää riskiä erittäin aggressiiviseen verosuunnitteluun, kun taas aineettomilla hyödykkeillä ja pitkäaikaisella velalla on positiivinen yhteys alhaiseen efektiiviseen veroasteeseen. Merkittävää kuitenkin on, että NOINTANGBILES saa isomman positiivisen regressiokertoimen kontrollimuuttujista ja aineettomien hyödykkeiden puuttuminen kasvattaa todennäköisyyttä erittäin aggressiiviseen verosuunnitteluun 1,227-kertaisesti. Yrityksen koon kasvaminen kasvattaa todennäköisyyttä erittäin aggressiiviseen verosuunnitteluun jopa 1,467-kertaisesti. Toimialaan INDUSTRY 2 eli kaivostoiminta ja louhinta kuuluminen kasvattaa todennäköisyyttä erittäin aggressiiviseen verosuunnitteluun lähes nelinkertaisesti (ks. liite 1 toimialamuuttujien kuvauksista). Ero on merkittävä muihin toimialoihin nähden.

Mallin 4 tulokset on esitetty taulukossa 6. Selitettävän muuttujan referenssikategoriana on yritykset, joiden efektiivinen veroaste on alle 20 %. Aineistosta 39,25 % oli yrityksiä, joilla oli alle 20 % efektiivinen veroaste. Muuttujat STATE ja CITY saavat saman suunnan kertoimet kuin mallissa 1. Muuttujista vain STATE saa tilastollisesti merkitsevän regressiokertoimen, joten valtion omistus pienentää todennäköisyyttä aggressiiviseen verosuunnitteluun yksityiseen sektoriin verrattuna. Muuttujan CITY regressiokerroin ei ole tilastollisesti merkitsevä.

ROA sai positiivisen regressiokertoimen, kuten myös NOINTANGIBLES. Toimialoista INDUSTRY 4 ja INDUSTRY 17 saivat negatiiviset regressiokertoimet: sähkö-, kaasu- ja lämpöhuoltoalalla sekä terveys- ja sosiaalipalveluilla on aggressiivisen verosuunnittelun todennäköisyyttä pienentävä vaikutus (ks. liite 1 toimialamuuttujien kuvauksista).

Taulukko 6: Logistisen regressiomallin tulokset, kun efektiivinen veroaste on alle 20 % (Malli 4).

Dep. Var. ETR_LESS20	β	S.E.	Wald	Sig.	Exp(b)
STATE	-0.634	0.298	4.511	0.034**	0.530
CITY	0.241	0.165	2.147	0.143	1.273
ROA	0.014	0.002	89.343	<0.001***	1.014
GROWTH	0.001	0.001	2.296	0.130	1.001
TANGIBLES	0.001	0.001	0.998	0.318	1.001
INTANGIBLES	-0.003	0.002	1.830	0.176	0.997
NOINTANGIBLES	0.083	0.042	3.903	0.048**	1.086
LONGTERM_DEBT	0.004	0.001	12.839	<0.001***	1.004
NODEBT	0.029	0.052	0.314	0.575	1.030
LNSIZE	0.245	0.019	171.968	<0.001***	1.277
INDUSTRY 1	-0.015	0.323	0.002	0.963	0.985
INDUSTRY 2	0.536	0.395	1.838	0.175	1.709
INDUSTRY 3	0.188	0.300	0.393	0.531	1.207
INDUSTRY 4	-0.680	0.351	3.758	0.053*	0.507
INDUSTRY 5	0.406	0.341	1.418	0.234	1.501
INDUSTRY 6	0.371	0.300	1.528	0.216	1.449
INDUSTRY 7	0.272	0.300	0.822	0.365	1.312
INDUSTRY 8	0.126	0.305	0.169	0.681	1.134
INDUSTRY 9	0.285	0.318	0.801	0.371	1.330
INDUSTRY 10	0.186	0.309	0.364	0.546	1.205
INDUSTRY 12	-0.100	0.332	0.092	0.762	0.904
INDUSTRY 13	0.423	0.304	1.936	0.164	1.527
INDUSTRY 14	0.516	0.310	2.776	0.096*	1.675
INDUSTRY 16	0.106	0.413	0.066	0.797	1.112
INDUSTRY 17	-0.535	0.322	2.761	0.097*	0.586
INDUSTRY 18	0.440	0.373	1.389	0.238	1.553
Constant	-5.950	4.514	1.737	0.187	0.003
Nagelkerke R2	0.049				
Hosmer-Lemeshow (sig.)	0.065*				
n	13 141				

***, **, * Tulos on tilastollisesti merkitsevä 1 %, 5 % ja 10 %:n merkitsevyystasolla.

Taulukossa 7 on esitetty mallin 5 tulokset. Mallin referenssikategoriana on yritykset, joiden efektiivinen veroaste on tasan 20 %. Näitä yrityksiä oli 450 kappaletta ja mallin ennustustarkkuus oli 96,6 %. Muuttujat STATE ja CITY saavat vastakkaismerkkiset regressiokertoimet kuin malleissa 3 ja 4. Valtion omistus kasvattaa todennäköisyyttä yritysverokannan mukaiseen efektiiviseen veroasteeseen melkein kaksinkertaisesti, kun taas kunnan omistuksella ei ole tilastollisesti merkitsevää yhteyttä yksityiseen sektoriin verrattuna.

Kontrollimuuttujien regressiokertoimet ovat lähellä yhtä, joka viittaa siihen, ettei muuttujilla ole yhteyttä efektiiviseen veroasteeseen. Tulos on odotettu, koska muuttujien on osoitettu olevan yhteydessä aggressiiviseen verosuunnitteluun. Mielenkiintoisena tuloksena on, että mallissa 4 negatiivisen regressiokertoimen saaneet kaivostoiminta ja louhinta sekä terveys- ja sosiaalipalvelu -toimialat saivat mallissa 5 tilastollisesti merkitsevät positiiviset regressiokertoimet viitaten siihen, että nämä toimialat kasvattavat todennäköisyyttä yritysveroasteen mukaiseen efektiiviseen veroasteeseen (ks. liite 1 toimialamuuttujien kuvauksista).

Taulukko 7: Logistisen regressiomallin tulokset, kun efektiivinen veroaste on 20 % (Malli 5).

Dep. Var. ETR_EQUAL20	β	S.E.	Wald	Sig.	Exp(b)
STATE	0.669	0.300	4.982	0.026**	1.952
CITY	-0.189	0.163	1.334	0.248	0.828
ROA	-0.011	0.001	58.179	<0.001***	0.989
GROWTH	-0.001	0.001	3.024	0.082*	0.999
TANGIBLES	-0.001	0.001	1.567	0.211	0.999
INTANGIBLES	0.004	0.002	3.345	0.067*	1.004
NO_INTANGIBLES	-0.073	0.041	3.165	0.075*	0.930
LONGTERM_DEBT	-0.004	0.001	12.316	<0.001***	0.996
NO_DEBT	0.022	0.051	0.195	0.659	1.023
LNSIZE	-0.160	0.018	76.987	<0.001***	0.852
INDUSTRY 1	0.511	0.18	8.052	0.005***	1.668
INDUSTRY 3	0.196	0.136	2.074	0.150	1.216
INDUSTRY 4	1.133	0.227	25.020	<0.001***	3.106
INDUSTRY 5	0.039	0.209	0.035	0.851	1.040
INDUSTRY 6	0.030	0.138	0.046	0.829	1.030
INDUSTRY 7	0.127	0.137	0.856	0.355	1.135
INDUSTRY 8	0.262	0.147	3.156	0.076*	1.299
INDUSTRY 9	0.094	0.172	0.297	0.585	1.099
INDUSTRY 10	0.174	0.156	1.249	0.264	1.190
INDUSTRY 12	0.429	0.196	4.781	0.029**	1.536
INDUSTRY 13	-0.016	0.146	0.013	0.910	0.984
INDUSTRY 14	-0.140	0.156	0.801	0.371	0.870
INDUSTRY 17	0.857	0.182	22.271	<0.001***	2.357
Constant	-2.153	1.649	1.705	0.192	0.116
Nagelkerke R2	0.034				
Hosmer-Lemeshow (sig.)	0.058*				
n	13 141				

***, **, * Tulos on tilastollisesti merkitsevä 1 %, 5 % ja 10 %:n merkitsevyystasolla.

Taulukko 8: Logistisen regressiomallin tulokset, kun efektiivinen veroaste on yli 20 % (Malli 6).

Dep. Var. ETR_MORE20	β	S.E.	Wald	Sig.	Exp(b)
STATE	0.664	0.300	4.901	0.027**	1.942
CITY	-0192	0.163	1.374	0.241	0.826
ROA	-0.011	0.001	58.009	<0.001***	0.989
GROWTH	-0.001	0.001	3.040	0.081*	0.999
TANGIBLES	-0.001	0.001	1.735	0.188	0.999
INTANGIBLES	0.004	0.002	3.518	0.061*	1.004
NOINTANGIBLES	-0.073	0.041	3.183	0.074*	0.930
LONGTERM_DEBT	-0.004	0.001	12.309	<0.001***	0.996
NODEBT	0.022	0.051	0.180	0.672	1.022
LNSIZE	-0.161	0.018	77.625	<0.001***	0.851
INDUSTRY 1	0.304	0.321	0.897	0.344	1.355
INDUSTRY 2	-0.344	0.391	0.776	0.378	0.709
INDUSTRY 3	-0.009	0.298	0.001	0.975	0.991
INDUSTRY 4	0.925	0.350	6.992	0.008***	2.522
INDUSTRY 5	-0.168	0.338	0.246	0.620	0.846
INDUSTRY 6	-0.175	0.299	0.344	0.558	0.839
INDUSTRY 7	-0.078	0.298	0.068	0.795	0.925
INDUSTRY 8	0.055	0.303	0.033	0.856	1.057
INDUSTRY 9	-0.109	0.316	0.120	0.729	0.896
INDUSTRY 10	-0.028	0.307	0.009	0.926	0.972
INDUSTRY 12	0.224	0.330	0.460	0.497	1.251
INDUSTRY 13	-0.220	0.302	0.528	0.467	0.803
INDUSTRY 14	-0.344	0.307	1.252	0.263	0.709
INDUSTRY 16	0.007	0.411	0.000	0.986	1.007
INDUSTRY 17	0.654	0.321	4.155	0.042**	1.923
INDUSTRY 18	-0.339	0.371	0.835	0.361	0.713
Constant	2.328	4.489	0.269	0.604	10.254
Nagelkerke R2	0.034				
Hosmer-Lemeshow (sig.)	0.076*				
n	13 141				

***, **, * Tulos on tilastollisesti merkitsevä 1 %, 5 % ja 10 %:n merkitsevyystasolla.

Taulukossa 8 on esitetty mallin 6 tulokset. Mallissa 6 käytettiin referenssikategoriana yrityksiä, joiden efektiivinen veroaste oli yli 20 %. Nämä yritykset ovat ilmoittaneet tilinpäätöksellä enemmän veroja kuin mihin tilinkauden tulos ennen veroja olisi velvoittanut. Näitä yrityksiä oli 7533, joka on yli puolet koko aineiston yrityksistä. Mallin ennustustarkkuus on 60,0 %.

Muuttujista STATE saa positiivisen regressiokertoimen, joka on tilastollisesti merkitsevä. Valtion omistus kasvattaa todennäköisyyttä korkeaan veroasteeseen yksityisen sektorin yrityksiin verrattuna. Kontrollimuuttujien regressiokertoimien arvot ovat lähellä nollaa, joka tarkoittaa, ettei muuttujien arvoilla ole pienentävää eikä kasvattavaa todennäköisyyttä konservatiiviseen efektiiviseen veroasteeseen.

6.5 Regressiomallien tulosten yhteenveto

Hypoteesin yksi mukaan yksityisen sektorin omistamat yritykset tekevät enemmän aggressiivista verosuunnittelua kuin julkisen sektorin omistamat yritykset. Lineaarisen regressiomallien 1 ja 2 perusteella pystyttiin toteamaan, että yksityisen sektorin omistuksella oli negatiivinen yhteys efektiiviseen veroasteeseen. Tutkimustulos viittasi, että efektiivinen veroaste olisi alhaisempi yksityisen sektorin omistamilla yrityksillä. Mallin 2 tuloksien mukaan valtion omistus pienentää efektiivistä veroastetta 3,87 % yksityisen sektorin yrityksiin nähden, kun taas kunnan omistus kasvattaa efektiivistä veroastetta 2,79 %.

Logistisen regressioanalyysin tulosten perusteella valtion omistus pienensi todennäköisyyttä aggressiiviseen verosuunnitteluun yksityiseen sektoriin verrattuna. Kunnan omistus yksityiseen sektoriin verrattuna kasvatti todennäköisyyttä aggressiiviseen verosuunnitteluun, mutta vain, kun yritys harjoittaisi erittäin aggressiivista verosuunnittelua. Mallissa 4 kunnan omistuksella ei ollut tilastollisesti merkitsevää yhteyttä aggressiiviseen verosuunnitteluun. Ensimmäinen hypoteesi ei saa tukea tutkimustuloksista. Yksityisen sektorin omistuksella on efektiivistä veroastetta laskeva vaikutus, mutta yksityisen sektorin ja julkisen sektorin pk-yrityksillä ei ole tilastollisesti merkitseviä eroja aggressiivisessa verosuunnittelussa.

Hypoteesin kaksi mukaan kunnan omistamat yritykset tekevät vähemmän aggressiivista verosuunnittelua kuin julkisen sektorin omistamat yritykset. Myöskään tämä hypoteesi ei saa tukea tuloksista. Lineaarisen regressiomallin 2 mukaan valtion omistus pienentää efektiivistä veroastetta ja kunnan omistus kasvattaa efektiivistä veroastetta yksityisen sektorin yrityksiin nähden.

Logistisen regressioanalyysin tulokset eivät kuitenkaan anna tukea hypoteesille kaksi. Kunnan omistamilla yrityksillä oli suurempi todennäköisyys erittäin aggressiiviseen verosuunnitteluun, kun taas valtion omistus kasvatti todennäköisyyttä korkeampaan verojen maksuun kuin mihin laki velvoittaa.

Tuloksien mukaan aggressiivista verosuunnittelua harjoittavan yrityksen toiminta on kannattavampaa, se käyttää velkarahoitusta ja sillä ei ole aineettomia hyödykkeitä. Yrityksen koolla on positiivinen yhteys aggressiiviseen verosuunnitteluun. Näin ollen voidaan todeta, että pienten ja keskisuurten yritysten joukossa isoimmat yritykset pystyvät hyödyntämää koon mukana tulevia skaalaetuja aggressiivisessa verosuunnittelussa.

7 YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET

Tutkimuksessa oli tarkoitus selvittää, eroaako verosuunnittelun aggressiivisuus yksityisen sektorin ja julkisen sektorin omistamien yritysten välillä. Tutkimuksen ensimmäisenä hypoteesina oli, että yksityisen sektorin omistamat yritykset tekevät enemmän aggressiivista verosuunnittelua kuin julkisen sektorin omistamat yritykset, koska yksityisen sektorin yrityksille verot ovat merkittävämpi kustannuserä kuin julkisen sektorin omistamille yrityksille. Kunnan ja valtion voidaan katsoa saavan osinkoa myös verojen muodossa, koska heille kohdistuu niistä lopullinen etu (Bradshaw ym. 2019). Näin ollen yksityisen sektorin osakkeenomistajilla voidaan olettaa olevan suurempi kannustin verojen minimointiin kuin julkisen sektorin omistamilla yrityksillä.

Tutkimuksen toisena hypoteesina oli, että verosuunnittelun aggressiivisuus eroaa valtion ja kunnan omistamien yritysten välillä. Kunnan omistamien yritysten oletettiin tekevän vähemmän aggressiivista verosuunnittelua kuin valtion omistamien yritysten. Hypoteesi perustui Kankaanpää ym. (2019) tutkimustulokseen suomalaisten pk-yritysten tuloksenohjauksesta, minkä mukaan valtion omistamat yritykset tekivät enemmän tuloksenohjausta kuin kunnan omistamat yritykset.

Suomi kuuluu maihin, joissa kirjanpidon ja verotuksen välinen suhde on vahva. Tämä tarkoittaa sitä, että lähtökohtaisesti kaikki kirjanpidossa esitetyt tulot ja menot on ilmoitettava verotuksessa. Verotuksessa ei voida ilmoittaa sellaista erää, jota ei ole kirjattu kirjanpitoon, joten yrityksen harjoittama aggressiivinen verosuunnittelu pitäisi havaita tilinpäätöstiedoista. (Steijvers & Niskanen 2014.) Näin ollen, jos yritys tekee vähemmän tuloksenohjausta, tekee se myös vähemmän aggressiivista verosuunnittelua.

Tutkimuksen empiirinen osuus toteutettiin lineaarisella ja logistisella regressioanalyysillä. Aineistona käytettiin suomalaisten pienten ja keskisuurten osakeyhtiöiden tilinpäätöstietoja vuosilta 2017–2019. Aineisto kerättiin Amadeus-tietokannasta ja se koostui 27 718 yrityshavainnosta. Aineistosta karsittiin 14 577 yrityshavaintoa negatiivisen nettotuloksen tai puutteellisten muuttujahavaintojen vuoksi sekä rahoitus- ja vakuutusalan toimijat. Lopullinen aineisto koostui 13 141 yrityshavainnosta. Lineaarinen regressio toteutettiin kahdella eri mallilla, joissa selitettävänä muuttujana oli yrityksen efektiivinen veroaste. Efektiivinen veroaste kertoo yrityksen veroasteen mitattuna tilinpäätöksessä ilmoitetuilla veroilla suhteessa tulokseen ennen veroja. Selittävänä muuttujana oli yrityksen omistusrakenne. Kontrollimuuttujina käytettiin koko

pääoman tuottoastetta, kasvua, aineellisia ja aineettomia hyödykkeitä, velkaantuneisuutta, yrityksen kokoa sekä toimialaa.

Lineaaristen regressiomallien mukaan yksityisen sektorin omistuksella oli negatiivinen yhteys efektiiviseen veroasteeseen. Mallin 2 tuloksien mukaan valtion omistuksella oli negatiivinen yhteys efektiiviseen veroasteeseen ja kunnan omistuksella positiivinen yhteys efektiiviseen veroasteeseen. Logistisen regressioanalyysin perusteella valtion omistus kuitenkin pienensi todennäköisyyttä aggressiiviseen verosuunnitteluun. Kunnan omistus kasvatti todennäköisyyttä aggressiiviseen verosuunnitteluun, mutta vain, kun yritys harjoitti erittäin aggressiivista verosuunnittelua. Erittäin aggressiiviseksi verosuunnitteluksi määriteltiin alle 10 % efektiivinen veroaste. Ensimmäinen hypoteesi ei näin ollen saanut tukea tuloksista.

Yksityisen sektorin omistuksella on negatiivinen yhteys efektiiviseen veroasteeseen, mutta yksityisen sektorin ja julkisen sektorin pk-yrityksillä ei ollut tilastollisesti merkitseviä eroja aggressiivisessa verosuunnittelussa. Myöskään toinen hypoteeseista ei saanut tukea tuloksista. Kunnan omistamilla yrityksillä oli suurempi todennäköisyys erittäin aggressiiviseen verosuunnitteluun, kun taas valtion omistus kasvatti todennäköisyyttä korkeampaan verojen maksuun kuin mihin laki velvoittaa.

Tutkimustuloksien mukaan aggressiivista verosuunnittelua harjoittavan yrityksen toiminta on kannattavaa, yritys käyttää velkarahoitusta ja sillä ei ole aineettomia hyödykkeitä. Yritykset ovat myös koossa mitattuina isoimpia yrityksiä pk-yrityksistä. Näin ollen voidaan todeta, että pienten ja keskisuurten yritysten joukossa isoimmat yritykset pystyvät hyödyntämää koon mukana tulevia skaalaetuja aggressiivisessa verosuunnittelussa.

Valtion omistamat yritykset tekivät vähemmän aggressiivista verosuunnittelua kuin yksityisen sektorin ja kunnan omistamat yritykset. Tutkimustulos oli linjassa Bradshaw ym. (2019) tutkimustuloksen kanssa. Tutkimuksen mukaan valtion määräysvallassa olevilla yrityksillä oli korkeammat efektiiviset veroasteet kuin ei-valtion määräysvallassa olevilla yrityksillä. Lisäksi tutkimus osoitti, että johdon kannustimilla oli yhteys efektiiviseen veroasteeseen.

Agenttiteorian mukaan osakkeenomistajan ja johdon tavoitteet eroavat jokseenkin toisistaan, jos molemmat osapuolista ovat hyödyn maksimoijia. Tällöin osakkeenomistajien tulee löytää tasapaino kannustimien ja valvontatoimenpiteiden välillä, jotta johto tekee osakkeenomistajien

kannalta verotehokkaita päätöksiä. (Jensen & Meckling 1976; Hanlon & Heitzeman 2010.) Agenttiteorian näkökulmasta valtio on tarjonnut osakkeenomistajana etujensa mukaiset kannustimet johdolle. Valtion vuoden 2016 periaatepäätöksen (VNK/2016/29) mukaan palkitsemisen tulee perustua yhtiön pitkän aikavälin tavoitteiden saavuttamiseen. Periaatepäätöksen mukaan aggressiivista verosuunnittelua ei hyväksytä eikä johdon pääasiallinen palkkaus saa perustua osakepalkkiojärjestelmään. Näin ollen valtio on tarjonnut sellaiset kannustimet, joiden avulla johto on tehnyt Suomen valtion etujen mukaisia päätöksiä.

Tutkimuksen rajoitteena on tutkimustulosten tulkinnan luotettavuus. Lineaarisen regressioanalyysin mallien selitysasteet jäivät mataliksi eivätkä regression jäännöstermit olleet normaalisti ja satunnaisesti jakautuneita. Malli selitti täten vain pienen osan selitettävän muuttujan vaihtelusta. Pienet ja keskisuuret yritykset ovat heterogeenisempi joukko kuin isot yritykset, mikä saattoi osaltaan vaikuttaa alhaiseen selitysasteeseen. Pienien ja keskisuurien yritysten joukkoon mahtuu hyvin erikokoisia yrityksiä useilta eri toimialoilta. Näin ollen on vaikea muodostaa regressiomalleja, joilla voitaisiin selittää efektiivisen veroasteen vaihtelua aineistossa.

Jatkotutkimusaiheena olisi mielenkiintoista selvittää, millä tavalla kannustimet vaikuttavat efektiiviseen veroasteeseen pienten ja keskisuurten yritysten pelikentässä. Erityisesti olisi mielenkiintoista tutkia johdon kannustimien yhteyttä aggressiiviseen verosuunnitteluun julkisen sektorin omistamissa yrityksissä. Valtion omistamilla yrityksillä on keskitetty omistajaohjaus, kun taas kuntien omistamat yritykset toimivat yksittäisten kuntien määräysvallan alla. Yksityisellä sektorilla yritykset saavat vapaasti päättää tavoitteidensa mukaiset kannustimet johdolle. Tutkimuksen laajuuden kannalta johdon kannustimien yhteyttä aggressiiviseen verosuunnitteluun kannattaisi tutkia erikseen julkisen sektorin ja yksityisen sektorin omistamissa yrityksissä.

Aggressiivista verosuunnittelua ei pystytä luotettavasti mittaamaan efektiivisellä veroasteella, joka lasketaan tulosperusteisesti julkisista tilinpäätöstiedoista. Efektiivinen veroaste ottaa huomioon kaiken yrityksen laillisen ja laittoman toiminnan, jolla on vaikutusta yrityksen efektiiviseen veroasteen. Mittaria käyttäen ei voida todentaa, onko yrityksen verosuunnittelu ollut vilpitöntä vai onko yritys tosiasiassa harjoittanut aggressiivista verosuunnittelua. Aggressiivisen verosuunnittelun lisäksi mittari havainnoi yrityksen tekemää tuloksenjärjestelyä maissa, joissa kirjanpidolla ja verotuksella on vahva yhteys.

Edellä mainittuihin perustuen tutkimuksen toistaminen eri mittarilla mahdollistaisi mittarin hyvyyden arvioinnin. Näin pystyttäisiin tekemään johtopäätöksiä, kuinka hyvä tai huono estimaattori efektiivinen veroaste on aggressiivisen verosuunnittelun havainnoimiseen. Esimerkiksi Ojala ym. (2020) käyttivät tutkimuksessaan aineistona sekä salassa pidettävää veroilmoitusaineistoa että julkisia tilinpäätöstietoja. Tutkimustulokset erosivat aineistojen välillä, mikä osoittaa, ettei aggressiivista verosuunnittelua voida todentaa varmuudella julkisia tilinpäätöstietoja hyödyntäen.

LÄHTEET

Allingham, M. G. & Sandmo, A. 1972. Income tax evasion: A theoretical analysis. Journal of Public Economics 1, 323–338.

Armstrong C. S., Blouin, J. L. & Larcker, D. F. 2012. The Incentives for Tax Planning. Journal of Accounting and Economics 53(1–2), 391–411.

Badertscher, B. A., Katz, S. P. & Rego, S. O. 2013. The separation of ownership and control and corporate tax avoidance. Journal of Accounting and Economics 56(2-3), 228-250.

Bradshaw, M., Liao, G. & Ma, M. 2019. Agency costs and tax planning when the government is a major Shareholder. Journal of Accounting and Economics 67, 255–277.

Chen, K-P. & Chu, C.Y. C. 2005. Internal control versus external manipulation: a model of corporate income tax evasion. RAND Journal of Economics 36(1), 151–164.

Chen, S., Chen, X., Cheng, Q. & Shevlin, T. 2010. Are family firms more tax aggressive than non-family firms? Journal of Financial Economics 95(1), 41–61.

Desai, M. & Dharmapala, D.2009. Corporate tax avoidance and firm value. The Review of Economics and Statistics 91(3), 537–546.

Dyreng, S., Hanlon, M. & Maydew, E., 2008. Long-run corporate tax avoidance. The Accounting Review 83(1), 61–82.

European Communities 2008. *NACE Rev. 2 – Statistical classification of economic activities in the European Community*. Luxemburg, European Communities.

Euroopan Yhteisö 2003. Mikroyritysten sekä pienten ja keskisuurten yritysten määritelmästä. Komission suositus 361/2003. Euroopan yhteisöjen komissio.

Euroopan Yhteisö 2012. Aggressiivisesta verosuunnittelusta. Komission suositus 772/2012. Euroopan yhteisöjen komissio.

Hanlon, M. & Heitzeman, S. 2010. A Review of Tax Research. Journal of Accounting and Economics 50(2–3), 127–178.

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi elinkeinotulon verottamisesta annetun lain, tuloverolain ja eräiden muiden lakien muuttamisesta. HE 257/2018 vp.

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi koneiden, kaluston ja muun niihin verrattavan irtaimen käyttöomaisuuden korotetuista poistoista verovuosina 2020—2023 sekä laeiksi verontilityslain ja tuloverolain väliaikaisesta muuttamisesta. HE 85/2019 vp.

Hope, O-K., Langli, J. C. & Thomas, W. B. 2012. Agency conflicts and auditing in private firms. Accounting, Organizations and Society 37(7), 500-517.

Hope, O-K. 2013. Large shareholders and accounting research. China Journal of Accounting Research 6, 3-20.

Isotalo, K. 2016. Joustava osakeyhtiö verojärjestelmässä. Referee-artikkeli. Edilex 2016/28, julkaistu 27.9.2016.

Jensen, M.C. & Meckling, W.H. 1976. Theory of the Firm: Managerial Behavior, Agency Costs and Ownership Structure. Journal of Financial Economics 3(4), 305–360.

Johnson, S., La Porta, R., Lopez-de-Silanes, F. & Shleifer, A. 2000. Tunnelling. American Economic Review 90(2), 22–27.

Kankaanpää, J., Laine, M. & Ojala, H. 2019. Tuloksenohjaus pienissä ja keskisuurissa yrityksissä. Empiirinen tutkimus yksityisen ja julkisen sektorin omistamien yritysten eroista. Focus Localis.

Kankaanpää, J., Oulasvirta, L. & Wacker, J. 2011. *Valtion omistajaohjauksen valvonta ja raportointi eduskunnalle*. Eduskunnan tarkastusvaliokunnan julkaisu 2/2010. Tampere: Juvenis Print.

KHO 1999:24

KHO 2017:5

Khurana, I. K. & Moser, W. J. 2013. Institutional Shareholders' Investment Horizons and Tax Avoidance. Journal of the American Taxation 35(1), 111–134.

Kirjanpitolaki 1997. 1336/1997

Knuutinen, Reijo. 2015. Mitä on ns. aggressiivinen verosuunnittelu? Verotus 1/2015.

Knuutinen, Reijo. 2013 Veron minimointi ja yrityksen yhteiskuntavastuu. Verotus 2/2013.

Kuntalaki 2015. 410/2015

Laki elinkeinotulon verottamisesta 1968. 360/1968

Laki konserniavustuksesta 1986. 825/1986

Laki verotusmenettelystä 1995. 1558/1995

Laki verotustietojen julkisuudesta ja salassapidosta 1999. 1346/1999

Landry, S., Deslandes, M. & Fortin, A. 2013.Tax Aggressiveness, Corporate Social Responsibility, and Ownership Structure. Journal of Accounting, Ethics & Public Policy 14(3), 611–645.

Langli, J.C. & Willekens, M. 2017. Tax Avoidance, Horizontal Agency Conflicts and High-Quality Auditing in Private Firms. Working Paper.

Leppiniemi, J. & Walden, R. 2009. *Tilinpäätös- ja verosuunnittelu.* Helsinki: Alma Talent Oy.

Malmgrén, M. & Myrsky, M. 2020. *Elinkeinotulon verotus.* Helsinki: Alma Talent Oy.

Meklin, P. & Pukki, H. 2018. Kuntien moninaiset kuntakonsernit – Kuntakonsernien yhteisörakenne ja emokunnan osuus kuntakonsernin taloudesta ARTTU2-tutkimuskunnissa. Arttu2-tutkimusohjelman julkaisusarja 3/2018. Kuntaliitto.

Nummenmaa, L. 2009. *Käyttäytymistieteiden tilastolliset menetelmät*. Helsinki: Tammi.

OECD 2019. Organisation for Economic Co-operation and Development. https://www.oecd.org/tax/beps/. Viitattu: 15.3.2021

Ojala, H., Kinnunen, J., Niemi, L., Troberg, P. & Collis, J. 2020. What Turns the Taxman On? Tax Aggressiveness, Financial Statement Audits, and Tax Return Adjustments in Small Private Companies. The International Journal of Accounting 55(3).

Omistajaohjauslaki 2007. 1368/2007

Penttilä, S., Ruohonen, J. Uoti A. & Vahtera, V. 2015. *Kuntayhtiöt lainsäädännön ristiaallokossa*. KAKS – Kunnallisalan Kehittämissäätiö. Sastamala: Vammalan Kirjapaino Oy.

Perustuslaki 1999. 731/1999

Rikoslaki 1889. 39/1889

Ruohonen, J., Vahtera, V. & Penttilä, S. 2017. *Kuntayhtiö*. Helsinki: Alma Talent Oy.

Slemrod, J. & Yitzhaki, S. 2002. Tax avoidance, evasion, and administration. Teoksessa: Auerbach, A. L. & Feldstein, M. (toim.) *Handbook of Public Economics (3)*. Amsterdam: Elsevier Science, 1423–1470.

Slemrod, J. 2004. The economics of corporate tax selfishness. National Tax Journal 57(4), 877–899.

Steijvers, T. & Niskanen, M. 2014.Tax aggressiveness in private family firms: An agency perspective. Journal of Family Business Strategy 5(4), 347–357.

Sundvik, D. 2017. Book-tax conformity and earnings management in response to tax rate cuts. Journal of International Accounting, Auditing and Taxation 28, 31–42.

Suomen Yrittäjät 2021. Yrittäjyys Suomessa. Luettavissa: https://www.yrittajat.fi/suomen-yrittajat/yrittajyys-suomessa-316363. Luettu: 25.5.2021.

Tuloverolaki 1992. 1535/1992

Tähtinen, J., Laakkonen, E. & Broberg, M. 2020. *Tilastollisen aineiston käsittelyn ja tulkinnan perusteita*. Turku: Turun yliopisto.

Valtioneuvoston kanslia 2021a. Omistusosuudet ja eduskuntavaltuudet omistuspohjan laajentamiseksi. Luettavissa: https://vnk.fi/omistajaohjaus/eduskuntavaltuudet. Luettu: 22.3.2021.

Valtioneuvoston kanslia 2021b. Omistajapolitiikka ja -ohjaus. Luettavissa: https://vnk.fi/omistajaohjaus/omistajapolitiikka. Luettu: 20.3.2021.
Valtioneuvoston kanslia 2021c. Yhtiöt. Luettavissa https://vnk.fi/omistajaohjaus/yhtiot. Luettu: 20.3.2021.

Valtioneuvoston periaatepäätös 2016. VNK/2016/29

Verohallinto 2014. Syventävä vero-ohje: Korkovähennysoikeuden rajoitukset elinkeinotoiminnassa. Diaarinumero A206/200/2013.

Verohallinto 2016. Syventävä vero-ohje: Veron kiertämissäännöksen soveltaminen. Diaarinumero A126/200/2014.

Liite 1: Toimialan dummy-muuttujat ja niiden kuvaukset.

MUUTTUJA	TOIMIALA *(NECA REV. 2 Section)*
INDUSTRY 1	Maatalous, metsätalous ja kalatalous *(A)*
INDUSTRY 2	Kaivostoiminta ja louhinta *(B)*
INDUSTRY 3	Teollisuus *(C)*
INDUSTRY 4	Sähkö-, kaasu ja lämpöhuolto, jäähdytysliiketoiminta *(D)*
INDUSTRY 5	Vesihuolto, viemäri- ja jätevesihuolto, jätehuolto ja ympäristön puhtaanapito *(E)*
INDUSTRY 6	Rakentaminen *(F)*
INDUSTRY 7	Tukku- ja vähittäiskappa *(G)*
INDUSTRY 8	Kuljetus ja varastointi *(H)*
INDUSTRY 9	Majoitus- ja ravitsemustoiminta *(1)*
INDUSTRY 10	Informaatio ja viestintä *(J)*
INDUSTRY 12	Kiinteistöalan toiminta *(L)*
INDUSTRY 13	Ammatillinen, tieteellinen ja tekninen toiminta *(M)*
INDUSTRY 14	Hallinto- ja tukipalvelutoiminta *(N)*
INDUSTRY 15	Julkinen hallinto ja maanpuolustus, pakollinen sosiaalivakuutus *(O)*
INDUSTRY 16	Koulutus *(P)*
INDUSTRY 17	Terveys- ja sosiaalipalvelut *(Q)*
INDUSTRY 18	Taiteet, viihde ja virkistys *(R)*
INDUSTRY 19	Muu palvelutoiminta *(S)*